

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI DENEYİMLER ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE VE EKONOMİK KÜRESELLEŞME

Yüksek Lisans

BASHAR ABDALLA MAHMOUD ALAWNEH

Öğrenci No: 161302067

İstanbul, Şubat 2018

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI DENEYİMLER ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE VE
EKONOMİK KÜRESELLEŞME

Yüksek Lisans

Bashar Abdalla Mahmoud ALAWNEH

Öğrenci No: 161302067

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI

İstanbul, Şubat 2018

ÖNSÖZ

Çift kutupluluğun yıkılmasıyla birlikte dünya farklı alanlarda birçok değişiklikler görmüş, ancak Amerika Birleşik Devletlerinin yükselişi sonrasında yeni dünya sistemiyle birlikte bu değişikliklerin hızı katlanmıştır. Bu yeni dünya sistemiyle birlikte yaşanan teknoloji ve bilişim devrimleriyle, sermayeye sahip olma, pazar kontrolü ve hakimiyeti gibi etkenler çerçevesinde dünya küçük bir köye dönüşmüştür. Bu değişiklikler neticesinde küresel büyük ve gelişmiş ülkeler arasında küreselleşme kavramı ortaya çıkmıştır. Açıkça görünen bir başka konu ise, bugün dünyanın yaşadığı ekonomik, siyasi, sosyal, bilimsel ve kültürel değişimler küreselleşmenin birer sonucu sayılmaktadır.

Dünya’da var olması sebebiyle elbette Türkiye de küreselleşmenin etkisiyle karşı karşıya kalacaktır. Türkiye’yi de farklı siyasi ve ekonomik açılardan etkisi altına alan küreselleşme ülkede para biriminin gerilemesine neden olmaktadır. O halde Türkiye’yi günden güne bir yara gibi saran bu tehlikeli olgu hakkında derin araştırmalar yapılması gerekmektedir. Özellikle ekonomik küreselleşmenin sebepleri, en belirgin faktörleri ve en uygun çözüm yolları hakkında çalışmalar yapılmalıdır.

BASHAR ABDALLA MAHMOUD ALAWNEH

İstanbul, Şubat 2018

TEŐEKKÖR

Çalıőmamın başında bu tezin yazımında danıőmanlıđımı yapan ve kıymetli vakitlerini bana harcayan Sayın **Yrd.Doç.Dr. Mehmet Bardakçı, Dr.Sair Dandash, Yrd.Doç.Dr. Hüdayi Sayin, Yrd.Doç.Dr. Emrah Konuralp, Yrd.Doç.Dr. Suna őahin, Yrd.Doç. Dr. Tölay Yıldırım, Dr. Ashraf Dwabah** ve **H. Hikmet Yariz**'e, ayrıca tüm kadrolarıyla bizlere imkân sağlayan İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi'ne ve nihayet bu tezin hazırlanması sırasında bana yardımcı olan tüm dostlarıma teőekkürlerimi sunarım.

BASHAR ABDALLA MAHMOUD ALAWNEH

İstanbul, şubat 2018

ÖZ

Çalışmamızda bu günün en çok kullanılan kavramlarından biri olan küreselleşmeden bahsedilecek, aynı zamanda araştırmalarda ki yaklaşımlara, özellikle “ekonomik küreselleşme” kavramı içeriğine değinilecektir. Küreselleşmenin türlerine ve boyutlarına göz atılarak, ekonominin, siyasetin, kültürün, toplumun, teknolojinin ve iletişimin küreselleşmesi gibi kategorilerden bahsedilecektir. Küreselleşmenin kendi kendine meydana gelmediği, aksine zayıf ülkelere yaptırımlar uygulanarak pazarlarını açmaya ve küresel ekonomiye “katılımlarını” hızlandırmaya zorlayan IMF, Dünya bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel kurumların oluşturduğu iktisadi ağdan ve bu durumun dev küresel yapılanmaların öncülüğünde geliştiğinden bahsedilecektir.

Bu çalışma içerisinde belki de en önemli nokta küreselleşme sorunları ile mücadele ve yerel kalkınmayı sağlama girişimleri açısından “Türkiye tecrübesinin” Malezya ve Endonezya tecrübeleri ile kıyaslanmasıdır. Öte yandan diğer ülkelerin bu konudaki deneyimlerinin Türkiye tarafından küreselleşmenin getirdiği zorluklarla mücadele açısından en iyi örnek olabileceğine yer verilecektir. Ayrıca “altın sistemi” penceresinden bakıldığında, küresel ekonominin çökme aşamasında olduğuna ve bu çöküşün en önemli nedeninin bazı ülkelerin ödeme bütçelerinin halen olumsuz seyretmesinden kaynaklandığına değinilecektir. Bu durumun altın rezervlerinin tükenmesine, bazı ülkelerdeki ödeme bütçelerinin ise olumlu yönde hareket etmesine neden olurken bugün Türkiye’de olduğu gibi doğal olarak altın rezervlerinin de artmasına katkıda bulunacağına dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler; “Ekonomik Küreselleşme”, “Katılım”, “İslam Ekonomisinin İlkeleri”, “Türkiye Deneyimi”, “Altın Sistemi”

ABSTRACT

In our work we will talk about globalization, which is one of the most used concepts of today, and at the same time, approaches to research and especially the concept of “economic globalization” will be mentioned. In this work we will take up the kinds and aspects of globalization as well as the themes such as globalization of economy, politics, culture, society, technology and communication. It will be mentioned that globalization does not occur on its own, but rather it will be argued that globalization develops through the economic network created by the IMF, the World Bank and the World Trade Organization, which impose sanctions on weaker countries and force them to open up their markets and to accelerate their “participation” in the global economy.

Perhaps, the most important point in this study is that comparison of “the experience of Turkey” with those of Malaysia and Indonesia in terms of the struggle with the problems of globalization and attempts to achieve national development. On the other hand, it will be argued that the experiences of other countries in these areas will be the best example for Turkey to cope with the difficulties brought up with globalization. Moreover, looked from the perspective of “gold system”, it will be noted that the global economy is on the verge of collapse and that the most important reason of this collapse is the negative outlook of some countries’ payment budgets. It will be underlined that this situation leads to the depletion of gold reserves and leads in some countries the payment budgets to move in a positive direction. It will also be mentioned that this will naturally increase gold reserves as is the case today in Turkey.

Keywords; “Economic globalization”, “Participation”, “Principles of the Islamic Economy”, “Turkey Experience”, “Gold System”

KISALTMALAR

IMF	: Uluslararası Para Fonu
GATT	: Gmrk Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden lkelerin Organizasyonu
USAID	: Amerika Birleşik Devletleri Uluslar arası Kalkınma Ajansı
SRMP	: Sosyal Riskleri Azaltma
TAP	: Trans Adriyatik Boru Hattı
TANAP	: TRANS-ANADOLU BORU HATTI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
1. KÜRESELLEŞME OLGUSU	5
1.1. Küreselleşme Kavramı ve Türleri	5
1.1.1. Küreselleşme Ekonomik Bir Olgudur	6
1.1.2. Küreselleşme ve Amerika'nın Hegemonyası.....	7
1.1.3.Küreselleşme, Teknolojik ve Sosyal Devrim.	8
1.2. Finansal Küreselleşme, Doğuşu, Faktörleri, Hedefleri ve Etkileri.....	11
1.2.1. Finansal Küreselleşme Kavramı	12
1.2.2. Finansal Küreselleşme Faktörleri	13
1.2.3. Finansal Küreselleşme Hedefleri.....	17
1.2.4. Finansal Küreselleşmenin Olumsuz Sonuçları	19
1.2.5. Finansal Küreselleşme Olumlu Özellikleri.....	19
1.3. Ekonomik Korsanlık ve Türkiye'nin Buna Direnişi.....	20
1.4. Endonezya ve Malezya Deneyimlerinin Türkiye'yle Karşılaştırılması	30
1.5. Hükümetlerin Dışarıdan Borç Alımı.....	38
2.KÜRESELLEŞME KONUSUNDA DİĞER ÜLKELERDEN DERSLER. 41	
2.1. Küreselleşme Mağduru Bazı Afrika Ülkelerinin Deneyimleri.....	41
2.1.1. Somali.....	41
2.1.2. Ruanda.....	45
2.2. Küreselleşme Mağduru Bazı Asya Ülkelerinin Deneyimleri.....	49
2.2.1. Hindistan	49
2.2.2. Bangladeş.....	51

2.2.3. Vietnam.....	53
2.2.4. Tayland	55
2.3. Küreselleşme Mağduru Bazı Latin Amerika Ülkelerinin	
Deneyimleri.....	56
2.3.1. Brezilya	56
2.3.2. Peru	57
2.3.3. Meksika.....	59
2.3.4. Arjantin	60
2.3.5. Bolivya	61
2.4. Küreselleşme Mağduru Bazı Sovyetler Birliği Ülkelerinin	
Deneyimleri.....	62
2.4.1. Rusya Federasyonu.....	62
2.4.2. Yugoslavya.....	64
2.4.3. Hırvatistan	67
2.4.4. Makedonya	68
2.4.5. Bosna Hersek.....	68
2.5. Küresel Ekonomilerdeki Hızlı Küreselleşmeden Çıkarılacak	
Dersler	70
3. TÜRKİYE VE EKONOMİK KÜRESELLEŞME.....	73
3.1. Türk Lirasının Değer Kaybetmesine Etki Eden Siyasi Sebepler ...	76
3.2. Türk Lirasının Değer Kaybetmesine Etki Eden	
Ekonomik Sebepler	80
3.3. Zorluklarla Mücadele İçin Türk Hükümetinin Attığı Adımlar	85
3.3.1. Türk Hükümetinin Başarılı Dış Yatırım Modeli	95
3.3.1.1. İnsani Yardımlar	95
3.3.1.2. Somali’de Türk Metodu.....	96
3.3.1.3. Sürdürülebilir Strateji	97
3.4. Altın: Kurtuluşun Anahtarı	99
3.4.1. Merkez Bankalarının Altın Fiyatlarında Oynamalar	108
3.4.2. Dolar Siyasetinin Ertelenmesinde Altının Rolü	109
3.4.3. Küresel Ekonomi Kaosunu Durdurmak için	
Kısmi Çözümler	111

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	114
KAYNAKÇA	120

GİRİŞ

Berlin duvarının çökmesi ve hegemonyayı Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte paylaşan komünist rejimin düşmesi liberal kapitalizm sisteminin zaferi sayılmakta olup, kapitalist sisteme yöneltilen yeni dünya düzeni tabirini ortaya çıkarmıştır. Ancak sömürgeci “dünya düzeni ideolojisi” küreselleşmenin örtüsü altında yaşamaya devam etmekte ve batı sermayesinin dünyaya hegemonyasının gelişmiş bir aşamasını temsil etmektedir.

Komünist rejimin düşmesi dünyayı bölünmeden ve duvarların çevresinde toplanan soğuk savaş düzeninden, entegrasyona ve internet ağlarının çevresinde toplanan küreselleşme düzenine götürmüştür. Bu yeni dünyada bilgi, düşünce ve sermaye karşılıklı olarak kolayca alınıp verilebilmektedir. Kapitalizmin komünizme karşı zaferi birçok komünistin kapitalizme ve insani düşüncenin ulaşabildiği en üst nokta olarak gördükleri, modern aklın tamamen yöneldiği ve hatta bazılarının tarihin sonu saydığı demokrasiye geçmesine neden olmuştur.

Bugün konuşmaların konusu dünyadaki mali kriz çerçevesinde gelişmektedir. Bu durum ise bizim finansal küreselleşme konusundaki araştırmalara odaklanmamıza neden olmaktadır. Finansal küreselleşme dünya üzerindeki ilişkilerin artması ve para akışının sınırların ötesine geçmesi anlamına gelmektedir. Finansal sistemlerin gelişmesinin ekonomik gelişim açısından olumlu bir olgu olduğuna şüphe yoktur. Hatta küreselleşmenin finansal sektörü tetiklediği söylenebilir. Finansal sektörün gelişmesi de kendi rolü itibariyle ekonominin gelişmesini tetiklemektedir. Bununla beraber küreselleşmenin konusu, özellikle de finansal küreselleşme, birçok tartışmaları da beraberinde getirmeye devam etmektedir. Küreselleşmenin olumlu ya da olumsuz etkilerinin ele alınarak yorumlandığı bu tartışmalarda, bir açıdan yabancı kurumların sermayeleri sayesinde daha fazla rekabet ortamının oluşturulduğu ileri sürdükürken, diğer yandan finansal piyasa ve ekonominin yabancı finans akışlarına maruz kalması sakıncalı görülmüş ve bunun mali krizlere neden olabileceği iddia edilmiştir. Finansal özgürlüğün kötü yönetimi ve keskin mali dengesizlikler neticesinde bankalar daha fazla

zarar ederek finansal çöküş yaşanabilmekte ve bu durum finans sistemindeki sorunların daha da derinleşerek ekonomik krizler gibi sonuçların meydana gelmesine neden olabilmektedir.

Önlem ve kontrol sistemlerinin gayet kırılgan olan ve dünya çapında mali krizlere neden olabilen yönetimin sorumlu olduğu nedenleri tanıdıktan sonra, herhangi bir sebeple sınırlamadan finansal küreselleşmeden finansal krize doğrudan geçiş yapılmaktadır. Bu nedenle finansal küreselleşmenin geleceğine yönelik eldeki deliller, gelecekte önemli değişiklik ve iyileştirmeler yaşanacağını ve mali hegemonyanın sona ermesi yönüne gidilerek, finansmanlar ile gerçek ekonomi arasında ilişkilerin yeniden tesis edileceğini göstermektedir.

Küreselleşme milletlerin değer, örf ve ananelerinden soyutlanması, şahsiyet ve kişiliklerinin yok olması bir başka deyişle erimesi demektir. Küreselleşme ideolojik herhangi bir çatışma yaşanmaksızın yavaş yavaş bireylerin ve grupların özelliklerini kendi istekleriyle kaybetmeleri şeklinde gerçekleşmektedir. Küreselleşme teslim olmuş olan bireysel ideolojileri kutsar. Bu, kişinin varlık gerçeğinin kendi bireyliği ile sınırlı olduğuna ve kendinden başka herkesin yabancı olup kendisini ilgilendirmediğine inanmasıdır. Böylece toplumla ilgili olan her şey ortadan kalkar ve küreselleşme çerçevesi tek başına ortada kalır. Küreselleşme bencillik eğilimini kutsar ve topluluk ruhunu bozar. Tarafsızlık üzere yaşam sürerek herhangi bir olay hakkında hiçbir bağ ve yükümlülüğünün bulunmadığı fikrini ileri sürer. Bunu ise medeniyetlerin çatışmaması gerektiği argümanı ile gerçekleştirir. Dolayısıyla belirli bir vatan, millet veya devlete bağlılık hissinin kaybolması her türlü içeriği ile kültürel kimliğin kaybolması anlamına gelmektedir. Bugün de olduğu gibi bu durum şiddet olaylarının yükselmesinin ve dünya üzerinde gözlemlediğimiz bencilliğin nesilden nesle devam etmesinin temel nedenini teşkil etmektedir. Küreselleşmenin aynı zamanda diğer kozmik çatışmalara uygun olması insanoğlunun hayatının devam etmesinin önünde en önemli ve ciddi tehdit olarak durmaktadır. Uluslararası sistemin tahammül edemeyeceği ve kesintisiz süren bu anlaşmazlıkların düzeltilmesi için acil bir takvim işleme konulmuş olsa da tüm bu yapılanlar “dünya barışı” söyleminden ne ileri ne geri, bir oyun konusundan öteye gidememiştir.

Türkiye ucuz işgücü ve hammaddeye sahip gelişen ülkelerden biri sayılmakta olup, Pakistan ve Bangladeş gibi tarım sektöründe sanayi sektöründen daha fazla faaliyet gösteren bir ülkedir. Bu durum siyasi, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel alanların tamamında gelişmiş batı dünyası ile gelişen doğu dünyasını birbirine bağlayacak bir konumda olan Türkiye'yi küreselleşmeye zorla katılmaya itmektir. Türkiye'nin siyasi ve ekonomik hareketlerinin tarihi zincirine bakıldığında Türkiye'nin küreselleşmeye katılmasının ilk adımlarının geçtiğimiz seksenli yılların başında gerçekleştiğini görürüz. Kendisi bir liberal olan Turgut Özal ekonomik ve siyasi açıdan liderliği ele geçirmiş ve Türkiye'nin küreselleşmesine katkı sağlayan siyasi ve ekonomik bir takım temelleri uygulamaya koymuştur. Küreselleşme son yirmi yıldır kullandığımız kavramlar arasında en fazla revaç bulan kelimelerden biri haline gelmiş, herkes tarafından konuşmalarda kullanılır olmuş, hatta bazı kimseler bu kavramı konusu olmadığı halde sözüne değer katabilmek için yerli yersiz kullanır olmuştur. Ancak son yıllarda Türkiye bu konumu büyük bir liyakatle hak eden ülkelerden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin başarısına içte ve dıştaki herkes bilinçli ya da bilinçsiz olarak katkı sahibi olmuştur. Türkiye çalışılmış ve yoğun siyaseti ile dünyanın farklı bölgelerinde siyasi ve ekonomik ilişkilerini artırarak, günden güne küresel konumunu yükseltmeye devam etmektedir. Bugün biz Afrika'da hatta Asya'da varlığını ispat edebilmiş, Güney Amerika'da farklı alanlarda bir takım etkinlik ve faaliyetler yürütebilen bir ülkeden bahsetmekteyiz.

Bu noktada şu sorunun sorulması gerekir. Küreselleşme, ülkelere olumlu mu olumsuz mu sonuçlar doğurur? Hakikatte küreselleşme iki tarafı keskin bir bıçaktır. Peki küreselleşmenin istenmeyen yönleri nelerdir.

İşte burada yaşanan bir gerçekten ilham alarak oluşturulan tezimizin "Uluslararası Deneyimler Çerçevesinde Türkiye ve Ekonomik Küreselleşme" başlığı gelmektedir. Küreselleşme bugün, aydınlanan ve gelişen ülkeler için düşmanları ve kin güden karşıtları marifetiyle düşmüş oldukları bir tuzak haline gelmiştir. Türkiye de batı milletlerinin yakalayıp parçalamak istediği bu ülkelerden biri konumundadır.

Araştırma üç bölüm halinde taktim edilmiş olup, giriş bölümünde araştırmanın vizyonu, metodu, önemi ve planı göz önüne serilmektedir. “Küreselleşme Olgusu” başlığına sahip olan birinci bölümde beş bahis yer alırken, birinci bahiste küreselleşme kavramı ve türleri ele alınmakta, İkinci bahiste ise “ekonomik (finansal) küreselleşme”, doğuşu, faktörleri, hedefleri ve dünya ekonomilerine olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedilmektedir. Üçüncü bahiste ekonomik korsanlık ve Türkiye’nin buna direnişinden bahsedilirken, dördüncü bahiste Endonezya ve Malezya deneyimlerinin Türk deneyimiyle kıyası incelenmekte, öte yandan küreselleşmeye karşı koyma girişimleri ve aydınlanma başarısı ele alınmış bulunmaktadır. Faiz ve hayali ekonomi başlığına sahip olan beşinci bahiste ise güvenilirliği bulunmayan hayali ekonominin oluşturulmasına katkı sağlayan faizli kredilerden söz edilmektedir.

“Küreselleşme Konusunda Diğerlerinden Ders ve İbretler” başlığına sahip olan ikinci bölümde sözü, küreselleşme ağına düşen, küresel ekonomi korsanlarının kolay lokması haline gelen bazı ülkelere bakıldı. Birinci bahiste küreselleşmenin kurbanı olan bazı Afrika ülkelerinin, özellikle de Somali, Ruanda ve Mısır’ın deneyimleri yer almaktadır. İkinci bahiste Hindistan, Bangladeş, Vietnam ve Tayland gibi küreselleşme kurbanı bazı Asya ülkeleri yer alırken, Üçüncü bahiste Brezilya, Peru, Bolivya, Meksika ve Arjantin gibi küreselleşmenin ağına düşmüş bazı Latin Amerika ülkelerine yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bahiste küreselleşmeden sıkıntı çeken Yugoslavya, Hırvatistan, Makedonya, Bosna Hersek gibi bazı Sovyetler Birliği ülkelerini ele aldık. Ardından bu deneyimlerden ve krizlerden elde edilen önemli dersleri gözlerin önüne serdik.

“Türkiye ve Ekonomik Küreselleşme” başlığı altındaki üçüncü bölümde dört bahis yer almaktadır. Birinci bahiste Türk lirasının değerinin gerilemesinde etkili olan farklı yerel ve uluslararası siyasi nedenler ele alınırken, ikinci bahiste aynı etkiye sahip ve aynı nitelikteki ekonomik nedenlere değinilmektedir. Üçüncü bahiste Türkiye’nin gelişimine engel olan bu siyasi ve ekonomik nedenlerin etkilerini azaltmak için Türkiye’nin attığı adımlar üzerinde durulurken, dördüncü bahiste altının rolü ve önemi gözler önüne serilerek, mevcut ekonomik krizden kurtulmak için Türkiye’nin altını güvenli liman olarak gördüğüne değinilmiştir. Araştırmada son olarak özetle ulaşılan sonuçlar dile getirilmiş ve bazı tavsiyelere çözüm önerilerine yer verilmiştir.

1. KÜRESELLEŞME OLGUSU

1.1. Küreselleşme Kavramı ve Türleri

Küreselleşme kavramı İngilizce bir terim olan “globalization” kelimesinin tercümesi olup, bazıları bunu Arapçaya “kevnîyet”, bazıları “kevkebe”, bazıları da “şevleme” diye tercüme etmektedirler. Ancak son dönemde araştırmacılar arasında küreselleşme kavramı daha meşhur olmuş ve gerek siyaset ve iktisat gerekse basın mensupları tarafından tercümelerde daha yaygın olarak kullanılır hale gelmiştir. Küreselleşme kelimesinin sözlük anlamını analiz ettiğimizde bir şeyin genellenmesini, küresel boyut kazanmasını ve tüm dünyayı kapsayacak şekilde dairesinin genişlemesini ifade etmektedir. ¹ Arap dili grubu üyesi olan AbdulsaburŞahin şöyle demektedir;”Küreselleşme (avleme) kelimesi âlem (dünya) kelimesinden türemiş olup, bizler bu kelimeye kıyasi türetme yoluyla “avlemeyuavlimüavlemeten” (küreselleşme küreselleşiyor küreselleşmek) diye bir fiil farz etmiş bulunmaktayız. Avleme (küreselleşme) kelimesinin geldiği “fa’lele” kalıbı ise “tefil” kalıbının bir benzeri olarak yeni ortaya çıkan ve dile eklenen bir kavramı tabir etmek için kullanılmaktadır.²

Küreselleşme genel anlamda tüm dünyaya bağlılık olgusu olup, birkaç kavramın kısaltılmış tabiridir. Bölgesel etnik mezhepçi ve diğer sınırlı çerçevelerden çıkarak genel dünyaya bağlı bulunmayı ifade etmektedir. Ekonomik anlamda devletlerin koruma eylemleri bulunmaksızın sadece pazar kurallarına bağlı kalarak geniş çaplı ticari açılımı anlamına gelirken, fikri ve kültürel açıdan diğerlerine karşı fikri açılım, kendiyle kapalı kalmama, başkalarının fikirlerini sadece kendi fikrine zıt olduğu için kabul etmemeye dayanan fikri taassubu reddetme anlamına gelmektedir. Siyasi anlamda ise kanunların herkese uygulanması ve temel insan haklarına riayet edilmesi olup, özetle bölgesel etnik ve mezhepçi yerel bağlılıklarla yetinmek yerine, büyük dünya bağlılığını hissetmek demektir.³Bugün gazetesinin müdürü Mutlak El Anzi şöyle demektedir;

¹ www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (5.3.2017).

² www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm(5.3.2017).

³ Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme, Belnesiye Yayın ve Dağıtım Evi, Riyad, 1. Baskı, 1420, 2000,s; 7.

“Kültürel sosyal ve siyasi küreselleşme uzun süredir var olan bir gerçektir. Ancak Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında ciddi bir şekil almaya başlamıştır.” Ümmül Kura üniversitesi ziraat fakültesi dekanı Dr. Muhammed Bin Ali El Akla ise “Bu yenedünya yönelişinin ardında ilan edilmeyen hedefler bulunmakta olup, bu hedeflerin en önündebelirli bir takım ülke ve değerlerin sahip olduğu İslam düşmanlığı yer almaktadır. Düşmanlık konusundahiçbir metot bu metodun önüne geçemez. Sahip olduğu tüm değerlerle küreselleşme akımına dayanan batının maddi dünyasının çıkarları bunu gerektirmektedir” demektedir.⁴ Kocaeli üniversitesi idari ve iktisadi bilimler fakültesine bağlı siyasi ekonomi bölümünde doktor olan Türk Profesör Hasret Çomak tarafından yapılan ve “Küreselleşmenin dünya ülkelerine etki boyutu” başlıklı akademikaraştırmaya göre küreselleşme şöyle tarif edilebilir; “Küreselleşme ülkeler ve halklar arasındaki sınırları ortadan kaldırarak, işgücü ulaşım ve normal insanların hareketini bir canlılık konusu haline getiren bilimsel buluş, teknik ve teknolojik gelişim ile iletişim ve ulaşım devriminin ortaya çıkardığı yeni bir dünya sistemidir. Tabiri caizse küreselleşme çerçevesinde dünya küçük bir köy haline gelmektedir.”⁵ Küreselleşme kavramındaki kapalılık ve araştırmacıların bakış açısındaki farklılıklar nedeniyle küreselleşmenin tarifi hakkında tüm tarihleri kapsayan, içeriğini şamil ve dahil olmayanları engelleyici bir tarif bulamazsınız. Ekonomistler bir tarif yaparken, politikacılar bir başka tarif, toplumbilimcileri ve diğerleri ise daha başka tarifler yapmaktadırlar. Yapılan bu tanımlamaların tümü “ekonomik olgu”, “Amerika’nın hegemonyası” ve “teknoloji ve toplumsal devrim” gibi üç başlık altında sınıflandırılabilir.

1.1.1. Küreselleşme Ekonomik Bir Olgudur

IMF küreselleşmeyi “mal ve hizmet işleminin artması ve sınır ötesi çeşitlenmesi, öte yandan uluslararası sermayenin artması ve dünyanın her yerinde teknolojinin hızlı gelişimi neticesinde dünya ülkelerinin bütününde gün be gün yaşanan ekonomik işbirliği” diye tanımlamaktadır.⁶

⁴ Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme, Belnesiye Yayın ve Dağıtım Evi s; 8.

⁵ www.noonpost.org/content/11691 (6.3.2017).

⁶ www.saaid.net/Doat/mubarak/5.htm (4.3.2017).

Birleşmiş Milletler ticaret ve büyüme konferansı genel sekreteri RobbinsRakaberu“küreselleşmenin üretici ve yatırımcıları tasarrufa yönlendirdiğini ve sanki tüm dünya ekonomisini ticari ilişki ve yatırımlarla birbirine bağlı ulusal ekonomiler değil de tek bir pazar ve farklı ekonomik bölgelere ayrılmış tek bir üretim bölgesi” haline getirdiğini ifade etmiştir.⁷

Muhammed El Atruş“Küreselleşme genel anlamda dünya piyasasının doğrudan ticaret ve yatırım alanlarına katılmaması, para iş gücü kültür ve tekniğinserb best piyasadaki sermaye çerçevesinde intikal etmesi ve sonrasında dünyanın küresel pazar güçlerine teslim olmasını ifade etmektedir. Bu durum bu durum milletlerin sınırlarının ortadan kaybolmasına ve devlet saygınlığında büyük bir azalmaya neden olup, bu olguda ki temel faktörler milletlere bağlı olmayan büyük sermaye şirketleridir.” demektedir.⁸

Ekonomik küreselleşmenin bu tanımından, küreselleşmenin ticari ve ekonomik açıdan ülke sınırlarını aşma kudretine sahip olduğunu, ülke saygınlığının bu noktada yok olduğunu ve üretim konusunda neredeyse ithalat ihracat ve gümrük işlemleri tamam tamamen ortadan kalkarak, uluslararası internet ağı gibi hiç kimsenin kontrolü altında olmayan tek bir küresel pazar haline geldiğini söyleyebiliriz. Sadık El Azm’a göre ise “Küreselleşme, merkez ülkelerin hegemonyası, liderliği ve kontrolü altında, ayrıca düzensiz küresel değişim sisteminin yönetiminin gölgesinde tüm insanlığın derin sermaye dönüşümünün bir dönemidir” demektedir.⁹

1.1.2. Küreselleşme ve Amerika’nın Hegemonyası

Muhammed El Cabiri şöyle demektedir; “Küreselleşme bizzat bir ülkeye ait olan medeniyet tarzının genelleştirilmesi çalışmasıdır ki bu ülke Amerika Birleşik Devletleri olup, kendi medeniyet tarzını dünyanın diğer tüm ülkelerine yaymaya çalışmaktadır.” Bu tanıma göre küreselleşme belirli bir ideolojiyi inşa etmeye davet etmekte olup, Amerika’nın dünyaya hegemonya kurmak istemesini temsil etmektedir. “Tarihin sonu” kitabının yazarı olan Amerikalı düşünür Francis Fukuyama belki de bu düşüncüyü tabir

⁷www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm(5.3.2017).

⁸www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm(4.3.2017).

⁹www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm(5.3.2017).

etmekte olup, kendisi soğuk savaş döneminin sona ermesinin ikinci dünya savaşı sonrasında Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ideolojik savaşın son neticesi olduğunu ve bu dönemin Amerikan teknolojik hegemonyasının başlayacağı dönem olduğunu düşünmektedir.¹⁰

1.1.3. Küreselleşme Teknolojik ve Sosyal Devrim

Sosyal bilimci James Rosenau yaptığı tanımında “Küreselleşme; ekonomi politika kültür ve ideoloji alanlarında analiz noktasında farklı düzeyler arasındaki ilişki olup, endüstrinin sınırlar ötesi etkileşimi, finans piyasalarının yayılması, farklı ülkelerde tüketilen malların birbirine benzemesi, göç eden toplumlar arasındaki çekişmelerin neticeleri ve toplum değerlerini kapsamaktadır” demektedir.¹¹

Bazıları ise “Küreselleşme ile yeryüzü büyük ölçüde sınırsız bir toplum küresi haline gelmiş, yani coğrafi sınırlar itibar görür olmuş, gelişme yönelimindedünya üzerinde iletişim daha da artmış ve toplumsal hayat milletler arasında daha fazla etkileşimli hale gelmiştir. Bu durum göstermektedir ki küreselleşme yeni hayat forumlarından biri olup, bilimin yayılmasının doğal bir uzantısı konumundadır. Küreselleşme ile birlikte endüstri sermayesinin intikalinden sonra endüstri ötesi ilişkilere kesin bir geçiş yapılmıştır.” diye tarif etmektedir.

Bazıları ise; “mal, sermaye, üretim teknikleri, kişi ve bilgi geçişleri ile birlikte insan toplulukları arasında karşılıklı bağlantı düzeyinin artması olarak” tanımlarken, İsmail Sabri daha kapsamlı bir tarif yaparak;”Politika sahibi ülkelerde politik sınırlar veya belirli bir ülke ya da vatana bağlılık gibi konular dikkate alınmaksızın, yine hükümet işlemlerine ihtiyaç kalmaksızın, ekonomik, politik, kültürel ve davranış alanlarında açık etkileşimdir” diye tanımlamaktadır.¹²

Bu tanımları okuduktan sonra Mübarek Amir Bakne bir makalesinde yaptığı tarifinde;”Küreselleşme batı medeniyetinin düşünce kültür ekonomi ve politika

¹⁰www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (5.3.2017).

¹¹www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (6.3.2017).

¹²www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (7.3.2017).

açısından farklı basın araçlarını ve büyük şirketleri kullanarak tüm dünyayı kontrol altına almak için uyguladığı bir ideolojik sistem olup, böylece kendi medeniyetini taklit etmeye ve tüm dünyaya genelleştirmeye çalışmaktadır.” demektedir.¹³

Bu tanımlar içerisinde bizi ilgilendiren küreselleşmenin ekonomik bir olgu olmasıdır. Buradan itibaren ekonomik küreselleşme üzerinde durularak daha geniş bilgi verilecektir.

Bazı araştırmacılar küreselleşmeni bugün dünyaya gelmediğini, geçmişle alakasının bulunduğunu söylemekte olup, küreselleşmenin asırlar boyunca eskiye uzanan tarihle ilişkili bir süreç olduğunu ve 15. yüzyılın başlarında gerçekleşen Avrupa Rönesans’ına dayandığına söylemektedirler. Öyle ki bu tarihte ulus devletleri doğmaya başlamış ve feodalizmin yerine gelen ulus devletleri olgusuyla küreselleşme ortaya çıkmaya başlamıştır. Böylece pazarların etki alanı genişleyerek tüm bireyleri ile milletleri kapsama ya başlamış ve feodal devletlerin sınırlarını aşmıştır.

Bazı araştırmacılar ise küreselleşmenin on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı ve yirminci yüzyılın ilk yarısında doğduğunu, ancak son yıllarda hızlı bir gelişme kaydettiğini söylemişlerdir. Bu konuda İsmail Sabri şöyle demektedir. “Küreselleşme olgusu 19. yüzyılın ikinci yarısında doğmuş ve halen daha hareketine devam etmektedir. Büyük şirketlerin birbirine katılım sağladığı veya birleştiği ya da bir şirketin diğer bir şirket üzerine kontrol sağladığı haberlerini duymadığınız bir gün neredeyse geçmemektedir.”

Küresel bir devletin kurulması, dünyaya ait tek bir mali düzenin oluşturulması ve milletlerin saygınlığından kurtulma çağrıları uzun yıllardır batının politik dilinde söylenmeye başlamış olup, örneğin Hitler üçüncü Reich karşısında yaptığı konuşmasında”Yakında uluslararası komünist sistem servetini yeni bir dünya düzeni kurmak için kullanacaktır” demektedir.¹⁴Küreselleşme her türlü otorite şekillerini tek otorite merkezinde toplamak anlamına gelmekte olup, bu sadece politik otorite ile sınırlı kalmamaktadır. Örneğin GENERAL MOTORS ve EXXON isimli iki Amerikan şirketi

¹³www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (10.3.2017).

¹⁴www.saaaid.net/Doat/mubarak/5.htm (12.3.2017).

milyar dolayında nüfusa sahip Hindistan'ın gelirinden fazla geliri tek başına elde etmektedirler.¹⁵

Son analize göre küreselleşme düzensizliğe dayanmaktadır. Küreselleşme bugüne kadar IMF ve Dünya Bankasının yardımıyla ve fırsatını bulduğunda zenginliği kaçırmayan yerel yönetimlerin de eliyle halkların sahip olduklarının ellerinden alınması anlamına gelmektedir.¹⁶ Demokrasinin küreselleşmesi görünüşte demokrasiye sahip ülkelerin yönlendirilmesi ve kontrol altına alınması anlamına gelmekte olup, hakikatte ise küresel kabulün despotluğuna maruz kalmaktır.¹⁷

Soğuk savaşın sona ermesi ve komünist bloğun çökmesi sonrasında kendisini teklik konusunda en büyük güç sayan Amerika Birleşik Devletleri'nin temsil ettiği "tekli derin dünya" tek başına kalmış ve Amerikan gemisi ile sahip olduğu askeri teknolojik endüstriyel ve mali yıkım gücüne karşı koyabilecek karşıt bir kuvvetin bulunmaması nedeniyle tek güç haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri hegemonyasını güçlendirmek ve uluslararası sistemdeki hâkimiyetinin devamını garanti altına almak için milyar dolarlar harcamaktadır. Tüm dünyayı bir hazineye çevirmeye çalışan bu ülkenin nüfusu dünya nüfusunun sadece %5'ini temsil etmektedir. Ancak yine de yeryüzünün akıbetine hükmeden Amerika'dır. Madlen Olberayt şöyle demektedir;"Biz tüm milletlerin kendisine muhtaç olduğu milletiz. Üstünlüğümüz sayesinde herkesten daha uzağı görebilmekteyiz." Kendisinin bu sözleri bir şeye delalet edecekse oda Amerika'nın olanca derinliğinin grubuna kapıldığıdır. Öte yandan bu ifadeler tüm insanoğlunun anlaşma sağladığı ve yeryüzünde adalet, hak, hoşgörü, ortak yaşam ve katlar arasındaki iletişim ile uyumlu bir şekilde hayat sürebilmek için insanoğlunun kurmaya çalıştığı tüm kavram ve değerlerin şeklini ve özünü yok sayan bir ifadedir.¹⁸

Öte yandan Çin gibi dünyanın diğer bazı parçaları da küreselleşmeden büyük ölçüde istifade etmiş ve teknolojidenden iktisadi açıdan yararlanmışlardır. Sadece bu bile bir yandan ticaretin özgürleştirilmesini teşvik eden Amerika'nın küreselleşme sözünü titretmeye

¹⁵ D.r Mehdi El Müncira, Medeniyet Çeşitliliği Açısından Küreselleşmenin Küreselleşmesi, Zaman Yayınları, 2011, Baskı 2, s; 13.

¹⁶ D.r Mehdi El Müncira, Medeniyet Çeşitliliği Açısından Küreselleşmenin Küreselleşmesi, s; 13.

¹⁷ D.r Mehdi El Müncira, Medeniyet Çeşitliliği Açısından Küreselleşmenin Küreselleşmesi, s; 25.

¹⁸ D.r Mehdi El Müncira, Medeniyet Çeşitliliği Açısından Küreselleşmenin Küreselleşmesi, s; 51.

yeterli olmuştur. Kolombiyalı öğretim üyesi Jeffrey Sachs'ın yorumu yapmaktadır. Asya ülkelerinin küresel koşullar çerçevesinde gelişmesi doğal bir gelişme olup kesinlikle tehdit edici nitelikte olmasa da, küreselleşmenin dünyadaki öncüsünün niyeti hegemonyadır. Kültürel açıdan ise kültürel küreselleşme Avrupa ve Amerika gibi dünyanın diğer kesimlerinde aksi yönde hızla seyretmiş ve küreselleşme söylemi kültürel çeşitlenme konusunda ilerleme kaydederek, gelişen dünyaya açılmaya farklılıkları ve yenilikleri kabul eder hale gelmeye teşvik eder olmuştur. Dünyada küreselleşme kültürel küreselleşmenin getirdiği eklenti ve bozulmalara karşı Amerikan, İngiliz ve Fransız kimliğinin korunması diye dile getirilen bir söylem lehine suçlanır olmuştur. Bu konuda araç olarak doğu Avrupa, Meksika, Akdeniz havzası, Fransa ve İngiltere'deki test hükümetleri etkili olmuştur. Avrupa ve Amerika'da küreselleşme dönüşümü konusu önemli bir konudur. Bir yandan küreselleşme söyleminin arkasında gizli olan ekonomik siyasi ve kültürel hegemonya birleşiminin sınırlarını ve değerlerini ortaya çıkarırken, diğer yandan hegemonya ile sorumluluk arasındaki küreselleşme düşüncesinin farkını gözler önüne sermektedir. Sadece para akışı noktasında kabul edilebilir olan küreselleşme, beraberinde göçmen ve mülteci akışı anlamına da gelmeye başlamış ve bu noktada sağ kesim göç ve iltica durumlarının yükseldiğini bahane göstererek daha fazla duvar örülmesini ve yalnızlaşmayı talep eder hale gelmiştir. Temel sorun şudur ki, dünyanın zirvesinde bulunan dünyaya ekonomik ve politik açıdan hegemonya kurmuş olan ülkelerin dünya üzerindeki bu hegemonyasını, aynı zamanda sorunlarla yüzleşme sorumluluğuna sahip olmadan elinde tutma beklentisidir. Aslında bu durum mültecileri denizde boğulur halde bırakarak değiştirilemez ve sorumluluklar üstlenildiğinde en fazla hegemonyanın boyutu dengelenmiş olur.¹⁹

1.2. Finansal Küreselleşme, Doğuşu, Faktörleri, Hedefleri ve Etkileri

Uluslararası ekonomi büyük gelişmeler göstermekte ve etkileşimli ekonomiye bağlı olma olgusu giderek artmaktadır. Bu durum sermaye özgürlüğü ile öne çıkan ve sermaye hareketinin engellerinin ortadan kaldırıldığı yeni bir sistemin doğmasına neden olmuş, dünyanın farklı ülkelerindeki finansal merkezler arasında iletişimin kolaylaşması ve hızlanması ile birlikte uluslararası mal ve sermaye piyasaları arasında bir bütünleşme

¹⁹www.alaraby.co.uk/am//opinion (15.3.2017).

durumuna götürmüştür. Dünya ülkelerinden birinde meydana gelen ani kararlar veya ekonomik durumlar dünyanın diğer bölgelerindeki birey ve ülkeleri etkiler hale gelmiştir. Ekonomi uzmanları bu durumu “finansal küreselleşme” diye tanımlamaktadır. Küreselleşme konusu modern konulardan biri olup, özellikle de kavramsal anlamı, meydana gelme faktörleri ve gelişmekte olan ülkelere etkileri konularında araştırma ve ilgiye layık bulunmaktadır.

1.2.1. Finansal Küreselleşme Kavramı

Finansal küreselleşme hakkında genel olarak birçok tanımlama yapılmış olup, Haris’in bakış açısına göre “genel anlamda mal ve hizmet üretim ve dağıtımının artmasına özen gösterilerek, bir bütün olarak ekonomi ve özellikle de uluslararası ekonomide derin etkilere sahip gelişmelerin meydana gelmesidir” diye ifade edilmektedir.²⁰

Ekonomist Alonso ise “finansal küreselleşme, ekonomik serbesti ve teknolojik değişikliklerin desteklediği uluslararası ticaret ve finansal ilişkilerin artmasıdır” diye tanımlamaktadır. Agletia ve Brender isimli yazarlar ise “20. yüzyılın sonunda küreselleşmenin zorunlu olarak bir açılım olduğunu ve nakit birliği kavramında hayat bulduğu gibi etkin faaliyet sahiplerinden her hangi birinin tercihi olmadığını söylemekte. Dünyadaki herkesin buna batmış olduğu, ödeme yaparken kuralları kimsenin belirlemediği ve kendi kararı ile herhangi bir oyun kurmadığını gördüğümüzü” ifade etmektedirler.²¹

Dolayısıyla küreselleşme, mali birleşme diye isimlendirilen finansal serbesti ve dönüşüm çalışmalarının temel neticesi olup, bu durum sermaye hareketlerindeki engellerin kaldırılması ve sermayenin sınır ötesine geçerek uluslararası piyasalara akması suretiyle yerel finans piyasalarının dışarıyla ilişki kurmasına ve bütünleşmesine neden olmuştur.²²

²⁰Ömer Sakar, Küreselleşme ve Modern Ekonomi Olayları, El Camiyye Yayınevi, Kahire, 2001, s; 5 .

²¹Salih Miftah, Muhammed Haydar Baskara Üniversitesi, Mali Küreselleşme, İnsani Bilimler Dergisi, Cezayir, İkinci Sayı, 2002, s; 2.

²²Abdülmuttalip Abdülhamit, Küreselleşme ve Banka Ekonomileri, El Camiyye Yayınevi, 2001, s; 33.

Küreselleşme konusunda şu iki gösterge örnek alınabilir;

Gösterge 1; Gelişmiş endüstri ülkelerindeki hisse senetlerindeki işlem hacminin artması. Öyle ki veriler hisse senetlerindeki dış işlemlerin 1980 yılında bu ülkelerin toplam yerel üretiminin %10'undan daha azını temsil ederken, 1996 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya gibi ülkelere %100'ü aşmış hatta aynı yıl Fransa, İtalya ve Kanada gibi ülkelere %200'ü aşmış durumdadır.

Gösterge 2; Dünya düzeyinde yabancı döviz kullanımının artmasıdır. Zira araştırmalar göstermektedir ki yabancı döviz piyasalarında günlük işlem hacmi ortalaması 80'li yılların ortalarında 200 milyar Amerikan doları iken, bu rakam 1995 yılında 1,2 trilyon dolar civarına yükselmiş olup, bu rakam aynı yıl tüm dünya ülkelerinin uluslararası rezervlerinden %84 fazla bulunmaktadır.²³

Finansal küreselleşmenin ilk tohumları 60'lı ve 70'li yıllara dayanmakta olup, ardından 80'li yıllarda hızla gelişme kaydetmeye başlamış ve 90'lı yıllar döneminde bir ülkede alınan kararların diğer ülkelere etki ettiği ve tüm dünyanın tek bir ülke olarak görüldüğü hale bürünmüştür. Böylece gelişmekte olan ülkelerin finansal faaliyetleri dünya ekonomisi içerisinde bütünleşmiş, finans piyasalarının faaliyetleri iç içe geçmiş ve küreselleşme, finansal aktivite ve para piyasalarının bütünleşmesinden beslenir hale gelmiştir. Öte yandan parasal hareket ülkelerin sınırlarını tanınamaya ve herhangi bir engel görmeksizin büyük bir özgürlükle tüm dünyayı dolaşmaya başlamıştır. Her ne kadar bu faaliyetler başlangıçta üretim faaliyetlerinde küreselleşmeye bağlı olsa da, daha sonra özel bir bağımsızlık kazanmış ve sonunda bu piyasadaki günlük işlem hacminin sadece %10'unda mal değişimine ihtiyaç duyarak, küresel para bozdurma piyasasındaki işlem ve alışverişlerden öteye gidemez hale gelmiştir.²⁴

1.2.2. Finansal Küreselleşme Faktörleri

Para aktivitelerinin gelişmesi ve finans piyasalarının bütünleşmesinde etkili olan bazı faktörler aşağıdaki gibidir;

²³Remzi Zeki, Mali Küreselleşme, Müstakbel El Arabi Yayınevi, 1999, s; 80-81.

²⁴Muhyiddin Ömer, Kalkınma Ekonomilerinin Temel Eksenleri ve Küreselleşme Olgusu, Kahire, 1997, s; 30.

1. Sermaye Hareketlerindeki Engellerin Ortadan Kaldırılması

Avrupa ülkelerinde 1958 yılında cari hesaplardaki ödeme engelleri ortadan kaldırılmış, Amerika Birleşik Devletleri ise 1959 yılında sermaye hareketinin engellemelerini iptal eden adımlar atılmıştır. Ardından sırasıyla diğer ülkelerde bunu takip etmiş ve böylece sermaye hareketine koyulan engelleri iptal eden ülkelerin sayısı katlanmış, sonuçta bu faktör sermaye piyasalarının bütünleşmesine, gelişmekte olan bazı ülkelerin piyasasının gelişmiş ülkelerin ekonomisinden daha cazip hale gelmesine ve hatta yatırımcıların finansal portföyünün çeşitlenmesine neden olmuştur.²⁵

2. Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerdeki Endüstriyel Gelişim ve Bunların Para Piyasasına Katılımı

Son dönemde gelişmekte olan bazı ülkelerin toplam yerel üretimdeki payını artırması küreselleşmenin en önemli nedenlerinden biri sayılmaktadır. Öyle ki 1965 ile 1988 döneminde orta Asya ülkelerinin dünyanın toplam yerel üretimindeki payı %5'ten %20'ye, dünyadaki endüstri üretimindeki payı ise %10'dan %23'e yükselmiş, gelişmekte olan düşük sermayeli ülkelerdeki toplam yerel üretimden sanayi sektörünün payı ise 1965 yılında %27 iken 1988 yılında %34'e yükselmiştir.²⁶

Gelişen ülkelerin küresel ekonomi ile entegrasyonu bu ülkelerin uyguladığı ekonomik ıslahat programları ve bu programların içerdiği ihracat destek yönelişleri ile gerçekleşmiştir. Öte yandan bazı gelişen ülkelerdeki doğrudan yabancı yatırımın artması, gelişen ülkelerin küresel ticaretteki payının 1988 yılında %23 iken 1995 yılında %29'a yükselmesine neden olmuş, gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret hacmi 1985 yılında gelişen ülkelerdeki toplam ticaretin %31'ini temsil ederken bu rakam 1995 yılında %37'ye yükselmiş, yine gelişen ülkelerdeki toplam ihracat 1985 yılında sadece %47'si endüstri üretimi iken, bu pay 1995 yılında %89'a yükselmiştir.²⁷

Diğer yandan gelişmekte olan ülkeler bankacılık sermaye sektörünü özgürleştirmeye yönelmiş, bu ülkelerin birçoğu faiz oranlarının hareket boyutunu genişletmeye çalışmış, kanuni yedek akçe oranlarını düşürmüş, banka ve sigorta şirketlerini özelleştirmiş, yerli

²⁵Salih Miftah, Mali Küreselleşme, s; 10.

²⁶ Ömer Sakar, Küreselleşme ve Modern Ekonomi Olayları, s; 11.

²⁷Salih Miftah, Mali Küreselleşme, s; 4.

ve uluslararası menkul kıymetler borsasını birbirinden ayıran engelleri ortadan kaldırmış ve bunun sonucunda yerli sermaye piyasaları küresel sermaye piyasaları ile bütünleşerek küreselleşme hareketi hızlanmıştır.²⁸

3.Uluslararası Euro Piyasalarının Gelişme Göstermesi

Euro piyasası kavramı belirli ülkelerin para birimleri üzerinden oluşan döviz piyasasına işaret ederken, bu para birimleri ulusal sınırların dışına yatırılmakta ve bu piyasalar özellikle de Euro ve dolar piyasası gibi serbest olup, ulusal para otoritelerinin uyguladığı sınırlamalara tabii tutulmamaktadır. Örneğin ülkede ikamet eden bir Amerikalı parasını dolar üzerinden Avrupa bankalarından birine yatırmakta ve bu mevduat Euro mevduatı sayılmaktadır. Dolayısıyla bu dövize Euro-dolar denmekte olup bu piyasa şu birkaç faktör nedeniyle gelişmiş bulunmaktadır;

- a. Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunun dövizlerini tahvile uygun hale getirmeleri.
- b. Soğuk savaşın uluslararası ekonomik ilişkileri kontrol altına alması, komünist ülkelerdeki dolar bakiyelerinin Avrupa bankalarına, özellikle de Londra bankalarına yatırılması.
- c. Amerikan ödeme bütçesinin sıkıntıları, Amerika Birleşik Devletleri içerisinde bazı para engellemelerinin uygulanması, özellikle de dolar mevduatındaki faiz oranlarına üst sınır uygulanması.
- d. 70'li yılların başında petrol fiyatlarının yükselmesi, petrol ihracatçısı ülkelerde dolar üzerinden yapılan satışlardan elde edilen fazla paranın mali merkez olarak Avrupa'ya yatırılması.
- e. Bu piyasada yapılan işlemlerde herhangi bir engel ya da denetimin bulunmaması, dolayısıyla diğer yerel piyasalardaki benzerlerine kıyasla bu piyasada kredi maliyetlerinin daha düşük olması ki bankalar bu yolla elde edilen Euro mevduat isimli sermayeyi Asya ve Afrika'daki gelişmekte olan ülkelerde, özellikle de Latin Amerika ülkelerinde kredi suretiyle işletmişlerdir.²⁹

²⁸Salih Miftah, Mali Küreselleşme, s; 4.

²⁹Adel El Mehdi, Uluslararası Finansman, El Arabi Kitabevi, 1992, s; 135.

4.Uluslararası Hisse Senedi Piyasalarının Gelişimi

60'lı yılların başında uluslararası finans yatırımları alanında uluslararası hisse senedi piyasaları gözle görülür bir konuma sahip olmaya başlamıştır. Bu en önemli uzun vadeli yatırım faaliyetlerini temsil etmekte olup, dünyanın farklı bölgelerinden kredi kullanan farklı kişiliklerin ikinci Euro senetleri piyasasında birçok banka ile işlem yaparak küresel bazlı elde ettikleri karın yeniden dağıtımına katkı sağlayan uzun boyutlu bir yatırım aracı olmasıyla önem arz etmektedir. Öte yandan hamiline riski az ve istihkak suresinin uzun olmasına rağmen yüksek para akışı bulunan garanti gelir sağlamakla öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu piyasa uluslararası sermaye çalışmalarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve bu durum uzun vadeli sermaye piyasalarının doğmasına neden olmuştur. Uluslararası hisse senedi piyasaları temelde iki türe ayrılmakta olup, bunlar yabancı hisse senedi piyasaları ve avro hisse senedi piyasalarıdır.³⁰

5.Risklerden Korunma Yollarının Gelişmesi

70'live 80'li yıllar finansal yenilik ve türev adı altında yeni bir takım finansal araçların ortaya çıkması ile bilinmektedir. Bu araçlar kullanıcılarına yabancı hisse senetlerini anlaşma sağlanan fiyatlar üzerinden alıp satma ya da faiz oranları, hisse fiyatları ve temel kur fiyatlarında değişiklikler meydana geldiğinde nakit olarak işlem yapma hakkı tanıyan araçlardır. Bu tür risklerden korunmak için farklı finansal türev türleri kullanılmaya başlanmış olup, bunların en önemlileri “opsiyonlar”, “gelecek sözleşmeleri” ve “swaplar”dır.³¹

6.Sermaye Akışı ve Doğrudan Yabancı Yatırımın Öneminin Artması

IMF tarafından hazırlanan 1997 yılı dünya ekonomi beklentileri raporu, özel sermaye akışı ve doğrudan yabancı sermayenin öneminin arttığını göstermektedir. 80'li yılların yarısından bu yana dünyada doğrudan yabancı sermaye akışı artmaya başlamıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde ise yıllık özel sermaye net akışı 1993 ile 1996 yılları arasında 150 milyar dolar civarına ulaşmış ve bu rakam 1983 ile 1989 yılları arasında

³⁰Adel El Mehdi, Uluslararası Finansman, s; 121.

³¹Mithat Sadık, Uluslararası Dövizler ve Yabancı Döviz İşlemleri, Garip Baskı Yayın ve Dağıtım Evi, Kahire, 1997, s; 78 / Ayrıca Bakınız; Hamdi Münir, Menkul Kıymetler ve Sermaye Piyasaları, Maarif Kurumu, İskenderiye, 1997, s; 6.

gerçekleşen net sermaye akışının yıllık ortalamasının altı katını temsil etmiştir. Yine gelişmekte olan ülkelerde 1983 ile 1989 yılları arasında %0.5 olarak gerçekleşen toplam yerel üretimdeki özel sermaye akışı payı, 1994 ile 1996 yılları arasında yıllık toplam yerel üretimin %2 ile %4'üne yükselmiş, bu artışta yabancı yatırım ise en fazla payı temsil etmiştir.³²

7. Teknolojik Gelişmeler, Ulaşım ve İletişim Masraflarının Düşmesi

70'li yılların son yarısı ve 80'li yıllarda dünya büyük bir teknoloji devrimine şahit oldu ve bu devrimin neticesinde iletişim basın bilişim ve program alanında diğer devrimlere neden olarak, uluslararası para piyasasının birbirine katılımının gelişmesine ve küreselleşme hareketinin hızlanmasına yardımcı oldu. Öte yandan ulaşım ve iletişim maliyetlerinde de büyük bir düşüş yaşandı ve 1930 yılından bu yana telefonla konuşma masrafı yaklaşık 60 kat düştü. Öte yandan teknolojik gelişmeler neticesinde farklı ülkeler arasındaki ulaşım masraflarında da büyük bir düşüş yaşandı. Fax ve bilgisayar ağlarının ortaya çıkması coğrafi sınırların hâkimiyetini kaybetmesinde büyük bir rol oynarken, milyarlarca dolar veya diğer dövizlerin birkaç dakika içerisinde sınırları aşması mümkün olur hale geldi. Bu müthiş teknolojik gelişmeler para piyasalarının akışkanlığını hızlandırdı ve sermaye akışı kolaylaşarak büyük bir hızla elde edilmesi sağlandı.³³

1.2.3. Finansal Küreselleşme Hedefleri

Ekonomik küreselleşme öncelikle dünya ekonomisini kontrol altına almaya çalışmakta olup, çok uluslu şirketler sadece kendi çıkarlarını düşünmektedirler. Gelişmiş ülkelerin teknolojiyi sadece kendilerine saklamaları ve çok uluslu şirketlerin bu teknolojileri üçüncüdünya ülkelere ihraç etme noktasında acımasız kurallar koymaları bunun delilidir. Bazı sanayi ülkeleri üniversitelerde ders gören yükseköğretim öğrencilerine fizik, nükleer bilim ve diğer bazı ince uzmanlık alanlarında yüksek lisans ve doktora yapmayı yasaklamıştır.

³²IMF, Küresel Ekonominin Ufukları Raporu, (Küreselleşme; Fırsat ve Zorlukları), Washington, 1997, s; 6.

³³Ömer Sakar, Küreselleşme ve Modern Ekonomi Olayları, s; 15.

Öte yandan batı kendisi ve çok uluslu şirketleri için uzun ölçekli karlar elde etmek adına ucuz işçi ve hammadde konusunu da dikkate almaktadır. Bu ülkelerden bazıları üçüncü dünya ülkelerinde yol yapımı, elektrik ve su şebekelerinin ıslahatı gibi bazı projeleri öncelikle kendi yatırımlarına hizmet etmek için yerine getirmektedirler. Hatta bazı sanayi ülkelerinin ve çok uluslu şirketlerin bu ülkelerde yaptığı hizmetler çok katı şartlar altında yapılmakta ve çoğunlukla gelişmiş ülkeler, belirli alan ve projelerde kredi kullanmayı ve yardımyapmayı şart koşmaktadırlar. Çoğunlukla bu yapılanlar marjinal olup üçüncü dünya ülkelerine verilen Amerikan yardımları sadece neslin sınırlandırılmasını ve eğitim yöntemlerinin batı komisyonlarının gözetimi altında geliştirilmesini hedeflemektedir. Ayrıca bu kredi ve burslar mevcut sanayinin geliştirilmesine veya yeni endüstriler oluşturulmasına yönelik değildir. Yardımda bulunan ülkeler destekledikleri bu projeleri çoğunlukla yüksek ücret ve aşırı maliyetlerle yapmayı şart koşmaktadırlar.³⁴

³⁴Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme, s; 25.

1.2.4. Finansal Küreselleşmenin Olumsuz Sonuçları

1. Uluslararası para piyasalarının kararsızlık ve dalgalanmalar ile öne çıkması, bu durumun para piyasalarının bozulmasına neden olması, bilgi ve açıklamalar arasındaki koordinasyonsuzluk ve düzensizliğin tüm ekonominin zarar görmesine neden olması.
2. Kısa vadede yüksek kar arandığı için sermaye akışının menkul kıymetlere yönelmesi, dolayısıyla bu akışın ülkenin gelişmesine yönelik değil, kar odaklı olması.
3. Gelişen ülkelerde ihracatın tek ürüne dayalı olması. Mali küreselleşmenin etkilerinden biri de menkul kıymetler piyasası ile yabancı döviz piyasasının birbirini katılmasıdır. Bu durum içeride veya dışarıda herhangi bir olay sorun veya kriz yaşandığında olumsuz etkiler doğurmaktadır. Öte yandan yanlış bilgilerin kullanılması bu ülkelerdeki ekonomik istikrarı etkilemektedir.
4. Gelişen ülkelerdeki sermaye piyasasının uluslararası sermaye piyasaları ile bütünleşmesi, yaşanan gelişmeler doğrultusunda herhangi bir piyasada meydana gelen zararın aynısının ilgili piyasalarda da hızla meydana gelmesine neden olmaktadır.
5. Bir başka olumsuz etkisi daha vardır ki o da küreselleşme nakit siyasetinde ülkelerin saygınlığının daha fazla düşmesine neden olmaktadır. Prissert'e göre nakit politikaları kesinlikle ülkenin durumuna bakılmadan, hatta uluslararası koordinasyon olmadan planlanamaz. Dolayısıyla nakit politikalarını belirlerken ülkelerin bağımsızlığını yitirmesi özellikle de Avrupa boşluğu içerisinde yaşanmakta olup, kredi ve nakitleri idari denetim mekanizması neredeyse şehir ekonomilerine yakın hale gelmekte, ama para piyasalarının ekonomisi birbirine bağlı kalmaktadır.³⁵

1.2.5. Finansal Küreselleşmenin Olumlu Özellikleri

Finansal küreselleşmenin olumlu etkileri de bulunmakta olup, bunların en önemlileri şunlardır;

1. Doğal coğrafi bir sınırı bulunmayan yeni pazarların doğması, bu pazarları birbiri ile irtibatlı bilgisayar ağlarının toplanması ve düzenlenmesi.

³⁵Salih Miftah, Mali Küreselleşme, s; 8-9.

2. Mali portföylerin genişlemesi için birikim yapanların elinde bulunan mali yatırım gruplarının artması suretiyle, birikimlerin sermaye piyasalarının gelişmesine yardımcı olması.
3. Mali küreselleşme, menkul kıymetleriyabancı birikimleri yönetir ve yönlendirir hale getirirken, ülkelere dış dayatmalara çok fazla maruz kalmaksızın yabancı dönüş ile mali kaynak imkânı sağlamakta ve bu durum borç hacmini ve borç hizmetlerini arttırmaktadır.
4. Maliye küreselleşme ekonomik kalkınma faaliyetlerine olumlu etkide bulunan yüksek miktarda birikim imkânı sağlamaktadır. Zira menkul değerlerin menkul aracılık kanallarında kalması ve buralardan yatırımlara yönelmesi, kaynakların iyi değerlendirilmesi ve ekonomik kalkınmanın artmasında büyük bir rol oynamaktadır.
5. Bankacılık ve maliye sistemlerinin özgürleştirilmesi ve yenilenmesi, böylece özel sektör faaliyetlerini teşvik edici bir ortam oluşması, yabancı yatırımların yatırım yapılan ülkelerde teknolojik dönüşüme katkı sağlaması.
6. Ekonomi acenteleri arasındaki rekabet nedeniyle finansman maliyetinin düşmesi.³⁶

Yine bu noktada ülkelerin küreselleşmenin faydalarını hissedebilmeleri için aralarında iş birliği ve koordinasyon derecesini arttırmaları, büyük pazarların ve bunların düzenleyicilerinin önemine nazaran yabancı yatırımları çekme aracı olarak gelişen ülkeler arasında ekonomik oluşumlar inşa etmeye çalışmaları gerekmektedir. Dünya düzeyinde para piyasası faaliyetlerinin büyük hacmi ve birleşik çeşitliliğine nazaran koordinasyon çalışması, tüm para piyasalarını son derece zor ve tek bir kurum haline getirmekte, bu durum farklı ülkelerde iç durumlar ve maruz kalınabilecek ihtimaller doğrultusunda farklı politikalar uygulamayı gerektirmektedir.

1.3. Ekonomik Korsanlık ve Türkiye'nin Buna Direnişi

Ekonomi korsanları yüksek ücretlerle çalışan profesyonel uzmanlar olup, dünyanın farklı bölgelerinde birçok ülkeden hile ve manipülasyon yoluyla milyar dolarları çalan ve Dünya Bankası, Amerikan yardım kuruluşu USAİD ve diğer uluslararası yardım

³⁶Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, Cezayir EbulBekavi'de Bin Mehdi Üniversitesi Uluslararası Bilim Formuna Sunulmuş Araştırma, 20-21 Ekim 2009, s; 4.

kuruluşlarından paraları çalarak, büyük şirketlerin ve yeryüzünün doğal kaynaklarını elinde bulunduran zengin ailelerin cebine koyan kimselerdir.

Ekonomi korsanları öncelikle alt yapının geliştirilmesi, elektrik santrallerinin kurulması, ana yolların yapılması, havalimanı liman ve endüstri bölgelerinin inşa edilmesi için kredi verir. Bu kredilerde projeleri Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük inşaat ve mühendislik şirketlerinin yönetmesi şart koşulur. Burada ana madde mümkün olduğunca kredi sermayesinin Amerika Birleşik Devletlerinden çıkmaması, aksine Washington'daki banka ofislerinden NewYork, Hostel ve San Francisco'daki inşaat şirketlerinin ofisine geçmesidir.

Kredi korsanları en fazla başarıyı borçlanan ülkelerin birkaç yıl zarfında bu borcu ödemekten aciz kaldığı derecede büyük kredilerde elde etmektedirler. Bu durumda tam bir mafya gibi çalışarak aşağıdakilerin biri veya birçoğunu içeren listeler talep etmektedirler. Bunlar Birleşmiş Milletler'de kullanacağı oyu kontrol etme, askeri üsler kurma, petrol veya Panama kanalı gibi doğal kaynaklarını kontrol altında tutma gibi taleplerdir. Dolayısıyla bir ülke borç yükünün altına sokulduğunda ekonomi korsanları çerçevesinde dünya imparatorluğuna katılmış bir başka ülke haline gelmiş olmaktadır. Bunu yapmaya çalışanlar ise uluslararası mali düzeni, diğer ülkelerin korpokrasibirikimine katılması ve büyük şirket banka ve hükümetlerinin yönettiği bir ortam oluşturulması için kullanan bir takım aydın adam veya kadınlardır.

Ekonomik korsanlık projeleri nedeniyle ülkeler dış borç altına girer ve bütçelerinin büyük bir bölümünü keskin fakirlik çizgisinin altında yaşayan milyonlarca vatandaşa yardım için sermaye olarak kullanmak yerine, bu borçları ödemek için kullanmaya mecbur hale gelirler. Yeni Dünya imparatorluğunun bu anlayışı Romalı şövalyelerin, İspanyol işgalcilerin ve Avrupalı sömürge güçlerinin on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda yaptıklarının çok çok ötesindedir. Bu korsanlar son derece profesyoneldirler. Çünkü kendileri tarihten ders alırlar. Planlarını uygulama konusunda başarısız olmaları halinde sahaya daha şerli bir başka sürü girer. Bu ürünün adı da çakallar sürüsüdür. Tarih boyunca hükümetlerin hiç ayrılmadığı kirli iş adamlarından oluşmaktadır. Eğer bu

çakallar sürüsü de planları uygulamakta başarısız olursa Amerikan gençler gönderilecek, ölecek ve öldürüleceklerdir.³⁷

Tüm bu projelerin altındaki gizli faktör büyük şirketlerin yüksek miktarda kar elde etmesi ve kredi alan ülkelerde nüfus sahibi olan zengin ailelilerin mutluluklarına mutluluk katmak için tasarlanmış olmasıdır. Öte yandan bu projeler dünyanın tüm bölgelerinde ekonomik bağılılığı kökleştirme ve dolayısıyla hükümetlerde siyasi birlik durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bunlar için kredinin miktarı ne kadar artarsa o kadar iyidir. Dikkate alınmayan gerçek ise bu borç hizmetinin yükü altında bu ülkelerdeki fakirlerin sağlık eğitim ve diğer hizmetlerden önümüzdeki birkaç on yıl boyunca mahrum kalacak olması, zenginlerin zenginliğini artıracak, fakirlerin ise daha da fakirleşecek olmasıdır.³⁸

Dünyanın doğal kaynak ve servetlerinden gerçek faydalanıcılar gelişmiş olan ülkelerdir. Gelişen ülkelerin halkları ise onlara bu kaynaklara ulaşma konusunda yardımcı olmaktır. Ticari feodal sistem bir kez daha tüm dünyayı kontrolü altına alır ve güce sahip olan, ancak elinde doğal kaynaklar bulunmayan bu kimseler kaynaklara sahip olan kimselerden faydalanır ve kaynakların sahibi olan halkları bu kaynakların koruyucusu olarak kullanırlar.³⁹

Yeni küresel mali sisteme geçmek demek ülkeler açısından bu sahtekârların arkasına geçmek demektir. Kendileri başlangıçta hükümetlere küresel sermayenin önündeki kapıları açarlar. Yani devletin yatırımları sadece milli birikimler ile sınırlı kalmaz. Yabancı sermayeyi de kullanarak yatırım yapmaya başlar. Aslında bu her hükümetin direnmeyi başaramayacağı zor bir tahriktir.⁴⁰

³⁷John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, Tercüme; Mustafa El Tananive Dr. Akif Mutemet, Sunum; Şerif Dilaver, Mısır Genel Kitap Kurumu, 2004, s; 24.

³⁸John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, Tercüme; Mustafa El Tananive Dr. Akif Mutemet, Sunum; Şerif Dilaver, s; 27.

³⁹John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, Tercüme; Mustafa El Tananive Dr. Akif Mutemet, Sunum; Şerif Dilaver, s; 100.

⁴⁰Hans Peter Martin veHaraldSchumann, Küreselleşme Tuzağı, Demokrasi ve Refaha Saldırıları, Tercüme; Adnan Abbas Ali, Kontrol; Dr. Remzi Zeki, Alemül Marifet Dergisi, Sayı; 238, Ekim 1998, s; 85.

Modern liberal siyasete bağlı olan küreselleşme, geçmişteki derin sermaye sistemini örnek göstererek gelecek için bir fotoğraf çizer. Sosyalizm, demokrasi ve toplumsal adalet ilkeleri gibi fikirlerin çarpıştığı bir yüzyıldan sonra bugün ufukta tam tersine işçi ve orta kesimin tüm kazançlarını elinden alan, sadece işsizliğin artması, maaşların düşüklüğü ve yaşam koşullarının bozulmasıyla sınırlı kalmayıp, ülkelerin sağladığı sosyal hizmetleri de kısıtlayan bir takım yeni ekonomik sistemler ortaya koyar. Ekonomik faaliyetlere hükümetlerin bile müdahalesini engelleyen ve hükümetlere sadece sistemi koruma görevi vererek, vatandaşlar arasında gelir ve servet dağılımında yüksek uçurumlar oluşturan aksine bir hareket görülmektedir. Aslında bu durum sadece 1750 ve 1850 yılları arasında yaşanan sanayi devrimi aşamasındaki sermaye sistemine dönüşten ibaret olup, modern liberalizme bağlı küreselleşme tekerlekleri çok kötü bir şekilde hızını arttırarak bu yöne doğru hareket etmektedir.

Henüz gençliğinde olan geleceğin kasveti geçmişteki vahşi sermaye düzeninin bir başka versiyonu olarak görülmektedir. Eğer işler şu an olduğu gibi devam ederse yakında işçi tabakası ve orta tabaka için tam bir yıkım olacak ve toplumun farklı kesimleri piyasa ve küreselleşmenin diktatörlüğü altında yaşayacaklardır. Bu küreselleşme ancak yeni liberal politikaları uygulayan kanunları imzalayan hükümet ve parlamentoların bilinç ve iradesiyle, belirli bir takım politik adımların ortaya çıkardığı kesin bir neticedir. Bu politikalar mal ve sermaye hareketinin önündeki sınır ve engelleri ortadan kaldırmış, işçi ve orta tabakanın elde ettiği gelirleri kendine çekmiş ve son olarak ticaret serbestisi politikasına tabi olmayanları cezalandırmayı öngören dünya ticaret sistemi sözleşmesinin (GATT) imzalanması ile son bulmuştur. Tüm bu yaşananlar kaçınılmaz kesin durumlar olmayıp, aksine ne yaptığını bilen uluslararası faaliyetleri bulunan şirketlerin çıkarlarını koruyan siyasi iradelerin sonuçlarıdır.

Modern liberal felsefeye dayanan küreselleşme, para ve nakit piyasalarını özgürleştirme, bankacılık işlemlerinde uygulanan geleneksel kuralların büyük çoğunluğunun ve uzun yıllardır devam eden nakit sistemlerinin bırakılması ile irtibatlı bulunmakta olup, bunun neticesinde bu özgürleştirme hareketinin ışığında nakit kütelleri yerel nakit kontrol mekanizmaları yani merkez bankalarının güdümünden çıkmış olmaktadır. Milyonlara ulaşan geniş çapta sermaye giriş ve çıkışları bilgisayar

ekranlarında hızlı işlemlerle gerçekleşir olmuş, bu noktada para birimlerini yöneten merciler, kur, faiz fiyatları ve borsalardaki menkul kıymetlerin fiyatları konusunda kendini savunmaktan aciz kalmıştır. Böylece tüm dünya döviz, menkul kıymetler, uluslararası yatırım fonları, sigorta ve yaşam fonlarının ticaretini yapan büyük kar ortaklarının avucunun içine girdiği mevcut haline bürünmüştür.⁴¹

Ekonomi korsanları faaliyeti büyük şirketlerin fakir veya gelişen ülkelere kancasını atmasından ibarettir. Bu büyük şirketlerde siyaset ekonomi ve sosyal konularda yüksek düzeyde uzman olan çalışanlar bulunmakta olup, binlerce hatta milyonlarca liralara alan bu uzmanların görevleri, herhangi bir fakir veya gelişen ülkenin ekonomi politika ve sosyal açıdan durumunun tespit edilmesi ve bu ülkelerdeki güç ve zayıflık noktalarının bilinmesidir. Ardından şefkat melekleri görüntüsü altında bu ülkelere gelirler. Nasıl olmasın ki? Bu ülkelerin durumu üzerine araştırma yapmış ve ellerinde büyük kalkınma projeleri ile gelen bu kimseler yanlarında kredi şeklinde milyonlarca hatta milyarlarca dolar ile gelmektedirler. Peki, bu paralar nereden gelir? Tabii ki de IMF veya Dünya Bankasından. Ardından gerekli teknolojiyi belirli ülkelere ve çoğunlukla da Amerika Birleşik Devletleri'nin projelerinden ithal etmek şartıyla sözleşmeler hızla imzalanır. Finansman kısa vadeli veya uzun vadeli kredi şeklinde gerçekleşir. Bunlar bir yandan yüksek faizli krediler olup, diğer yandan teknoloji fiyatları da korkunçtur. Bu sözleşme ve teknoloji fiyatlarından kaçmanın tek yolu kredileri iptal etmek, yani gelişme medenileşme ve fakir dünya ülkelerinin üzerine çıkma fırsatını kaçırmaktır.

Bu noktada sözleşme imzalama teklifini sunan ve teknoloji satın alan büyük şirketler, kredi alan ülkenin kredi veren ülkeye ödediği ilk taksitten itibaren büyük bir döviz rezervi sahibi olur. Bu döviz milyonlarla ifade edilmekte olup, finansmandan tarafın kapana kısılan fakir veya gelişmekte olan ülkeler son damlasına kadar kanını emen bu mercie tüm doğal kaynaklarını rehin olarak verir. Bu durum günümüzde Somali sahillerinde olduğu gibi gemilerde veya sahil şehirlerinde baskınlar yaparak servetleri kendine geçiren on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl korsanlarının yaptığı gibi bir korsanlık faaliyetidir.⁴²

⁴¹Hans Peter Martin ve Harald Schumann, Küreselleşme Tuzağı, s; 86.

⁴²www.aleat.com/2009/12/05/artical (20.3.2017).

Bu şehirler arasında olmayan, aksine fakirleştirilebilmesi, halkının aç bırakılması, öncelikle mali sonrasında askeri gücü elinden alınarak tek bir kırık iğne bile alamayacak güçte bırakılması, memurlarının asker ve güvenlik güçlerinin maaşlarını ödeyemeyecek duruma getirilmesi, böylece silahlı kuvvetlerinin ülke çerçevesinden çıkararak kanunları yok saymasına, insanları soymasına, kaosu tercih etmesine ve rüşvet almasına neden olan, ülkeler arasında ekonomik bir savaştır.⁴³

IMF ve Dünya Bankasının 80’li yılların başından bu yana dış borçlanma konusunda görüşmelere başlamak için gelişen ülkelere şart koştuğu toplu ekonomik tespit ve yapısal uyum programları yüz milyonlarca insanın fakirleşmesine neden olmuş, ekonomik yapıyı yeniden teşkil eden ve temel kur fiyatlarını sabitleyen BrettonWoods sözleşmesinin ruhuna aykırı bulunmaktadır. Yapısal uyum programları büyük ölçüde milli dövizlerin sarsılmasına, gelişen ülkelerin ekonomisinin yıkılmasına, ilk satın alım gücünün kaybolmasına, açıkların ortaya çıkmasına, sağlık ocakları ve okulların kapanmasına ve yüz binlerce çocuğun ilköğretim hakkından mahrum bırakılmasına neden olmuştur. Dünyanın birçok gelişen bölgesinde yapılan ıslahatlar salgın hastalıkların ve özellikle çocuk felci, kolera ve sıtma gibi hastalıkların yayılmasına neden olmuştur. Her ne kadar Dünya Bankası yönetimi fakirlikle mücadele ettiğini ve çevreyi korumaya çalıştığını iddia etse de Dünya Bankası’nın büyük hidroelektrik tarım ve endüstri projelerine verdiği destek ormanları yok edip doğal çevreyi tarumar ederek bunu hızlandırmış ve bu durum milyonlarca insanın evinden zorla göç etmesi ve uzaklaşmasına sebebiyet vermiştir.⁴⁴

Böylece seçkin olan azınlık grupları yüksek çoğunluğa sahip olan ahalinin doğal zenginliklerde ki payının büyük bir bölümünü elde etme imkânı bulmuşlardır. Bu yeni mali dünya düzeni insan fakirliğinden ve doğal çevrenin tarumar edilmesinden beslenmekte, sosyal ayrışmaları doğurmakta, kavmiyetçiliği ve etnik ayrımcılığı teşvik etmekte, kadın haklarını yok saymakta ve çoğu kere ülkeleri etnik gruplar arasında yıkıcı çatışmalara sürüklemektedir. Bunun da ötesinde aynı anda 100’den fazla ülkede

⁴³www.alayam.com/article/courts-article (22.3.2017).

⁴⁴Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, Tercüme; Muhammed Müstecir Mustafa, Mısır Genel Kitap Kurumu Kütüphanesi, 2012, s; 26.

uygulan bu ıslahatlar fakirliğin küreselleşmesine neden olmakta, böylece insanoğlunun hayatı yok edilmekte, dünyadaki sivil toplum tahrip edilmektedir.⁴⁵

Yapısal uyum piyasa güçlerinin bilinç ve kasıtlı oyunları ile gerçekleştirilen bir ekonomik soykırım türü olup, bu soykırım sömürge tarihinin farklı dönemlerinde yaşanan soykırımlar ile kıyaslandığında sosyal etkisi çok daha yıkıcıdır. Yapısal uyum programları dört milyardan fazla insanın yaşamına doğrudan etki etmektedir. Birçok ülkede uygulanması teşvik edilen yapısal uyum programları genel ekonomi politikasının (Paris, Londra ve yedili grup kulüpleri gibi) güçlü mali ve siyasi çıkar sahiplerine vekâleten IMF ve Dünya Bankasının doğrudan kontrolü altında işletilmesine neden olmaktadır. Pazar sömürgesi şekline bürünmüş olan bu yeni ekonomik ve siyasi kontrol şekli görünüşte tarafsız etkinlikleriyle halkları ve yönetimlerini piyasa güçlerinin yönetimine bırakmaktadır.⁴⁶

Küreselleşme olgusunu ortaya çıkaran, dünyanın düzenini elinde tutan ve dünyayı kontrolü altında bulunduran bu yeni küresel sistem ve politikalar olunca, bu sistem ve mekanizması dünyanın ekonomik sistemini kontrolü altında bulunduran ülke kurum ve merciler tarafından yönetilmektedir. Ekonomik sistem mekanizması güçlü batı ülkelerine maddi ve teknolojik açıdan üçüncü dünya ülkelerine baskı yaparak, ekonomilerini batı sermayesi ve ürünlerine açmaya zorlamaya imkânsağlamış, böylece temelde güney ülkelerinin kuzey ülkelerine ait ürünlere koyduğu hukuki ve mali engelleri ortadan kaldırma imkânı tanımıştır. Bu durum fakir üçüncü dünya ülkelerinin dayandığı temellerin zengin ülkeler tarafından sömürülmesine sevk etmiş ve 1994 yılında GATT sözleşmesi yapılarak küresel ticaret sistemi küresel ticaretin %90'ını kontrol altına almak suretiyle dünya ekonomisine hükmeder hale gelmiştir. Üçüncü dünyada bulunan ülkeler GATT sözleşmesinin kapsamına girmeye, teslim olmaya ve batı ülkelerinin ürün ve mallarına pazarlarını açmaya mecbur kalmış, bu durum bu ülkelerin ekonomilerini yıpratmıştır. Dolayısıyla yeni dünya sistemi tüm gücüyle uluslararası küresel güçlerin çıkarlarını ve çok uyruklu şirketlerin menfaatlerini sağlamak için çalışmaktadır.⁴⁷

⁴⁵Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, Tercüme; Muhammed Müstecir Mustafa, s; 28.

⁴⁶ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, Tercüme; Muhammed Müstecir Mustafa, s; 31.

⁴⁷Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme,s; 19.

Ekonomik küreselleşmenin gölgesi altında öz kalkınma veya kendine dayalı kalkınma çalışmaları milli herhangi bir çabanın kesinlikle karşısında duran dış faktörler ve bu güçlerin faaliyetleri ile birçok engelle karşılaşmaktadır. Ekonomik küreselleşmeyi yöneten merkez ülkeleri, sisteme giren ülkelerin siyasi iktisadi basın ve hatta kültürel açıdan bağılıkları sayesinde yüksek miktarlarda kâr elde etmektedirler. En azından ekonomik açıdan küreselleşmeye katılımın zorunlu olduğunu söyleyen küreselleşme tanıtıcıları, dünya ticaretini kontrolü altında tutması itibarıyla son olarak GATT sözleşmelerini yönlendirmekte olup, bu sözleşmeler küreselleşmenin uzanan eli haline gelmiştir. Ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü OECD tarafından yapılan Uruguay araştırması, endüstri ülkelerinin ticaretin gelişen ülkelerde kalkınmanın temel başlangıç noktası olduğunu düşündüğünü ve bu ülkelerin GATT ile elde ettiği imtiyaz ve istisnaların hedeflerinin gerçekleşmediğini, aksine zıddına kullanıldığını göstermiş ve araştırma, gelişen ülkeleri pazarlarını açmaya, gümrük engellerini kaldırmaya veya hafifletmeye çağırmıştır.⁴⁸

Ancak yapılan bu araştırma gelişen ülkelerdeki siyasi ve ekonomik durumları ve bu ülkelerin pazarlarını çok uyruklu tekelci şirketlerin baskısı altında zengin ülkelerin ürün ve mallarına açmaları halinde dağılacak olan ekonomik yapılarını görmezden gelmiştir. GATT'ı kuran endüstri ülkelerinin temel hedefi kendi çıkarları, ürünleri ve dünya ticaretinin dörtte üçünü kontrolü altında tutan kendi topraklarındaki şirketlerin çıkarlarıdır. Bu nedenle 1994 yılında GATT sözleşmelerinin imzalaması ile sonuçlanan Uruguay gezileri gerçekleştiğinde bu ülkeler kendi şart ve taleplerini doldurmuşlar ve güney ülkelerine hiçbir şey bırakmamışlardır. Böylece ekonomik küreselleşmeyi gerçekleştirmek için GATT 1994 yılında küresel ticaret sistemi WTO'yu bir tüzel kişilik olarak imzalanmış ve kendisine günlük çalışma sistemi sağlayarak sözleşmenin uygulanmasını denetleyen cihazlar temin etmiştir. WTO tarafından gerçekleştirilen sözleşmelere önemli bir madde de eklenmiş olup, bu sözleşmelerin çözüme kavuşturulma sistemindeki zorunluluktur. Bundan daha da tehlikelisi GATT aslında bağımsız olan ülkelerdeki ticari politikanın önceden olduğu gibi sadece yerel yönetimin çalışmalarından biri olmasını kabul etmeyip, bir uluslararası bir konu haline getirmiştir.

⁴⁸Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme, s; 22.

GATT'ın çalışmaları IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası mali kuruluşlar ile de ilişkili olup, bu durum kendisine uluslararası nakit para ve ticaret politikalarını koordine etme imkânı tanımakta ve bağlayıcılık gücü sağlamakta, bunun neticesinde gelişen ülkelerdeki ekonomik kalkınma yönelişlerini kontrol altında tutma imkânı tanımaktadır. Böylece GATT sözleşmeleri 1994 yılında ekonomik küreselleşme ve uluslararası ticaretteki hâkimiyetini kökleştirme imkânı sağlamıştır. Bu küreselleşme sisteminden ilk faydalanıcı ise sanayi ülkelerindeki standart tüketiciler olmuş, en fazla kaybedenin Afrika ile Arap ve İslam dünyasındaki gelişen ülkeler olduğu anlaşılmıştır. Gelişmiş ülkelerin bu zararların sadece kısa vadede olacağına inanmalarına rağmen, gelişen ülkeler ekonomik yapılarını yenileyerek teknolojik gelişmeleri takip ettikten, bürokrasiyi sonlandırdıktan ve kriz zamanında yardımları elde edebilmek için IMF ve Dünya Bankasının koşul ve standartlarını kabul ettikten sonra maalesef gelişmiş ülkeler bu üçüncü dünya ülkelerinin birçoğunun maruz kaldığı risk, istikrarsızlık ve çatışmaları görmezden gelmiştir. Dünya Bankası'nın koşullarının uygulanması sırasında bu istikrarsızlık ve çatışmalarla, bu politikaları uygulamaya başlayan gelişen ülkelerde meydana getirdiği enflasyon gibi olumsuzluklar dikkate alınmamıştır.

GATT sözleşmelerine göre dünya yakında gelişmekte olan ülkelerin sanayi ülkelerine ihraç duyduğu sanayi ürünlerindeki detaylı işlem sisteminden kademeli olarak kurtulacak, küreselleşme veya globalleşme olarak bilinen açık bir dünya piyasasına dönüşecektir. Böylece karşılıklı yükümlülükler ilkesi ortadan kalkacak, gelişen ülkelerin ürünleri ekonomik oluşumlar çerçevesinden çıkmış olacaktır. Ancak bunun için selektik gümrük muafiyetlerinin tarafların aleyhine gerçekleşmemesi adına toplam ticaretinin %80'inden fazlasını teşkil eden karşılıklı ticaretin daha fazla serbestisi şart koşmaktadır. Sözleşmenin belirli coğrafi alanlarda bulunması, gelişen ülkelerin ürünlerindeki ucuz ham madde özelliğinin kaybolmasına neden olmuş ve bu durum yeni teknolojileri geliştirme ve tekelinde tutma imkânına sahip, üretim seviyesini arttıran ve teknoloji gelirlerinden kârını katlayan çok uyruklu şirketlerin ve sanayi ülkelerinin çıkarına dönüşmüştür. Nispi özelliklerin hacmi belirlenirken temel faktörlerden sayılmayan ucuz işçi konusunda da durum aynıdır.⁴⁹

⁴⁹Süleyman Bin Salih El Harraşi, Küreselleşme, s; 25.

Bu noktada borç yönetimi ve toplu ekonomi ıslahat politikaları arasında neredeyse entegre bir güçlü ilişki bulunmaktadır. Borç hizmeti resmi olarak bağımsız borçlu ülkelerin mali yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmesini garantilemekle sınırlı bulunmaktadır. Mali mühendislik ve detaylı borç tablosu yenileme sanatıyla faiz ödemeleri uygulanırken, asıl borç ödemesi ertelemekte ve borçlar bir hisseye dönüşerek, iflas aşamasına gelen ülkelerde eski borçlarının geciken faizlerini ödeme imkânı bulmaları için yeni nakit borçları vermekte, böylece geçici olarak ihlastan kurtulmaktadır. Bu işlemde bireysel borçlulara son derece önemli olan resmi sadakat ortamı sağlamaktadır. Borçların yeniden kredilendirilmesi ancak kredi sözleşmeleri ile ilgili temel koşulları yüklenmeyi kabul eden ülkeler için mümkün olmaktadır. Bu projenin temel hedefi borç hizmeti ilişkisinin borçlu ülkelerde devam etmesinin sağlanması ve böylece bağımsız ve milliyetçi politikaların takip edilmesi engellenerek, siyasette yeni borçlar almak isteyen bir neslin ortaya çıkarılmasıdır. Bu sistemde ülkelere yapısal uyum için yardım paraları gönderilmekte ve IMF kredi sözleşmelerinde sert koşullar yer almakta, paralar ancak uygulaması son derece zor tarihlere bağlı yapısal uyum ıslahatlarını yönetimlerin kabul etmeleri halinde verilmektedir.⁵⁰

Türkiye'nin yaşadığı bugünkü krizin nedeni bu sermaye sahipleridir. Günümüzde nakit ve para piyasası alanında yaşanan olaylar büyük sanayi ülkelerinin hükümetlerinin kabul ve teşvik ettiği politika ve kanunların mantıksal ve doğal bir sonucu niteliğinde olup, para ve nakit piyasalarının özgürleştirilmesi adı altında gerçekleşmiştir. Bu eylemler IMF tarafından dünyanın farklı ülkelerinde hızla uygulamaya zorlandığı döviz kurlarını serbest bırakma ve küresel mali piyasaya tam açılım adımları olup, bu açılım bahse konu ülkeleri vergi indirimi, hükümet harcamalarını kısıtlama, devlet projelerini özelleştirme ve sosyal adaletten ödün verme gibi konularda rekabete mecbur tutmaktadır. Tüm bunların propagandası toplu kamu çıkarına uyum temeli üzerine gerçekleştirilmektedir. Hükümetlerin küreselleşmeye karşı koyma rolü ve gücü ise faizlerin düşürülmesi, vergi sisteminin düzeltilmesi, sosyal sigorta sisteminin geliştirilmesi, eğitim ve çevre sistemlerinde birtakım ıslahatların yapılması suretiyle köklü ıslahat paketini devreye konulma çabalarında yatmaktadır.⁵¹

⁵⁰Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 46.

⁵¹Hans Peter Martin veHaraldSchumann, Küreselleşme Tuzağı, s; 87.

Bu bağlamda Türkiye bunları hayata geçirmekte olup, dünyanın farklı bölgelerine hatta karşıt ülkelere bile tarihi ziyaretler gerçekleştiren Türk iş adamlarının bu yönelişlerinden bu durumu açıkça anlamaktayız. Bu iş adamları gittikleri her yerde kendilerinin gelmelerine sevinen birilerini bulmuşlar, ayrıca uzun yıllar Türkiye'den ve Türkiye'nin dil ve tarihinden uzak kalmış olan ülkelerin halkları içerisinde kendileri ile olumlu diyalog ve iletişim içerisine girebilecekleri kimselerle karşılaşmışlardır. Öte yandan Türk hükümeti arz ve talep arasında denge sağlayarak Türk lirasını canlı tutmak için elde bulunan doları Türk lirasına çevirme gibi ekonomik küreselleşmeye karşı başarılı birtakım icraatlar gerçekleştirmiş ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından faiz oranlarını düşürmesi istenerek bu durum krizden olumlu sonuçlar ile çıkılmasına yardımcı olmuştur.

1.4. Endonezya ve Malezya Deneyimlerinin Türkiye Karşılaştırılması

Türkiye'nin bugünkü durumu aklımıza Malezya deneyimini getirmektedir. Malezya'daki kalkınma deneyiminin başarısını teşkil eden noktalardan biri ülkenin asıl sahipleri olan Malezyalıların çıkarına olmayan farklı ırklar arasındaki tabaka farklılığı uçurumunun ortadan kaldırılmaya odaklanmasıdır. Öyle ki birçok ekonomipolitikacısı ve sosyal bilimciler 60'lı yıllarda %3.5 olan bu sınıfın gelir ve ülke servetlerindeki payının 2000'li yıllarda %30'lara yükselmesini sağlamışlardır. Bu değişimin sağlanmasında eğitimin rolü çok büyüktür. Bu süreçte Malezyalı birçok genç Japonya ve benzeri gelişmiş ülkelere eğitim görmüş, dini eğitim alanında da Ezher Üniversitesi'ne giden öğrencilerin sayısı artırılmaya çalışılmıştır. Böylece sadece teknolojiyi aktarım alanında değil Japonya'nın dış yatırımlarından da büyük ölçüde istifade etmek suretiyle, Malezya'da kalkınmanın sağlanması için Japon deneyiminden büyük ölçüde istifade edilmiştir. İşine saygı duyma ve iyi yapma gibi değerlerin göz önünde tutulması Japon sermayesinin çekilmesinde büyük bir rol oynamış ve Malezya çatışma dairesinden çıkarak ihracat için üretim politikasına odaklanmıştır. Ülke birçok farklı aşamadan geçtikten sonra sadece kauçuk gibi hammadde ihraç eden bir ülke olmaktan, yüksek sanayi teknolojileri ihraç eden bir ülke haline gelmiştir. Bu yöneliş sayesinde Malezya'nın ihracatı 1980 yılında 5 milyar dolar iken 2002 yılında 100 milyar dolara yükselmiştir. Öte yandan vatandaşların kamu şirketlerine sahip olmasına

dayalı özelleştirme programları genişletilmeye çalışılmış ve sonunda ülke kalkınma konusunda dayanak teşkil eden büyük bir siyasi ve ekonomik yapı oluşturmayı başarmıştır.⁵²

Öte yandan kamu ve özel sektör arasında iş birliği yapılarak toplumsal politikalar uygun nüfusunun sağlanmasına yoğunlaşmış ve bu sektörler bu alanda devletin genel politikalarının taleplerinden fazlasını karşılamaya muvaffak olmuşlardır. Böylece Malezya'da işsizlik seviyesi 2001 yılında %2.7 seviyesine düşmüştür. Bu rakam pek çok gelişmiş ülkede bile ulaşılamayan bir rakamdır. Öte yandan 1970 yılında %49.3 olan fakirlik oranı 2004 yılında %5 civarına düşmüştür.⁵³

Malezya 1997 yılında yaşanan krizi kendi imkânları ile aşma yolunu tercih etmiş, IMF'nin tekliflerini veya faizli kredi almayı reddetmiş, yolsuzlukları bitirme, devletin idari birimlerini düzeltme ve dışarıdaki dövizle para kazanma girişimleriyle savaşıma yolunu seçmiş ve böylece Malezya iki seneden daha az bir zamanda girdiği kapandan kurtulmayı başarmıştır.⁵⁴

Malezya'nın dünü ile Türkiye'nin bugünü neredeyse aynıdır. Türk hükümeti kalkınma ve aydınlanmanın gerçekleşmesi için Malezya hükümetinin icraatları ile aynı birçok adım atmıştır. Türkiye'de siyasi çalkantılar uzun yıllar boyunca gölgesini Türk ekonomisinin üzerinde tutmuş ve bu durum mevcut imkanın çok altında bir performans göstermesine neden olmuştur. Öte yandan doksanlı yıllarda yüksek siyasi güven durumunun olmaması ekonomi gibi birçok alanda olumsuz etkiler doğurmuş, enflasyon yükselmeye ve dış borçlar birikmeye devam etmiş, vatandaşın alım gücü iyice tükenmiştir. Koalisyon hükümetlerinin aldığı tedbirler ve duruma uygun siyaset girişimleri başarısız olmuştur. Bu koşullar altında Malezya krizinin hemen sonrasında Türkiye 2002 tarihinde en zorlu ekonomik krizlerinden birini yaşamıştır.

2002 yılındaki parlamento seçimleri birçok siyasi partinin millet meclisinde temsil hakkını kaybetmesine neden olmuş, aynı zamanda seçimler ülkenin siyasi tarihinde yeni

⁵²www.aljazeera.net/knowledge/boks/2011/10/10 (2.4.2017) .

⁵³www.aljazeera.net/knowledge/boks/2011/10/10(3.4.2017) .

⁵⁴www.aljazeera.net/knowledge/boks/2011/10/10 (5.4.2017) .

bir sayfa açmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 yılındaki seçimleri kesin bir zaferle kazanmış, gerek siyaset ve ekonomi gerekse dış politika ve birçok önemli alanlarda toplum tarafından yeni Türkiye diye isimlendirilen icraatlar zincirine başlamıştır. Bu dönem içerisinde hükümet bankacılık sistemi için yeni yönetmelikler ortaya koyarak mali disiplin sağlamaya çalışmış, devletin elinde bulunan projeler özelleştirilmiş,(küreselleşmenin en çirkin yüzü olan) borç batağına düşmekten kaçınılmıştır. 2001 mali krizi sonrasında uluslararası pazarların genişlemesi ve ucuz kredilerin sağlanması, para piyasalarında bol miktarda sermayenin gelişen ülkelere akmasına neden olmuştur. Küresel piyasalarda geniş çaplı nakit akışı sağlanmış, Türkiye’de faiz oranları yükselmiş ve bu durum sermaye sahipleri için çekici bir yüz olmuştur. Bunun neticesinde 2001 yılında %5.7 küçülme gösteren Türk ekonomisi 2002 yılında % 6.2 büyüme kaydetmiş, 2003 yılında %5.3, 2004 yılında %9.4, 2005 yılında %8.4 ve 2006 yılında %6.9 büyüme kaydedilmiştir. Yabancı yatırımlar yerel üretime katkı sağlamış ve 2010 ile 2011 yıllarında Türk ekonomisi ortalama %8.5 büyüme kaydederek, 2011 yılında %9.2 büyüyen Çin’den sonra dünyanın en hızlı büyüyen ikinci ekonomisi haline gelmiştir. Ekonomik iş birliği ve kalkınma örgütü OECD tarafından yapılan değerlendirmeler doğrultusunda Türkiye 2001-2017 yılları arasında ortalama %6.7 büyüme gösterecek ve böylece örgüt ülkeleri içerisinde en hızlı büyüyen ülkelerden biri olacaktır.⁵⁵

Öte yandan Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye’yi Dünya Bankası’nın sınıflandırmalarına göre yüksek gelirli ülkeler sınıfına taşımayı başarmıştır. 2002 ve 2007 yılları arasında işsizlik oranı %10 seviyelerine düşmüş ve 2013 yılında %9.3 olarak gerçekleşen işsizlik oranı 2014 yılında %8.7 gerilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 100. yılı kutlamaları için Türk hükümeti yerel üretimi 2 trilyon dolara çıkarma hedefini ve kişi başına düşen milli gelirin 2023 yılına kadar 25 bin dolara çıkarılmasını hedeflediklerini ilan etmiştir.⁵⁶ Öte yandan hükümet 2023 yılında yıllık ihracatının 500 milyar dolara ulaşmasını ve Türkiye’den ihracat yapan şirketlerin sayısının 100 bine kadar katlanmasını beklemektedir. Şüphesiz

⁵⁵The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), “Economic Outlook”(2010), from [http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-interim-report-september-2010_eco_outlook-v2010-sup1-en.\(5.4.2017\)](http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-interim-report-september-2010_eco_outlook-v2010-sup1-en.(5.4.2017)).

⁵⁶Erdal Tanas Karagöl, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Dış Borçlar”, SETA Analiz(Ağustos, 2010),. www.rouya.turkiyeyah.com (5.4.2017).

hükümetin hedefleri arasındaki en cesur hedef Türkiye'nin Cumhuriyetin 100'üncü yılında dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olma hedefidir.⁵⁷

Türkiye'nin gerçekleştirdiği gelişme ve kalkınma aynı zamanda zihinlerimizde küreselleşmenin yükünün altından çıkmaya çalışan Endonezya deneyimini de canlandırmaktadır. Endonezya İslam dünyasında kendine göre bir ağırlığı ve yeri yani bulunan bir İslam devletidir. Bu nedenle Amerikan korsanlar Endonezya'yı avlama ve bütün nimetlerine sahip olma arzusuyla ağlarını atmışlardır. Endonezya konusunda başarılı olmak için uygulanan stratejinin bir bölümü Washington tarafından oluşturulmuş ve bu durum İslam dünyasının farklı bölgelerinde özellikle dehasalıklı Ortadoğu bölgesinde olumlu bir sonuç doğurmuştur. Her ne kadar bu neden yeterli olmasa da Endonezya petrol bulunan bir ülkedir ve Endonezya'nın ne kadar petrol rezervi olduğu konusunda kesin bir bilgi yoktur. Ancak petrol şirketlerinde çalışan jeoloji uzmanları muhtemel imkânlar hakkında ciddi tahminlere sahiptirler. Endonezya hükümeti Asya kalkınma bankası ve Amerikan yardım kuruluşu arasında çalışma kadrolarından birinin planı kapsamında bölgelerdeki büyük iskân merkezlerini ziyaret etmesi konusunda sözleşme yapılmış, ancak bu görevi yerine getirenler beklediğinin aksine iş adamları ve yerel siyasetçilerin büyük çoğunluğunun bilgi verme konusunda tereddüt ettiklerini ve başkent Jakarta'daki yöneticilerine ve hükümet yetkililerine danışmak istediklerini görmüşlerdir. Bir keresinde ziyareti yapanlarla İngilizce bölümünde okuyan Endonezyalı bir bayan öğrenci arasında yaşanan tartışma hakikat noktasına ulaşmış ve söz Amerika'nın gerekçeleri ve enerji hakkındaki kirli planlarına varmıştır. Endonezyalı öğrenci onların cesaretlerinin ve benliklerinin kendilerini yenmeye yetmeyeceğini ve burada zengin ticarethanelerden daha önemli şeylerin bulunduğunu anlamaları gerektiğini söylemiştir. Endonezyalı gençler ilahi kuvvetinin adaleti, iman fikri, özgürlük ve eşitliğe inanmışlardır. Ardından savaşlar ve geniş çaplı silah üretiminin kimin işine yaradığını ve nehirlerin üzerine yapılan barajlar doğal çevre ve kültürün tahrip edilmesinden kimin istifade ettiğini sorgulamaya başlamış. Uzun ölçekte kimsenin fayda sağlamadığını, ancak yakın ölçüde piramidin zirvesinde bulunan azınlık kesimin en azından maddi olarak faydalandığını göstermiş ve sonuçta tam bir

⁵⁷John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, s; 69.

kanaat ile bu durumun bir korsanlık sistemi olduğunu anlatarak, kendisinin cesaretlenmesine ve gelişmesine katkı sağlamıştır.⁵⁸

İşte böylece küreselleşmenin gerçek hikâyesinin biçare insanları sömüren bir bencillik olduğunu ve tarihin şahit olduğu en vahşi bencil beşeri ve beşerin kullandığı maddeleri en fazla yıkıma uğratan anlayış olduğunu görmekteyiz. Herkesin zihninde ekonominin her türlü gelişme şekli insanlara faydalıdır. Gelişme ne kadar artarsa refah o kadar yayılır. Sonrasında bu anlayış korsanlar tarafından yapılan uygulamaları gerekçelendirme için kullanılmaya başlamıştır. İran'da masum kimselerin haklarının gasp edilmesi, ellerinden alınması veyayağmalanmasına izin verilirken, Kolombiya, Irak, Endonezya ve diğer bazı ülkelerde de benzer durumlar yaşanmış, ekonomi korsanlığı pazarındaki çakallar ve katil sürüleri kendilerini göstermeye muktedir olabildikleri kadar ekonomik kalkınmayı geriletken faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu güçleri karşısında kimse onları zayıflatmaya muktedir olamamıştır. Bu değerlendirmeler, ekonomik ölçüler ve tarafsız bilimsel istatistikler doğrultusunda bir şehri yok edip sonrasında yeniden imar ettiklerinde verileri büyük bir ekonomik kalkınma olarak göstermektedirler.⁵⁹

Bencillik bizim bizzat elimizle yaptığımız bir şeydir. Bizlerin karşı koyma ve itiraz acizliğimizin neticesidir. Aynı zamanda bizim, gölgelerde gizlenen bu planlayıcılara karşı uyanık olmamız gerekir. Çoğumuz bu şirketlerde hükümetlerde veya bankalarda çalışmakta, farklı derecelerde olmak üzere ürünlerini tüketmekte veya hizmetlerinden faydalanmaktayız. Biz hiç bize doyuran efendinin elini ısırabilir miyiz? Ancak Amerikalılar bunu yaptılar. Kendilerini doyuran eli ısırıldılar ve İngiliz sömürmesine karşı direniş gösterdiler. Peki, onları buna sevkeden nedir? Kesinlikle arkalarında duran bir grubun gücü, bir enerji, teşvik edici bir faktör ve bireysel enerjileri tarihin keskin dönüm noktasında harekete geçirebilecek bir kıvılcım olması gerekmektedir. İşte bu teşvik edici dürtü kelimelerdir. Evet kelimeler. Kelimeler bu kıvılcımı oluşturmuş, İngiltere İmparatorluğu'nun gerçek hikâyesini ve işin sonunda kendini yıkan bencil ticari sistemini anlatmıştır. Bu hikâyenin herkese anlatılması gerekir. Şu anda bizler korkunç krizlerin aynı zamanda büyük fırsatların yaşandığı bir dönemdeyiz. Bu

⁵⁸John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, s; 240.

⁵⁹ John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast, s; 240.

ekonomikorsanlarınınhikâyesi anlatılırken aynı zamanda bu duruma nasıl ulaştığımızda anlatılmaktadır. Bugün niçin aşılması zor krizlerle karşı karşıya kalıyoruz? Gelecekte daha iyi fırsatlara yatırım yapabilmemiz için geçmişin hatalarını anlamamız gerekmektedir.

Türkiye’de kalkınma deneyiminin başarılı olmasının sırrı Adalet ve Kalkınma Partisi’nin yöntemlerini belirleyerek, hem partinin hem karşıtların hedefi ortak hedefi olarak Türk halkına birtakım vaatlerde bulunmasıdır. Çünkü Adalet ve Kalkınma Partisi’nin mantığı tüm etnik grupları, fikri akımları ve siyasi bölümleri ile birlikte Türk halkı ile beraber hareket etmektir. Eğer ilk seçimleri kazandığında Türk halkının tümü nezdinde yapmış olduğu vaatleri gerçekleştirmiş olmasaydı, ilk seçmenleri ve üyeleri bile kendisine oy vermez ve 2007 yılındaki seçimlerde ikinci seferini kazanamazdı. Yine, ikinci seçim kampanyası sırasında vaat ettiklerini yerine getirmiş olmasaydı parti seçimleri üçüncü defa ve ikincisinden daha büyük bir zaferle kazanamazdı. Tüm bunlar Adalet ve Kalkınma Partisi’nin mesajını ve icraatlarını öncelikle Türk halkına ulaştırmayı hedeflediğini göstermektedir. Parti Türk halkının tümü ile birlikte büyük başarı mesajını, modern Türkiye’nin başarısını gözlemleyen genel olarak İslam dünyası özellikle de Arap dünyasındaki tüm halklara ulaştırmıştır.⁶⁰

Kalkınması esnasında Türkiye’nin uyguladığı ekonomik vizyon, ülke içerisindeki tüm ekonomik ilişkilerin harekete geçirilmesi ve tüm imkanların üst düzey güç ve en iyi üretim doğrultusunda canlandırılarak, en geniş pazarlama ile en fazla mali kâr ve manevi başarıdır. Türkiye’deki ekonomik vizyonu temelde etkin ilişki ve üretimin düzeltilmesi ve standartların mali gelir getirecek şekilde ıslah edilmesi, ülkenin kendisinin halkının ve şirketlerinin en iyi düzeyde manevi saygınlığının oluşturulması, yatırım vergi olanak ve alım gücü oranlarında adaletin sağlanması, işsizlik ve enflasyonun düşürülmesi, fakirlik sorununa çözüm bulunması, mümkün olduğunca fakirliğin ortadan kaldırılması, iş adamları ve işçiler için çalışmaya ve üretimine teşvik eden bir ortam oluşturulmasıdır.⁶¹

⁶⁰Muhammed Zahit Gül, Türkiye’nin Kalkınma Deneyimi, Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye’nin İlerlemesine Nasıl Öncülük Etti?, Nema Araştırma ve Çalışma Merkezi, 1. Baskı, Beyrut, 2013, s; 18.

⁶¹ Muhammed Zahit Gül, Türkiye’nin Kalkınma Deneyimi,s; 119.

Bu vizyon ülke ve vatandaşların ekonomik dengesini sağlamayı hedeflemiş ve buna binaen hep birlikte açık ve karlı kurallar ortaya koyulmuş, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti 2002 yılında seçimleri kazanmasından bu yana bu yöntem ve bu vizyonun faktörlerini ortaya koyma yönünde hareket ederek, özetle aşağıdaki noktalarda başarılı olmuştur.

1. Ekonomik toplumsal ve kültürel ihtiyaçlara uygun mali aracılık türleri ve işlemlerin tümünü geliştirmek için gerekli imkanların sağlanması, birikim oranlarının artırılması, ekonomide birikimlerden faydalanılması, farklı kurum mali araçlarla birlikte sektörlerin çeşitlenmesine özen gösterilmesi, öte yandan pazar derinliğinin artırılmasına önem verilmesi.
2. Sektörleri düzenleyen ve denetleyen kurumlar arasında koordinasyonun desteklenmesi ve bu kurumların etkili fiili denetim yapmalarının sağlanması.
3. Sektörlerin uluslararası rekabet gücünün artırılması için gerekli tedbirlerin alınması.
4. Türkiye’de ekonomik birimlerin sahip olduğu imkân ve kaynakların korunması, böylece ekonominin ihtiyaç duyduğu para kaynaklarının sağlanması için özel sigorta sisteminin teşvik edilmesi, öte yandan mal üretim hizmet ve mesleki faaliyet alanlarında sigorta kültürünün geliştirilmesi ve yayılması, böylece Türkiye’de üretim hizmet ve sorumluluk hakları gelişmişlik seviyesinin yükseltilmesi.
5. Avrupa Birliği Standartlarına uygun surette, birikim, teminat ve mevduat sisteminin tadil edilmesi.
6. Mali kurumların sunduğu mali raporlarla ilgili olarak şeffaflık ve gerçekçiliğe bağlı kalınması ve genel düşünceyi yansıtmaya dairesinin genişletilmesi.
7. Kredi derecelendirme kuruluşları tarafından mali kurumların değerlendirilmesinin temin edilmesi ki, bu kuruluşlar sermaye piyasalarında sermaye kurallarının genişletilmesi ve uygun maliyetlerle yatırımların finanse edilmesi konusunda etkin bir rol oynamaktadır. Ayrıca bu kuruluşlar ekonomik gelişimin devamlılığı ve sürdürülebilirliği hedefini gerçekleştirme ve uluslararası rekabet gücünü artırma konularında önemli bir yere sahiptirler. Bu noktada Adalet ve Kalkınma Partisi aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmeye çalışmıştır.

1. Para piyasalarının etkinleştirilmesi ve derinleştirilmesi hedefiyle yatırım kurumlarının piyasalara girmeye teşvik edilmesi.
2. Para piyasalarının yapılarının ve çalışma yöntemlerinin geliştirilmesi.
3. İstanbul menkul kıymetler borsasının küresel borsa sınıflarına yükseltilmesi.
4. Gayrimenkul yatırım ortaklığı ile sermaye yatırım şirketleri gibi finansman şekillerinin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi.
5. Menkul kıymetler piyasalarında içten bilgi sızıntısı yapan her türlü işlemi engellemek için gerekli cezalarının uygulanması.
6. Kıymetler piyasalarına katılan küçük ortakların haklarının korunması.
7. Vadeli satış piyasası desteklenerek işlem yapma gücünün artırılması ve para piyasalarında yaşanan kelimelerin ekonomiye etkisinin engellenmesi.⁶²

Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının en büyük temeli, gelir ve gider ekonomik dengesinin doğru ve başarılı olması, gerek vatandaşlara gerekse ülke ve hazineden mali olanakları sağlamayı, zarara uğratmamayı, iç ve dış borçlara mecbur kalmamayı garanti ediyor olmasıdır. Bu denge ile birlikte devlet kendi içerisinde güçlü, ekonomisinde güçlü ve dış pazarlardaki ekonomik faaliyetlerinde güçlü konuma gelmiştir.

Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki ikinci temel nokta ise üretim ve yatırıma uygun bir ortamın bulunmasıdır. Çünkü uluslararası rekabete muktedir bir üretim gücü, ekonomik istikrarın sağlanması ve başarılı ekonomi politikalarının uygulanmasında büyük öneme sahiptir. Ekonomik kalkınma ancak üretimin artması ile mümkün olabilir. Bu nedenle üretim istihdam ve ihracatın artması başarılı ekonomi politikalarının temelini teşkil etmektedir. Bu nedenle ülkeler üretim ve öğretime teşvik için gerekli altyapıyı sağlamaya çalışırlar. Genel anlamda Türkiye'deki özel sektör yatırımcıları üretimi hareketlendiren güç olmuştur. Yatırımcılar istikrarlı ekonomik ve siyasi bir ortamda yatırımlarını yapmaya başlamışlardır. Türkiye'nin yatırım ortamı, işlemlerdeki güven, şeffaflık ve sözleşmelerle genel ekonomik göstergelerdeki işlem gücünü destekleyen güçlü müeyyideler, öte yandan enflasyon kur ve faiz oranlarının düşmesi gibi bazı açık ilkelerle öne çıkmaktadır. İstikrar tutarlı ekonomik hesapları yapabilmeye de imkân tanımaktadır. Güven ortamının yabancı sermayenin ülkeye girişini

⁶²Muhammed Zahit Gül, Türkiye'nin Kalkınma Deneyimi, s; 120-121.

hızlandırılması, mevcut yatırımların gücünü fiilen artırması ve işin sonunda üretimin artmasına neden olması sebebiyle Adalet ve Kalkınma Partisi bu ortamı oluşturmaya çalışmıştır.⁶³

1.5.Hükümetlerin Dışarıdan Borç Alımı

Bu gibi kredi işlemleri çoğunlukla çok büyük meblağlarda gerçekleşmekte olup, bazen milyarlarca lirayı bulmaktadır. Hükümetler genel olarak bu kredilere ülkelerine olağanüstü krizlerin vurması, bu krizle baş etmenin ve krizin batağından çıkmanın ülkenin kendi kaynaklarıyla neredeyse mümkün olmaması durumunda başvurmaktadırlar. Dolayısıyla hükümetler bu gibi durumlarda durumu daha hızlı düzeltmek ve elindeki mevcut projeleri ve inşaat çalışmalarına bir miktar daha harcama yapabilmek arzusuyla dış kredilere başvururlar. Bu krediler çoğunlukla yıllık %6-7 ile 9-10 arasında değişen faiz oranıyla alınır vekredilerin faizleri yıllık olarak yüz milyonlarca lirayı bulabilir.

Piyasasındaki finansör ve tefeciler bu gibi hükümetlere kendi hükümetlerini aracı yaparak borç vermekte ve alacaklarının teminatı olarak bu ülkelerin gümrük, şeker veya tuz gibi önemli gelir kaynaklarından birini rehin almaktadırlar. Bizzat bu tür krediler ülkeye her türlü yolsuzluk, kötülük ve sıkıntıları getirmektedir. Öte yandan bireysel ihtiyaçlarda kullanılan kredilerde bahsettiğimiz zararlar bu tür kredilerde daha tehlikeli ve insanoğluna diğerlerinden daha zararlı olarak aynen mevcuttur. Zira milletler tüm bireyleri ve kesimleriyle mevcut ekonomik değerlerini ve paralarını bu tür kredileri kapatmak için harcamak zorunda kalmakta, bu da tüm dünyanın ekonomik durumuna sınırsız bir şekilde olumsuz etkide bulunurken, yeryüzündeki millet ve halkların arasına düşmanlık ve kin tohumlarını etmektedir.

Sadece bunlar değil, bu kredi alımlarının neticesinde biçare kalan ve işin sonunda kalpleri kırılan gençler, aşırı siyasi toplumsal ve ekonomik felsefelere yönelmeye ve başlarına gelen bela ve milli afeti devrim ya da savaş yoluyla çözmeye çalışmaktadırlar. Hem de bu yolla büyük miktarda kredi alan hükümetlerin her ne kadar bazen sıkıntıları

⁶³ Muhammed Zahit Gül, Türkiye'nin Kalkınma Deneyimi Kaynak, s; 127.

azalmış olsa da, çoğunlukla kredilerinin taksitlerini ve faizlerini ödeyebilmek için ülkesindeki vatandaşlara katı vergiler uygulamakta ve vatandaşlara yapılan ödemeleri kısıtlamaktadır. Bu durum bir yandan ahalinin endişelerini artırırken, diğer yandan iç karışıklıkların ateşini tutuşturur. Çünkü vatandaşlar harcadıkları paranın yerine koyacak parayı bulamaz. Diğer yandan hükümet kredi taksitlerini ve faizlerini belirlenen tarihte ödeyebilmek için halka güçlerinin yediğinden fazla vergi uygulamaya başlar ve böylece ülkede borçları ödeyememe durumu ortaya çıkmaya başlar. Borç veren merciler güvenilirlik ve başkasının malını haksız yere yemeye söylemlerini dile getirmeye, öte yandan milliyetçi gazeteler hükümeti kötülemeye karalamaya başlar. Ardından borç veren merceğinin hükümeti bu hükümet ile borç verenler arasında aracılık rolünü üstlenir. Kredi verenlerin sermayesini korumak için sadece siyasi baskı ve terörizm ile sınırlı kalmayıp ülkedeki felaketler ve yaşanan sıkıntılar da siyasi çıkarlar lehine kullanılır. Dolayısıyla borçlu konumdaki ülkenin hükümeti bu krizden çıkabilmek için ülkede yaşayan vatandaşlara uyguladığı vergileri daha da artırır ve ödemeleri daha da kısıtlar. Bu durum ahali içerisinde neticelerine katlanılmayacak etkiler doğurur ve ahali kesintisiz yükselen ekonomik kriz ve mali aldatmacalar karşısında gergin ve boşboğazlık tavrına bürünür. Dışarıdaki kredi verenlerin eleştirileri ve siyasi baskıları halkın kızgınlığını ve tepkisini daha da artırır ve iş sonunda ülkenin mutedil yöneticilerine güvenmeme durumunu ortaya çıkarır. Kin ve kızgınlık ateşiyle gönülleri tutuşan halk, sırtlarında bulunan borçtan sadece bir hareket ile kurtulabileceklerini söyleyen radikal akımların peşinden gitmeye ve onlarla beraber borçlanan yöneticileri protesto etmek üzere meydanlarda görünmeye başlarlar. Onlarda eğer gücünüz yetiyorsa getirdiğiniz yerden bizi indirin ve bizdeki mallarınızı geri alın derler.⁶⁴

Özetle araştırma göstermektedir ki küreselleşme kavramının menşei batı olduğu gibi, tabiatı da batı kaynaklıdır. Küreselleşmenin gayesi batı fikrinin, kültürünün ve ürünlerinin tüm dünyaya yayılmasıdır. Küreselleşme sadece batı ile doğu arasında medeniyetlerin etkileşimi ve bir potada toplanması neticesinde olmayıp, tek bir kutbun tüm dünyaya hegemonya kurması, düşünce ve kültürünü yayması, bunun içinde kendi çıkarlarına hizmet eden batı sermayesinin gücünü kullanmasıdır. Bir tür haçlı seferi olan bu durumun özünü ve temelini haçlıların işgalci ruhu temsil etmektedir. Ancak sistemli

⁶⁴Ebul Ala El Merdudi, Faiz, Suudi Arabistan Baskı ve Yayınevi, 1987, s; 71.

bir şekilde sömürgelerini razı etmekte ve bunu onların isteği ile yapmaktadırlar. Küreselleşme giysisini giymiş batılı haçlılar bunun için ilerleme arzularını kullanmaktadırlar. Bu konuda Pat Robertson “yeni dünya düzeni sadece bir teori değil sanki bizzat İncil olmuştur” demektedir.⁶⁵

⁶⁵Ebul Ala El Merdudi, Faiz, s; 71.

2. KÜRESELLEŞME KONUSUNDA DİĞER ÜLKELERDEN DERSLER

2.1. Küreselleşme Mağduru Bazı Afrika Ülkelerinin Deneyimleri

2.1.1. Somali

Somali 70'li yıllarda gıda açısından kendi kendine yeten bir ülkeydi.⁶⁶ Peki, Somali'de uluslararası toplumu bu kadar hızlı başarısız hale getiren nedir? Niçin gıdaya yönelik tarım tahrip edilmiştir? Somali'deki açlığın resmi sebebi her ne kadar kuraklık, çölleşme ve iç savaşlar olup ve bu işin çözümü yeniden umutlanma ve 1993 yılında yaşanan Amerikan askeri girişimi olsa da Somali'deki krizin asıl sebepleri nelerdir?

Somali'de deve çobanları ile küçük çiftçiler arasında karşılıklı değişime dayalı bir hayvancılık ekonomisi hâkimdi. Deve çobanları ahalinin %50'sini temsil ediyordu. 70'li yıllarda yeniden vatan sağlama programları ticari çobanlık konusunda büyük bir sektör gelişmesine neden oldu ve 1983 yılında ihracat gelirlerinin %80'ini hayvancılık temsil etti. Peş peşe gelen kuraklıklara rağmen Somali yetmişli yıllara kadar gıda açısından kendi kendine yetmeye devam etmiştir. 80'li yılların başlarında Somali'de tarım krizinin yükselmesine IMF ve Dünya Bankasının girişimi de katkı sağlamış, iktisadi açıdan yapılan ıslahatlar çoban ekonomisi ile şehir ekonomisi arasında alışveriş ilişkisinin bozulmasına neden olmuş, yani geleneksel takas da dahil olmak üzere nakit üzerine işlem yapan çoban ve küçük çiftçi arasındaki ticari ilişki bozulmuştur. Hükümet Somali'nin Paris kulübüne olan borçlarının ödenebilmesi için gerekli parayı temin etmek adına sıkı programlar hazırlamıştır. Gerçek şu ki Somali'nin dış borcunun büyük çoğunluğuna Washington'daki mali kuruluşlar sahiptir. IMF çalışanlarından biri tarafından hazırlanan rapora göre sadece fon Somali'nin dış borç ödemelerinin büyük bir bölümünü toplamış ve yeniden yapılandırmayı reddetmiş ve bu durum IMF ödemelerinin temel hedeflerinden biri olan uyum programının hayata geçmesine yardımcı olmuştur.

⁶⁶Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 98.

Uyum programı Somali’de dışarıdan gelen hububata bağılılığı arttırmış ve 70’li hatta 80’li yılların yarısından bu yana %15 olan gıda bağımlılığı yıllık %31’lere yükselmiştir.⁶⁷

Bu yükseliş yerel pazarda ucuz olan buğday ve pirinç fiyatlarını ticari ithalat fiyatlarının artmasına bağılı olarak arttırmış, yerli üreticiler ise dışlanmış, sonunda gıda tüketim formunda büyük dönüşümler yaşanarak, geleneksel mahsuller olan ve süpürge darısı itibar görmez hale gelmiştir. 1981 yılının haziran ayında IMF’nin periyodik düşürmeleri neticesinde Somali şilinin fiyatları düşmüş, bu durum akaryakıt ve gübre fiyatlarının yükselmesine tarım gelirlerinin ise düşmesine neden olmuştur. Tarım üretimindeki düşüş doğrudan ve özellikle deve yetiştiriciliğini de etkilemiş, yonca ekilen alanlardan verim alınmamış, halktaki satın alım gücü hızla düşmüş, hükümetin yönlendirme programları engellerle karşılaşmış, temel yapı çökmüş hububat fiyatları yükselmiş, gıda yardımları çiftçilerin fakirleşmesine neden olmuştur.

Bu dönem sonrasında tarım arazilerin büyük çoğunluğu, bürokrat, ordu mensubu ve hükümetle bağlantıları olan tüccarın eline geçmiş, yerel pazara gıda üretimi yapanların teşvik edilmesi yerine meyve, sebze, zeytin ve pamuk gibi yüksek katma değere sahip olan ve ihracatı yapılabilen ürünlerin en güzel yonca arazilerinde yetiştirilmesi teşvik edilmiştir.

80’li yılların başından itibaren döviz kurlarının düşmesi neticesinde ithal hayvan ilaçlarının fiyatlarında büyük bir artış yaşanmış, Dünya Bankası veteriner hizmetlerinde kullanılan harçların alınmasını teşvik etmiş ve bakanlığın veteriner laboratuvar hizmetleri tamamen maliyet iade esası üzerine finanse edilir hale gelmiştir. Dünya Bankasına göre veteriner hizmetleri tüm bölgelerde hayvancılığın gelişmesinin temel faktörü olup, özel sektör tarafından karşılanabilir bir hizmettir. Ancak az sayıda bulunan özel veterinerlerin hayvancılığın fazla yapıldığı bölgeleri tercih edeceklerdir. Hayvancılık yapan çobanların durumunun düzelmesi aynı şekilde ücretlerini ilaç satışından alan veterinerlere bağılı olacaktır.

⁶⁷Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 98 .

Kuraklık yaşanan, suyun ticarete dönüştüğü ve su ve meraların korunmasının ihmal edildiği dönemlerde acil ihtiyaç haline gelen hayvani gıdanın bulunmadığı bir ortamda, hayvan sağlığı özelleştirilmiş ve bunun zaten muhtemel neticeleri olarak sürüler yok olmuş ve ahalinin %50'sini temsil eden çobanlar kaybolmuştur. Aslında bu programın gizli hedefi geleneksel alışveriş ekonomisine katılım sağlayan deve çobanlarının getirilmesidir. Dünya Bankasının kendi ifadesine göre sürülerin hacminin her duruma uyacağı düşüncesi, Afrika'da Güney Sahra'daki sürüler açısından çok dar bir bakış olup, çevre bozukluklarının temel nedenlerinden biri sayılmaktadır.

Öte yandan hükümet harcama yapısının BrettonWoods kurumlarının gözetimi altında yeniden yapılandırılması gıda tarımının tahrip edilmesinde çok önemli bir rol oynamış, temel tarım faaliyetlerinin yapısı çökmüş, tarım hususunda sürekli harcamaların düşüşü 70'li yılların ortasında %85 civarına ulaşmıştır.⁶⁸

IMF, Somali hükümetini yerel kaynakları karşılamaktan engellemiş, bütçe zayıflığı nedeniyle ince hedefler belirlemiş ve bunun da ötesinde sermaye veya ekipman ithalatı şeklinde olmayan aksine gıda yardımı şeklinde olan yardımların artmasıyla hükümet bunları yerel pazarda satmaya başlamış, bu satışlardan elde edilen para kalkınma faaliyetlerindeki yerel harcamaları karşılamak için kullanılmıştır. 80'li yılların başlarında her ne kadar yardım yapanlar bu yardımların gölgesinde ülkenin bütçesini kontrol altına almış olsalar da, gelen gıda yardımlarının satışı ülkenin temel gelir kaynağı haline gelmiştir.

Yapılan ekonomik ıslahatlar ülkedeki sağlık ve eğitim programlarının bozulmasına neden olmuş, 1989 yılı itibarıyla sağlık sektöründe yapılan harcamalar 1975 yılında yapılanlara göre %78 oranında küçülmüştür. Dünya Bankasının verilerine göre 1989 yılında eğitime yapılan devamlı harcamalar her bir ilkokul öğrencisi için yıllık 4 Amerikan dolarına kadar gerilemiştir. Hâlbuki bu rakam 1982 yılında 82 dolar civarındadır. 1981 ile 1989 yılları arasında okullara katılım %41 oranında düşmüş, sınıflarda kitap ve kırtasiye malzemesi bulunamaz hale gelmiş, okul binaları tarumar

⁶⁸Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 105.

olmuş, mevcut ilkokulların dörtte biri kapılarını kapatmış ve öğretmenlerin maaşları çok cüzi miktarlara kadar düşmüştür.⁶⁹

IMF, Dünya Bankası programları Somali ekonomisinde bir boşluğun öncüsü olmuş, sürülerin yok olması deve çobanlarının zarar görmesine ve aç kalmasına neden olmuştur. Sonrasında bu durum kendi rolü itibariyle deve çobanlarına hububat satan ve karşılığında hayvan alan hububat üreticilerini de etkilemiş, hayvancılık ekonomisine sahip toplumun tüm dokuları çözünmüş, bozulan hayvan ihracatından gelen yabancı döviz gelirleri son bulmuştur. Ülkenin ödeme bütçesi ve genel mali yapısı değişmiş, sonuçta hükümetin ekonomik ve sosyal programları sekteye uğramış, yardım olarak gelen Amerikan hububatının yerel pazarı kaplaması neticesinde küçük çiftçiler zarar görmüştür. Tarım ürünlerinin fiyatlarında bu nedenle artış yaşanmış, gıda tüketimi ihtiyacını karşılayamayan ahali fakir düşmüş, devletin desteği sadece yonca alanları ile sınırlı kalmış, devlet tarım faaliyetlerindeki üretim düşmüş ve son olarak devlet tarım faaliyetlerinde bulunan kurumlarının kapatılması ve Dünya Bankasının gözetimi altında özelleştirilmesi gerekmiştir. Dünya Bankası'nın değerlendirmeleri doğrultusunda 1989 yılında kamu sektöründeki gerçek ücretlerde 70'li yılların yarısına göre %90 oranında düşüş yaşanmış, kamu sektöründeki ücret ortalaması aylık 3 Amerikan dolarına kadar düşmüş, bu nedenle sivil yönetimlerde aşırı bir çözüme meydana gelmiştir.⁷⁰ Dünya Bankası sivil hizmetlerdeki ücretlerin ıslahı için bir program önermiş, bu program doğrultusunda kamu sektöründe çalışanların %40'ının işten çıkarılması ve maaş primlerinin kaldırılması doğrultusunda bütçe sınırlama yoluyla ıslah hedeflenmiştir. Bu plan gereği sivil istihdam 1995 yılında 25000 çalışana kadar düşmüş, yaşanan bu felaket karşısında uluslararası yardım severler grubu ülkedeki temel ekonomik ve sosyal yapının düzeltilmesi ve satın alım gücü eski seviyeye getirilerek bir sivil hizmet yapısının oluşturulması için hiçbir girişimde bulunmamıştır.⁷¹ 1991 yılının ocak ayında SiadBarre hükümetinin düşmesinden önce alacaklıların önerdiği genel ekonomik uyum tedbirlerine yönelik çağrılar, kamu harcamalarının daha da daraltılmasına ve merkez bankası yeniden yapılandırılarak, kredi özgülleştirmelerine ve devlet yapılarının büyük çoğunluğunun tasfiye edilerek ortadan kaldırılmasına neden olmuştur.

⁶⁹Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 107.

⁷⁰ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 109.

⁷¹ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 115.

1989 yılında borç hizmeti yükümlülükleri devlet gelirlerinin %194.6'sını temsil eder hale gelmiş, Somali'nin yaşadığı mevcut gecikmeler nedeni ile IMF yeni kredi planlarını iptal etmiş, Dünya Bankası ise 1989 yılında 70 milyon Amerikan doları tutarında yapısal uyum kredisine onay vermiş, ancak Somali'nin genel ekonomisinin kötü performansı neticesinde birkaç ay sonra bu kredi de dondurulmuştur. Yeni krediler verilmeden önce alacaklıların geciken alacaklarını tahsil etmesinin şart olduğu ifade edilmiş ve yeniden yapılandırma konusunda görüşmeler başlamış, sonunda Somali yapısal borç hizmeti uyum programını imzalamıştır.⁷²

2.1.2. Ruanda

Batılı basın kaynakları 1994 yılında yaşanan etnik katliamla sonuçlanan Ruanda krizine bir insanlık trajedisi olarak bakmış ancak basın mensupları bu krizin altındaki sosyal ve iktisadi nedenleri görmezden gelmişlerdir. Aynı geçiş aşamasından geçmiş olan diğer ülkelerde olduğu gibi etnik çatışma tasavvuru ve iç savaş sanki bu toplumların yapılarında bulunan ve kaçınılmaz olan bir durum gibi gösterilmektedir. Ancak uluslararası basın organlarının dikkat etmediği nokta iç savaşlar öncesinde yaşanan kökleri derin ekonomik krizlerdir. Tarım sisteminin yeniden yapılandırılması ahalinin hızla derin ve çıkmaz bir fakirliğe düşmesine neden olmuştur.

1987 yılında uluslararası süt sözleşmesinin gölgesinde oluşturulan hisse sistemi mali fiyatları dağıtmış ve düşürmüştür. Çok miktarda borçlanmış olan Ruandalı çiftçilerden sabit fiyatta süt satın alan tesviyefonu, 1989 yılında Ruanda ekonomisine öldürücü bir darbe vurmuş ve uluslararası suç sözleşmesi Washington tarafından Amerikalı büyük süt tüccarları lehine yapılan siyasi baskılar neticesinde bir çıkmaz yola girmiştir. Üreticilerin Florida'da gerçekleştirdiği tarihi toplantının neticesinde birkaç ay içerisinde süt fiyatları %50'den daha fazla düşmüş, fiyatların düşmesi Ruanda'da ve diğer birkaç Afrika ülkesinde kaosa neden olmuştur. Zira fiyatların düşmesi neticesinde zengin ülkeler yüksek miktarda servet toplarken, Afrikalı çiftçiler 20 kattan daha fazla zarar etmişlerdir.⁷³

⁷²Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi,s; 120.

⁷³ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi,s; 122.

Ruanda devletinin bağımsızlık sonrasındaki ekonomik temelleri son derece zayıf kalmış ve hükümetin gelirlerinin büyük bölümünü süt teşkil eder olmuştur. Bu durum ise ülkenin genel para piyasasında herhangi bir kriz halinde ürünleri hızla tükenme tehlikesine getirmiştir. Ruanda'da devletin temel finansman kaynağı kırsal ekonomidir. Krizin patlak vermesi ile birlikte çay ve süt gelirlerinin büyük bir bölümü borç hizmetlerine tahsis edilmiş ve bu durum küçük çiftçilere yapılan baskıyı daha da arttırmıştır. 1987 ve 1991 yılları arasında ihracat gelirleri %50 oranında düşerken, bu tarih sonrasında devlet kurumlarında çöküş baş göstermiştir. Süt fiyatlarının düşmesi ile birlikte Ruanda'nın tüm kırsal bölgelerinde açlık kol gezmeye başlamış olup, Dünya Bankasının verileri kişi başına düşen milli gelirin 1981 ile 1986 yılları arasında %0.4'den iken süt piyasasında zararın başladığı 1987 ve 1991 yılları arasında %5.5 düştüğünü göstermektedir.⁷⁴

Dünya Bankasının heyeti 1988 yılının kasım ayında Ruanda'ya giderek genel harcama programını sunmuş ve Ruanda'nın sürdürülebilir ekonomik kalkınma yoluna yeniden girebilmesi için bir takım tavsiyeler zinciri oluşturulmuştur. Dünya Bankasının heyeti Ruanda hükümetine ülke hakkında bir kaç senaryo halinde siyasi seçenekler sunmuştur. Buna göre birinci senaryo stratejik bir değişiklik yapılmaksızın eski devlet planlama sisteminde kalma seçeneğinin sunulmasıdır. İkinci senaryo ise stratejik değişiklik yaparak genel ekonomi de ıslahat yoluna gidilmesi ve serbest piyasa sistemine geçilmesidir. Muhtemel siyasi neticeler ile ilgili ince ekonomik analiz çalışmaları sonrasında Dünya Bankası Ruanda'nın ikinci senaryoya mümkün olduğunca bağlı kalmasına karar vermiştir. Bu durum 1989 ve 1993 yılları arasında tüketim seviyelerinde gözle görülür bir artışa neden olacağı, yatırımların canlanacağı ve ödeme bütçesinin ise düzeleceği söylenmiş, yine bu görüşmelerde dış borçlardan çok daha az seviyelerde ek ihracat performansı getireceği ifade edilmiştir.

Ancak tüm bu neticeler verilen reçetenin hızla uygulanmasına bağlıdır ki, bu reçete serbest ticarete geçilmesi, kur fiyatlarının düşürülmesi, tüm tarım yardımlarının iptal edilmesi, tesviyefonuna aşamalı olarak ödeme yapılması, devlet kurumlarının özelleştirilmesi ve sivil memurların işten çıkarılmasıdır.

⁷⁴ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 115.

Stratejik değişlikle beraber gerekleŒecek olan ikinci senaryo her ne kadar hükümet nezdinde bir baŒka seçenek kalmamıŒ olsa da 1990 yılının kasım ayında yani Uganda'ya saldıran Ruanda ulusal cephesi ordusunun hareket tarihinden sadece 6 hafta sonra Ruanda frangının değeri %50 oranında dŒmŒtr. Kur fiyatlarının dŒrlmesinde ki hedef süt ihracatının artırılması olup bu durum halka savaŒın bozduğu ekonomiyi düzeltme aracı olarak gsterilmiŒtir. Ancak dehŒetle ifade edilmesi gerekir ki sonuçlar bunun tam tersine olmuŒ, i savaŒın sıkıntıları zirve yapmıŒ, fiyatlar da nispi olarak istikrar oluŒması beklenirken Ruanda frangının değerinin dŒmesi enflasyonun yükselmesine ve gerçek gelirin dŒmesine neden olmuŒtur. Kur fiyatlarının dŒmesinden sadece birkaç gün sonra petrol ve temel tüketim maddelerinin fiyatlarında büyük zamlar duyurulmuŒ, 1989 yılında %1 olan tüketim malzemesi fiyat göstergesi 1991 yılında %19.2 ykselmiŒtir. Öte yandan ödeme bütçesi tamamen sarsılmıŒ, mevcut dıŒ borç 1989-1992 yılları arasında 1985 yılındaki fiili borcun %34' kadar artmıŒtır.⁷⁵ Devletin idari birimlerinde tam bir kaos baŒ gstermiŒ, devlet kurumları iflasa mecbur kalmıŒ, kamu hizmetleri durmuŒ, sağlık ve eğitim alanları IMF'nin dayattığı kemer sıkma tekbirlerinin altında ezilip kalmıŒtır. Her ne kadar bir sosyal güvenlik ağı kurulmuŒ olsa da, çocuklar arasında aŒırı kötü beslenme oranları ykselmiŒ ve IMF'ye göre bir sonraki yıl kayıtlı sıtma olaylarında % 21 oranında artıŒ yaŒanmıŒtır. Bunun en büyük nedeni ise devlet sağlık kurumlarında sıtma ilacı kalmamıŒ olmasıdır. İlkokullarda ek harç uygulaması okullara giriŒ oranında Œiddetli bir dŒŒe neden olmuŒ, umudunu kesen Ruanda'lı çiftçilerin 300000 kahve ağacını çökmesi ile birlikte ekonomik kriz zirveye ulaŒmıŒtır.⁷⁶ Artan yerel fiyatları rağmen hükümet 1989 yılında BrettonWoods kurumları ile yaptığı szleŒme hükümleri çerçevesinde tarlalardaki kahve fiyatları kilogram baŒı 125 Ruanda frangına sabitlenmiŒtir. Dünya Bankası kredi koŒulları çerçevesinde hkmete devlet kaynaklarını tesviye fonuna aktarmasını izin verilmemiŒtir. Burada dile getirilmesi gereken bir nokta daha vardır ki kahve tüccarı ve yerli aracılar çiftçilere yapılan baskı ortamında büyük karlar elde etmiŒlerdir. 1992 yılının haziran ayında IMF kur fiyatlarının dŒrlme talimatını gndermiŒ, bu durum i savaŒın zirvesinde olan ülkede akaryakıt ve temel tüketim maddelerinin fiyatlarının

⁷⁵Michell Chosodovaski, Fakirlik KreselleŒmesi, s; 116.

⁷⁶Michell Chosodovaski, Fakirlik KreselleŒmesi,s; 117.

daha da artmasına, kahve üretiminin bir yıl içerisinde tekrar %25 oranında düşmesine neden olmuştur.⁷⁷

Öte yandan kahve ağaçlarına aşırı yöneliş neticesinde ülkedeki gıda üretim alanları hızla azalmış, ancak çiftçilerin tekrar gıda mahsullerine dönüşü kolay olmamıştır. Kahveden elde edilen düşük de olsa nakit kar kaybolup gitmiş, ancak hayatın dayanacağı başka hiçbir faktör kalmamış, kahveden gelen düşük gelir tek başına gıda alımı için yeterli olmamış, tarım ürünlerinin fiyatı hızla artmış ve kahvenin nakit geliri yetersiz gelmeye başlamıştır. Yaşanan kahve ekonomisi krizi tekrar geleneksel gıda maddelerinin üretimine sevk etmiş, küçük çiftçilere kredi sağlayan birikim ve kredi kooperatiflerinin sistemleri dağılmıştır. 11 Eylül 1990 tarihinde yani yüksek düzeyde karışıklıklar yaşanmaya başlamadan önce IMF ile Ruanda maliye bakanlığı heyeti arasında Washington'da gerçekleştirilen toplantıda kur fiyatlarını düşürme kararı alınmış ve ödeme bütçesi yardımı adı altında milyon dolarlar merkez bankasının hazinesine geçmiştir. Kredilerden gelen ve malzeme ithalatına ayrılan bu paraların büyük çoğunluğu hızla asgari gereç satın alımına gitmiştir.

Dünya Bankasının genel yatırım programlarını dikkatle incelemiş, projeler üzerinde yapılan görüşmeler sonrasında ülkedeki genel yatırım projelerinin yarısından fazlasının iptal edilmesini tavsiye etmiştir. Tarım alanında Dünya Bankası devlet yatırımlarının çoğunun düşürülmesini talep ederken, hükümetin ziraata uygun arazilerdeki hızlı eksilmeye cevap vermek için başlatmış olduğu iç arazilerin ıslahatı programının da iptal edilmesini istemiştir. Dünya Bankası bu projeyi karsız saymıştır. Elbette merkez bankası eğer ikinci senaryo uygulanmamış olsaydı durumun çok daha kötü olacağını farkındadır ve “eğer olmasaydı” argümanı delil alınmış, ancak bu delil özellikle de Ruanda gibi bir ülkenin durumu hakkında çok naif kalmıştır. İç savaşın eşiğinde olan bir ülkede uygulanan bu ekonomik çözüm yönteminin muhtemel siyasi ve toplumsal yansımalarına karşı hiçbir hassasiyet gösterilmemiş ve dikkate alınmamıştır. Kredi veren gruplar her ne kadar Ruanda'da yaşanan etnik katliam ve iç savaş nedeniyle dökülen kandan doğrudan sorumlu olmasalar da IMF'nin uyguladığı kur düşürme

⁷⁷ Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 117.

faaliyetleri ve beraberinde alınan dikkatsiz tedbirler Ruanda halkının fakirleştirilmesinde etkili olmuştur.

2.2. Küreselleşme Mağduru Bazı Asya Ülkelerinin Deneyimleri

2.2.1. Hindistan

1991 yılında Narasimha başkanlığındaki kongre partisine IMF tarafından sunulan kefalet, ülkedeki ekonominin büyük yıkımınınve Latin Amerika ve doğu Avrupa ülkelerini vuran borç krizi sonrasında birçok ülkede olduğu gibi IMF eli ile çok tedavisine maruz kalan toplumsal çözümlenin ilk habercisiydi.

Aynı zamanda Hindistan yabancı para birimi alanında çok fazla çöküş ve fazla bir enflasyon görmediği halde 900 milyonluk nüfusa sahip ülkede sosyal etkileri yıkıcı olmuştur. 1990 yılında Singh'in başkanlık ettiği Jenata hükümetinin düşmesi, ayrıca 1991 yılında NamilNado'da seçim kampanyaları sırasında RajivGandhi'nin suikasta uğraması ile birlikte, IMF ve Dünya Bankası programları Hindistan'da harekete geçmiş, hükümet 47 ton altın hava yoluyla alacaklı devletlerinin şartlarını karşılamak için teminat olarak İngiltereBankasının depolarına nakil edilinceye kadar sıkıntılardan kurtulamamıştır. Bundan bir süre sonra hayata geçirilen IMF anlaşmasının hedefi ise nefes alınması için kısa bir süre verilmesinden ibaretti.⁷⁸

80 milyar Amerikan dolarından fazla borç varken IMF ve Dünya Bankasının kredileri neredeyse borçları 6 ay kadar ödemeye yetecek finansmanı bile karşılamıyordu. Yeni ekonomik politika doğrultusundaIMF'nin tavsiye ettiği ekonomi operasyonu Hindistan hükümetini toplumsal programları yapılan harcamayı azaltmayı, yüksek miktarda kar getiren birçok kamu kurumunu büyük çalışma evlerine ve yabancı sermayeye satmayı tavsiye ediyordu. Diğer ıslah tedbirleri hastalıklı kamu kuruluşlarının satılmasını, ticaretin özgür bırakılmasını ve yabancı sermaye girişinin serbest bırakılmasını da kapsarken, bunun yanında bankacılık ve finans kuruluşları ile vergi yapılarında büyük ıslahatlar yapıldı.

⁷⁸Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 128.

Dünya Bankasının sunduğu yapısal uyum kredisinin yanında IMF'nin sağladığı kredi Hindistan'ın ödemelerindeki bütçe sıkıntılarını hafifletmeyi, kamu maliyesinin acizliğini azaltmayı ve enflasyon baskılarını hafifletmeyi hedefliyordu. Ancak IMF ve Dünya Bankasının paketi tam aksine sonuçlar doğurdu ve ekonomi enflasyon durgunluğuna neden oldu. Ödemelerde bütçe sıkıntıları arttı ve bunun yanında ticaret serbestisi iç satın alım gücüne baskı yaptı. Yabancı sermaye girişinin özgürleşmesi birçok yerli üreticinin iflasına neden oldu. Bir yandan yedili grup ülkeleri kendi küçülmelerini ihraç etmeye çalışırken, diğer yandan batı şirketleri ve Japonya Hindistan'ın iç pazarının bir bölümünde hâkim olmak istiyordu. Öte yandan fikri mülkiyet ile ilgili GATT kanunları yardımıyla ihtira beratı kanunu iptal edilmiş bu nedenle sanayide yeni ürünler tescil edilme imkânı bulmuş, bitki yetiştiricilerin hakları ile ilgili olarak tarımda değişiklikler yapılmış ve böylece Hindistan ekonomisinin büyük bir bölümünün kontrolü fiili olarak sağlanmıştır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelere sağlanan tercihli krediler iptal edilmiş, işverenler yabancı sermaye ile ortak olmaya başlamış, IMF anlaşmasında açık bir madde olarak gübre duyuruları tercihen iptal edilmiş, tarım ürünleri ve yakıt fiyatları artmış, bu durum birçok küçük ve orta gelirli çiftçilerin iflas etmesine neden olmuş, kimyasal gübre fiyatı 1991 yılındaki yeni ekonomi politikaları sonrasında doğrudan %40 oranında artmış, IMF ve Dünya Bankası asgari ücretin iptal edilmesini tavsiye etmiş, bununla birlikte fiyatlara müdahil olunmaması gerektiğini söylemiştir. Dünya Bankasının yönlendirmeleri doğrultusunda arazi mülkiyeti azami sınırları resmi olarak iptal edilerek mülkiyetler vatandaşın elinden alınmaya başlamış, köylerdeki arazilerin mülkiyeti büyük toprak ağalarının eline geçmiştir.

IMFülkede bir ekonomik soykırım aracına dönüşmüş, yüz milyonlarca insan kişi başı günlük geliri 50 sentin altında olmak üzere yaşamaya başlamış, IMF ve Dünya Bankasının ıslahatları insanların fakirliğinden beslenir hale gelmiştir.

2.2.2. Bangladeş

1975 yılının Ağustos ayında Bangladeş’de yaşanan askeri darbe başkan Mücip El Rahman’ın suikasta uğraması ve askeri cuntanın yönetime geçmesi ile sonuçlanmıştır. Darbeciler Bangladeş ulusal emniyet istihbaratındaki büyük şahsiyetler ile Dakka’da bulunan Amerikan büyükelçiliğinin merkezi istihbarat ajansından yardım almışlardır.

Suikasttan bir kaç ay önce Amerikan dışişleri bakanı bilfiil ordunun yönetime el koyması sonrasında istikrarlı bir siyasete geçileceği konusunda çerçeveyi oluşturmuş bulunuyordu. BrettonWoods kurumları Washington’dan büyük güç aldı ve Mücip suikastından bir yıldan daha az bir süre önce uluslararası Dakka alacaklıları Dünya Bankasının vesayeti altında yardım için konsorsiyum oluşturulmasını talep ettiler. Yapısal uyum programı resmi olarak başlamadan önce 70’li yılların ortasında Bangladeş’in ekonomik paketinin temel içeriklerinin büyük çoğunluğu ile ekonomik icraatlarının birçok noktası Bangladeş’i bir laboratuvar testi haline getirmişti. IMF adeta burada ekonomik ilaç verme konusunda deneyler uyguluyordu. Ekonomik sabitleme programı uygulandığında kur fiyatları düştü, malzeme fiyatları serbest bırakılınca yükseldi ve bölge ülkelerinin birçoğunda patlak veren açlık burada da baş gösterdi.

Şeyh Mücip’in suikasta maruz kalması sonrasında Bangladeş’e devam eden Amerikan askeri yardımları ülkenin IMF siyasi reçetelerine bağlı kalmasını şart koşuyordu. Amerikan dışişleri bakanlığı yeni askeri yardım programını hükümetin dış siyasi programlarının tarafsız olduğunu ve Amerika Birleşik Devletleri’nin bu tarafsızlığı destekleyerek ekonomik kalkınmasında Bangladeş’e yardımcı olacağını söyleyerek gerekçelendiriyordu.

Bangladeş, General Ziya El Rahman 1975 yılında başkanlığına geçtiğinden 1981 yılında suikasta maruz kalıncaya kadar, öte yandan 1982 ve 1990 yılları arasında General Hüseyin Muhammed İrşat döneminde devamlı olarak uluslararası finansörler grubunun gözetimi altında yönetilmeye devam etti. Ordu içerisindeki tutuculuğa ek olarak devlet birimleri uluslararası mali kuruluş ve yardım acentelerinin güçlü kontrolleri altında yürütülüyordu. IMF merkez bankasının 4. katında bir iletişim ofisi kurmuştu. Dünya

Bankası danışmanları birçok bakanlıkta bulunuyordu. Öte yandan Japonya'nın kontrolü altında bulunan Asya kalkınma bankası kamu ekonomi politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamıştı. Hükümetin ekonomi politikalarının temel unsurlarını bakanlık dışarısında olması gerektiği şekilde koordine etmek üzere farklı finansör ve acenteler tarafından Dakka'da IMF'nin gözetimi altında her ay toplantı yapılıyordu.

IMF tarafından gerçekleştirilen ekonomik ıslahatlar milli aydınların hakimiyeti altında bulunan rant ekonomisini güçlendirdi. Bu ekonomik temelde dış ticaret ve yardım paralarının yeniden tedavülüne dayanıyordu. Parlamento demokrasisinin yeniden dönmesi ile birlikte ordu içerisindeki güçlü şahıslar ticari çıkarlarını daha da geliştirdiler. Hükümet partisi olan Milli Bangladeş Partisi orduyu kontrolü altında tutan partiydi.⁷⁹

Yardım konsorsiyumu Bangladeş'in kamu maliyesini elinde tutuyordu. Ancak bu durum sadece maliye ve nakit tasarruf uygulamasından ibaret değildi. Finansörler doğrudan paraların tahsilatı ve kalkınma önceliklerini oluşturma konusunda otorite sahibi idiler. Bunun da ötesinde Dünya Bankası tümüyle bütçe çalışmalarını kontrol ediyor, bu bağlamda bakanlıklar arasındaki kamu harcamalarını ve her bir bakanlıktaki çalışmaların harcama yapısını düzenliyordu.

Öte yandan yardım konsorsiyumu bankacılık sisteminde de ıslahatlar yaptı ve bir takım talimatlar yayınlamak suretiyle yarı kamu kurumlarını kapattı. Yapılan mahalli tasarruflar hükümeti iç kaynakları karşılayabilmekten aciz bıraktı. Yardım konsorsiyumu bir de kamu yatırım projelerinin büyük çoğunluğunda uluslararası ihalelerin icra edilmesini şart koştu ve uluslararası büyük inşaat ve mühendislik şirketleri genel sermaye oluşturma çalışmasına girdiler. Tabiki bu durum yerli kurumların aleyhine oldu. Bu arada IMF tarım desteğinin de iptal edilmesi talimatını verdi. Temel tarım yapısının ihmal edilmesinin yanında, Bretton Woods kurumları ticaretin serbest bırakılmasını ve hububat piyasasına müdahale edilmemesini istediler. Bu politika iç pazarda gıda sektörünün durgunlaşmasına neden oldu. Öte yandan

⁷⁹Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 145.

hububat piyasasının serbest bırakılması, Amerika'nın fazla buğdayları Amerikan gıda yardımı örtüsü altında piyasayı boğmak için kullanıldı. Köylerde kamu hizmeti projelerinin finanse edilmesi için Amerikan yardım acentesinin gözetimi altında gıda karşılığı çalışma programı uygulandı ve fakir çiftçilere nakit ücret yerine buğday ödemesi yapıldı. Ardından yerel düzeyde buğday piyasası sarsıldı ve Bangladeş'te A vitamini eksikliği geniş bir alana yayılarak, kötü beslenmeye bağlı dünyanın en fakir ülkelerinden biri haline geldi. A vitamini eksikliği nedeniyle büyük küçük birçok kimse kör olurken, ülkenin birçok bölgesinde kalıcı açlık baş gösterdi.

2.2.3. Vietnam

Seksenli yılların yarısından itibaren Vietnam'da uygulanan yapısal uyum programının toplumsal sonuçları yıkıcı oldu. Sağlık ocakları ve hastaneler kapılarını kapatırken, yerel düzeyde açlık baş gösterdi ve ülke ahalisinin dörtte biri açlık çeker hale geldi. 1 milyon çocuğun dörtte üçü okulu bırakırken, bulaşıcı hastalıklar baş göstermeye başladı ve 4 yıllık ıslahat programı yılları içerisinde sıtma hastalığından ölenlerin sayısı resmi rakamlara göre 3 katına çıktı. 1993 yılında Paris'te gizlice imzalanan bir anlaşma birçok açıdan Vietnam'a savaş tazminatı olarak Washington'a tazminat ödemesini şart koşuyordu. Öte yandan General Taovi Saygon rejimi yeni bir takım kredileri alabilmenin ve Amerikan yasaklarının kaldırılmasının bir şartı olarak savaş borçlarını kabul ediyordu.

BrettonWoods kurumlarının yönlendirmesiyle vahşi savaşın akabinde 1986 yılında ekonomik ıslahatlar devreye girdi ve yeni bir ekonomik ve toplumsal yıkımı başlattı. Kamu ekonomisi ıslahatları Vietnam halkının fakirleşmesi neden olurken, aynı zamanda tüm ekonomik faaliyet sektörlerine darbe vurdu. 1984 ve 1985 yıllarında atılan ilk adım Vietnam para biriminin ezilmesi olurken, kur fiyatlarının peş peşe düşürülmesi yerel pazarda dolara geçirmesine neden oldu ve enflasyona sebebiyet verdi.

Bugün bile Amerikan doları banknotları Vietnam dongunun yerine büyük ölçüde piyasayı işgal etmiş durumdadır. Amerikan federal ihtiyat bankası para basımının fiili sorumluluğunu üstlenmiş ve Vietnam hiçbir zaman savaş tazminatı ile karşılaşmamıştır.

Ancak ekonomik ilişkilerin uygulanması ve 1994 yılının şubat ayında Amerikan ambargosunun kalkmasının bir şartı olarak Hanwi Amerika'ya istinat eden Saygon rejiminin borçlandığı çok taraflı borçların faturasını üstlenmeye mecbur bırakılmıştır. Hoş bir şey gibi görünen serbest piyasa sistemi ile birlikte ıslahatlar üretilen enerji de geniş çaplı duraksamalara neden olmuş, devletin 12300 kurumu içerisinde 5000'den fazla kurum 1994 yılları içerisinde kapılarını kapatmış veya iflasını duyurmuştur. Eski Sovyetler Birliği ülkeleri ile yapılan ticaretinde çökmesi neticesinde bu çalışmanın sonuçları daha da kötüleşmiş ve 1990 yılında devlet kurumlarını tasfiye etmek üzere oluşturulan kurullar, kalan kurumların yeniden yapılandırılması yoluyla sanayi altyapısının daha da boyutlanmasına neden olmuştur.

1992 yılının sonunda bir milyondan fazla işçi işten ayrılmış, aşırı ayrımcı vergi sistemi neticesinde devletin ekonomisi duraklamaya maruz kalmış, ıslahatların gizli gündemi Vietnam sanayi altyapısını sarsmak olmuş, Vietnam'ın ağır sanayisi, petrol, doğalgaz, doğal kaynaklar, madenler, çimento üretimi ve demir sanayisi yeniden düzenlenerek, bunların yönetimi yabancı sermayeye geçmiştir. Bunun da ötesinde Vietnam'daki iş gruplarının nispeten de olsa zayıflamasına neden olmuş, beraberinde krediler dondurulmuş ve özel sektör ekonomisinin gelişiminin sektöre uğraması ve gümrük teşviklerinin iptal edilmesi neticesinde devlet desteği fiili olarak ortadan kaybolmuştur. Vietnam sanayisinin büyük çoğunluğu ithal tüketim maddelerinin hızla gelmesi nedeniyle kapanmış ve 1986 yılında Vietnam'ın yabancı dövizden gelen cılız gelirlerinin büyük çoğunluğu tüketim maddelerinin ithalatına gitmiş, bu da yerle sanayide sermaye ekipmanlarında boşluğa neden olmuştur.

Yapılan genel maliye ıslahatları devleti bir darboğaza sokmuş, merkez bankasının IMF'nin onayı olmadan piyasaya nakit sunumunu genişletmesine veya yeni para basmasına izin verilmemiştir. Öte yandan devlet kurumlarına kredi verilmesine veya finanse edilmesine de izin verilmemiş olup, devlet kurumları devlet kredi ve finansmanlarının durdurulması nedeni ile iflas etmiştir. Devlet kurumlarının iflas etmesi kendi rolü itibarıyla devletin vergi gelirlerinin düşmesine neden olmuş ve bu durum devletin genel bütçesine olumsuz yansımıştır. ıslahatlar ayrıca yatırımlarda da şiddetli bir çöküşe neden olmuştur.

1981 yılındaki ikinci ıslahat dalgası bizzat aynı ahalide geniş çaplı fakirleşmeye de neden olmuş, Dünya Bankası ve gıda tarım örgütü FAO talimatları doğrultusunda yönetim bölgesel gıda eksikliğinin meydana gelmemesi için konulmuş olan yerel düzeyde kendi kendine gıda yeterliliği politikası iptal edilmiştir. Islahatlar bilinçli ve kasıtlı bir şekilde eğitim sistemini de vurmuş, eğitim bütçesine çok fazla baskı yapmış, öğretmenlerin maaşını düşürmüş, lise teknik okul ve yükseköğrenime eğitim harcı getirilerek ek bir ticari damga mecbur tutulmuştur. Buradaki amaç eğitimi bir ticari mala çevirmektir. Sağlık alanındaki sonuçları ise hastane ve klinikler için yıkıcı olmuş, sıtma, çocuk felci ve ishal gibi birçok bulaşıcı hastalık baş göstermiştir.⁸⁰

2.2.4. Tayland

Asya'nın hasta ülkesinde mali krizler başlamıştır. Tayland benzeri diğer kaplan ülkeleri arasında en zayıf ekonomik yapıya sahip olan ülkedir. Kur fiyatlarının düşmesi ve devletin hisselerinin azalması iltihabın sonuçlarının Malezya, HongKong, Endonezya, Güney Kore, Filipin, Singapur ve Tayvan gibi ülkelerin para piyasalarına da etki etmiştir. Endonezya, Malezya ve Filipin gibi bazı ülkeler Tayland ile ortak özelliklere sahiptir. Bu ülkelerin tamamı Asya'daki ekonomik durgunluktan farklı düzeyde etkilenmişlerdir. Geçtiğimiz yüzyılın 90'lı yıllarında dünya üzerinde en fazla borcu biriken ülkeler yine bu ülkelerdir.

Ardından kriz bu ülkelerinin dışında diğer ülkelere taşmış, Japonya, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri de krizden etkilenmiştir. IMF bu ülkelere milyar dolarlar sağlayarak acil müdahaleye mecbur kalmış ve krizinin sebepleri ile dünya ekonomisi noktasında tehlike boyutu ile ilgili farklı düzeylerde büyük bir tartışma başlamıştır.⁸¹

⁸⁰Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 154.

⁸¹Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 8.

2.3. Küreselleşme Mağduru Bazı Latin Amerika Ülkelerinin Deneyimleri

2.3.1. Brezilya

Fernando Keller De Mello'nun başkanlığı esnasında yaşanan siyasi skandallar Brezilya Devleti'nin yeniden yapılanmasında önemli bir rol oynamıştır. Milli iradeden uzak ve bir tiyatronun arkasında yapılan bu ilk demokratik başkanlık seçiminde görüşmeler maliye bakanı ile Brezilya'dan alacaklı olan ülkelerin arasında geçen milyarlarca dolarlık projeler hakkında gerçekleşmiştir. Bu projeler adeta borçlunun mallarının satışına benzemektedir. Projelerin neticesinde Brezilya'nın borç yükü daha da artacaktır. Alacaklı olan ülkeler Cruzeiro'nun değerinin düşürülmesini istemişler ve bu durum aylık %20'den fazla enflasyona sebep olmuştur. Aslında enflasyonun temel nedeni dillerinin ortaya koyduğu enflasyonla mücadele programıdır. 1991 yılında IMF'nin Brezilya'ya uyguladığı gerçek faiz fiyatlarının ani artışları iç borçların artmasına ve Brezilya banka sistemine sıcak paranın bol miktarda gelmesine neden olmuştur. Halbuki IMF'nin gizli gündemi alacakları desteklerken aynı zamanda devlet merkezini zayıflatmaktır.

1990 yılında başlayan Goller planı müdahaleye açık nakit politikasını Dünya Bankası'nın yöntemi ile özelleştirme, ticaret serbestisi ve kur fiyatlarını düzenleme konusunda olağanüstü bir şekilde birleştiren bir kokteyl oluşturmuştur. Goller planının gizli gündemi ise kamu harcamalarını sonlandırmak ve dış ve iç borçlar için gerekli parayı temin etmek adına maaşları düşürmektir.

Aynı şekilde fon tarafından önerilen ekonomik ıslahat merkezi hükümet ile bölgesel yönetimler arasındaki ilişkiyi de yeniden sınırlandırıyordu. Eyalet ve belediyelere eğitim sağlık ve iskân alanlarında ayrılan federal tahsisat donduruldu. Bölgeler neredeyse bağımsız hale geldi. Federal hazinede bulunan gelirler faiz ödemelerine tahsis edildi.

Ancak Dünya Bankası aynı şekilde kamuya ait petrol ve kablolu kablosuz iletişim şirketlerinin de bir an önce özelleştirilmesine izin veren tadillerin yapılması gerektiğini

belirtmiş ve kamu siyaseti politikası kırsal kesimdeki imkânları kısıtlı çiftçilerin evlerini terk etmesine neden olmuş, bu da bölgeler arasında güçlü göç dalgalarına sebebiyet vermiştir. Öte yandan IMF ve Dünya Bankasının yapısal uyum programının ayrılmaz bir parçası olan çiftçilerin elinden mülkiyetleri alınmış, IMF tarafından yönetilen ıslahatlar toplumsal kutuplaşmalara ve orta tabaka da dâhil olmak üzere halkın farklı kesimlerinin fakirleşmesine sebep olmuştur. Federal mali yapının çökmesini ek olarak ordu içerisinde istikrarsızlık gibi bir başka bölgesel tehlike daha baş göstermiş ve temel insan hakları rutin halde çiğnenir olmuş, gerek şehirlerde gerekse kırsal kesimde şiddet baş göstermiş, güneyde ayrılma hareketlerinin sesi yükselmeye başlamış ve 1994-1999 yılları arasında Fernando Hazeq Karduso'nun başkanlığı döneminde alacaklılar devletin bürokrasi ve siyasetini tamamen hâkim olmuş, devlet iflas etmiş, devletin varlıkları özelleştirme programı çerçevesinde alacaklılar tarafından haciz edilmiştir.⁸²

2.3.2. Peru

General Talisco Alfa Rado yönetiminde askeri halk hükümetine karşı yapılan devrim sonrasında 70'li yılların ortasında Peru'da genel ekonomiye ilk istikrar kazandırma programı sonrasında yapılan ıslahatlar, General Morales Barmodes liderliğinde askeri bir darbeye sebebiyet vermiş ve ıslahatlar hakkında IMF katılımı olmaksızın sadece alacaklı bankalarla doğrudan görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 1978 yılında bu kez IMF ile yapılan resmi sözleşme çerçevesinde yeni ekonomik paket hayata geçirilmiş ve bu ıslahatlar Peru'da fakirleştirme çalışmasının başlangıcı olmuştur. Para biriminin peş peşe değer kaybetmesi yüksek enflasyona neden olmuş, piyasada satın alım gücü 1974 ve 1978 yılları arasında %35'e kadar düşmüş, sonunda 1980 yılında Fernando Billund Tere iktidara geldiğinde genel ekonomi politikası daha da sıkışmış ve IMF ile yürütülen bu politikalar devletin ve devlet kurumları sisteminin zayıflatılmasına neden olmuş ve yabancı sermayeye dayalı keşif ve kullanım sözleşmelerinin imzalanması ile sonuçlanmıştır. Gümrük vergilerinin düşürülmesi de kendi rolü itibarıyla milli ekonominin temel sektörlerini zayıflatmış, bankacılık sektörüne ülkelerin katılım alanını daraltmış, ticaret bankalarına yabancı sermaye akışını teşvik etmiş, böylece Chase

⁸²Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 186.

Alman ticaret bankası, Hannover sanayi bankası ve Tokyo bankası gibi uluslararası birçok bankanın proje oluşturmasına imkân tanımıştır.

Billund hükümeti en başından beri IMF'nin desteklediği bu borç krizi programını uygulamıştır. Ticaretin serbest bırakılması neticesinde eş zamanlı olarak ithal edilen tüketim maddelerinin geniş çaplı akışı ile birlikte ihracat gelirleri düşmüş, 1981-1982 yıllarında ticaret koşulları azaltılmış, bu iki faktörün toplanması ödeme btcesinde krizin artmasına neden olmuş ve bu nedenle 1982 yılında yerli üretim toplamda %12 oranında düşerken, 1983 yılında enflasyon %100 artmıştır. 1980 ile 1983 yılları arasında çocukların kötü beslenme düzeyleri dramatik bir Şekilde artış göstermiş, 1985 yılında gıda malzemeleri tüketim oranı 1979 yılındakine göre %25 azalmıştır. Billund'un 1980 ve 1985 yılları arasındaki 5 yıllık başkanlığında asgari ücretlilerin gerçek geliri %45'den fazla düşmüş ve bu durumdan tüm iş gücü sektörleri etkilenmiştir. AlenGarcia başkanlığının ilk dönemlerinde yıllık enflasyon oranı %225 olarak gerçekleşmiş ve yerine geçen başkan GarciaHalma ihracat gelirlerinin %10'u geçmeyecek Şekilde borç yükümlülüklerinin ödemesini erteleme kararı almıştır.⁸³ Bunun akabinde Peru finans piyasası ve uluslararası toplumda kara listeye alınmış, nakit akışı durmuş, uluslararası ticaret bankaları Peru'ya olan desteklerini 1985 yılında durdurmuşlar, 1985 ve 1986 yıllarında gerçekleşen satın alım gücü gelişimi kısa sürmüş ve 1987 yılının başında ekonomik faaliyetler yavaşlamaya başlamıştır. 1991 yılında kolera salgını baş göstermiş olup, bunun nedeni her ne kadar Billund hükümetinden bu yana ülkede var olan fakirlik ve sağlık alt yapısının çöküşü olsa da, tüm bunlarIMF'nin uyguladığı program neticesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan hükümetin beslenme programının bozulmasına bağlı olarak kötü beslenme neticesinde ocuk felci de bir veba gibi kendi rolünü üstlenmiştir. Hükümetin ncelikli hedefi uluslararası finans kuruluşlarına olan borçları koşulsuz ödeyerek fonun kara listesinden bir an önce çıkmak olmuştur. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için eski borçları ödemeye dayalı yeni krediler almak üzere uluslararası finans kuruluşları ile görüşmeler yapılmış ve bu yeni kredilerin doğrudan bir neticesi olarak 1991 yılında Peru'nun borç listesi iki katından fazlasına çıkmıştır. IMF tarafından tavsiye edilen tasarruf tedbirleri hükümet programlarının solmasına, sağlık ve eğitime yapılan tahsilatın azaltılmasına ve bölgelerdeki sivil

⁸³Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 208.

idarelerin çökmesine neden olmuştur. Yeniden yapılandırma programı kırsal ekonomiyi doğrudan etkilemiş yasadışı kokain tarımı müstesna olmak üzere 1990 yılının ağustos ayında yapılan şok tedavisinden sonraki yıl tarım üretimi büyük ölçüde küçülmüştür. Pazarlama ve dağıtım alanında tarım ve sanayi ürünlerinin karaborsanın kontrolünde kalmaya devam etmesi kırsal kesimdeki ahalinin fakirliğini daha da arttırmış, ucuz tarım mahsullerinin ithal edilmesi neticesinde yerli üreticiler perişan olmuş, 1990 yılındaki ekonomik tedbirler akaryakıt, tarım ürünleri, gübre ve tarım kredi fiyatlarında ansızın ve feci yükselişlere neden olmuştur. Kırsal bölgelerin birçoğunda üretim maliyetleri tarım ürünlerinin fiyatlarından daha fazla hale gelmiş ve neticesinde bağımsız küçük çiftçiler iflas etmiştir.

Tarım arazilerinin özelleştirilmesi kırsal ekonomideki bireysel ve toplu küçük zirai üretime dayalı mevcut yapının küçülmesine neden olmuştur. 1991 yılında düzenlenen toprak kanunu en az 10 hektarlık alanların tek mülkiyette birleştirilmesini şart koşmuş, bu durum toprak tevhit çalışmalarını teşvik etmiş, ancak öncelikli arazi birleştirme çalışmaları tarım mülkiyetinin yeniden yapılandırılmasının ilk adımından öteye gidememiş, bu noktada tarım kredi ıslahatları da kendi rolünü oynayarak ağustos 1990'da ekonomide bir şok dalgası oluşturmuş, uyuşturucu ticaretinin gelişmesine ortam sağlamıştır. Temel gıda maddelerinin ithalatındaki gümrük tarifelerinin yükselmesi ile eş zamanlı olarak iç piyasada gıda maddelerine olan talebin küçülmesi aynı zamanda tarım üretiminde de keskin düşüslere neden olmuştur.⁸⁴

2.3.3. Meksika

Latin Amerika Birleşik Devletleri ülkelerinde meydana gelen peş peşe krizlerin sermaye kaçış krizleri olduğu söylenebilir. Bu krizler öncesinde izinsiz giriş yapan paranın çıkış yapması ile gerçekleşmektedir. Bu durum sermaye hareketi, bilgi, ürün, teknoloji, fikir ve bizzat beşeri gücün toplumlar arasında koşulsuz hareket serbestisi kuralına bağlı bir durumdur. Örneğin Meksika'da sermaye hareketi serbestisi 1994 yılında yaşanan çöküşün arkasındaki temel ve ilan edilen sebeptir. Bu yılın sonunda Meksika IMF tarafından tavsiye edilen Meksikapesosunun kur fiyatlarının indolar karşısında %13 kadar

⁸⁴Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 208.

düşürülmesi, sonra da üst limit koyma tavsiyesini uyguladıktan sonra büyük bir mali krize maruz kalmıştır. Sonunda Meksika pezosu önemli derecede değer kaybetmiş ve 1995 yılının ocak ayında dolar karşısında değeri %45 kadar azalmıştır.⁸⁵

2.3.4. Arjantin

Geçtiğimiz yüzyılda 70'li yılların ikinci yarısı sonrasında Arjantin hükümeti ekonomik faaliyetlerde dışarıya aşırı bir açılımda bulunmuş, gerek üretim gerekse tüketim konusunda Arjantin'in gücünün çok üzerinde geniş çaplı borçlanmalara girerek dış finansmana bağlı kalmıştır. Bu durum Arjantin'e aşırı faiz yükü getirmiş, biriken faizler sonunda Arjantin'in sürekli gerilemesine neden olmuştur.

1998 yılının yarısından bu yana Arjantin hükümetin kötü planlamasına bağlı birkaç nedenle güçlü bir ekonomik durgunluktan sıkıntı çekmektedir. 90'lı yılların başından bu yana hükümet 1998 yılında %3000 gibi rakamlara varan korkunç düzeyde fiyat yükselmelerinden en iyi şekilde kurtulmak için peyoyu 1 peso/1 dolar esas üzerine Amerikan dolarına bağlama kararı almıştır. Analistler pezonun dolara bağlanmasının Arjantin'in ihracatının civar ülkelerin ihracatından daha maliyetli olması sebebi olduğunu düşünmektedirler. Değer açısından eşit olan iki para biriminin elbette tür ve kemiyet gibi her açıdan ekonomilerinin de eşit olması gerekmektedir. Geçtiğimiz yüzyılın son 10 yılı içerisinde Arjantin hükümetinin imza attığı en büyük hata budur. Öte yandan hükümetin uyguladığı diğer bir politika hatası ise Arjantin ve Brezilya'da yerli sanayide kullanılan hammaddelere ek vergi ve gümrük yükü getirmesidir. Bu durum yerli sanayinin zayıflamasına ve piyasanın yerel ihtiyacı karşılamak için ithal tüketim ürünlerine yönelmesine sebep olmuş ve doğal olarak bu da aşırı düzeyde bir duraksamaya sebebiyet vermiştir.⁸⁶

⁸⁵Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 7.

⁸⁶Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 7.

2.3.5. Bolivya

BrettonWoods kurumları Bolivya deneyimine yapısal uyumun başarılı bir örneği olarak bakmakta ve ekonomisine istikrar kazandırarak kesintisiz ekonomik kalkınma çalışması yapmak isteyen ülkelerin takip etmesi gerektiği bir yöntem olarak görmektedir. Burada Bolivya ile Peru arasındaki yapılanma çalışmasının benzerliğine dikkat çekmek gerekir. Her iki ülkede yasadışı kokain ihracatına çok fazla bağlı bulunmakta ve ülkelerin temel döviz kaynağı konumunda bulunmaktadır. Öte yandan her iki ülkede dış borçları ödemek için uyuşturucudan gelen doları piyasaya sürmektedir.

1985 yılında başlayan uluslararası nakit programı yasadışı kokain ekonomisi ve şehir hizmetleri sektörü hariç olmak üzere madenler, sanayi ve tarım gibi temel milli ekonomi sektörlerinde duraklamaya neden olmuştur. Bu durum Fujimori döneminde Peru'da gördüğümüzün benzeri bir versiyondur. Maden sanayisindeki durgunluk kar etmeyen maden ocaklarının kapanmasına, işçilerin ayrılmasına ve uluslararası ihracat piyasasının durmasına neden olmuş, öte yandan ekonomik politikalar çiftçi ekonomisinin daralmasına neden olmuş ve yerel hububat piyasası buğday gibi gıda yardımları ve kaçakçılıktan gelen gıdalardan etkilenmiştir. Bu gıda akışı yerel üretim temel gıda malzemelerinin gerçek fiyatını düşürmüş, bunun neticesinde gerçek tarım ürünlerinin fiyatlarında 1985 yılı sonrasındaki yeni ekonomik politikanın akabinde gelen yıllarda %25.9 oranında düşüş yaşanmıştır. Milli ekonominin öncüleri ticaret bankaları da dahil olmak üzere yasadışı uyuşturucu ticareti ile uğraşır hale gelmiş, hükümetin nakit politikası ve kur siyaseti kokainden gelen dolarların aklanmasında ticaret bankalarının rolünü desteklemiştir. Bankacılık sisteminde yapılan ıslahat gerçek üretim yatırımlarında 1986 ila 1988 yılları arasında büyük bir düşüşe neden olmuş ve Amerikan doları ile verilen kredi faizleri yıllık %20-25'e ulaşmıştır. Genel ekonomi uyuşturucu ekonomisini ve kara para aklamayı doğrudan desteklediği için bu dönemde tarım kredileri donmuş, hükümet ayrıca kokain üretimini kesmeyi hedefleyen Amerikan uyuşturucu ile mücadele yönetimi tarafından desteklenen kanunlar getirmiştir. Buna binaen hükümet kokain üretimi yapılan bölgelerde mobil kırsal kontrol birimleri kurmuş, ancak bu birimler temelde uyuşturucu ticaretine etkisi zayıf olan ve kokain

ihracat ve pazarlaması sırasında ortak güçlerin çıkarlarına aykırı hareket eden küçük kokain üreticilerine karşı faaliyet göstermiştir.⁸⁷

2.4. Küreselleşme Mağduru Bazı Sovyetler Birliği Ülkelerinin Deneyimleri

2.4.1. Rusya Federasyonu

Harvardekonomi uzmanı ve Rusya'da Rus hükümetinin danışmanı Jeffrey Sash 1985 yılında milli devrim hareketi hükümetinin ekonomi danışmanı olduğu dönemde Bolivya'da uygulananın aynı genel ekonomi politikasını izlemiş olup, IMF ve Dünya Bankasının demokrasi adı altında sunduğu bu program geniş çaplı halk kitlelerinin fakirleşmesine neden olan sıkı bir programı teşkil etmiştir. Teorik olarak ekonomiye istikrar kazandırmak için tasarlanmış olan bu program nedeniyle 1992 yılında enflasyonla mücadele programının doğrudan neticesi olarak tüketim fiyatları artmış, aynı zamanda üçüncü dünya ülkelerinde istikrar programı enflasyona yönelik para birimlerini yerel fiyatlarla büyük ölçüde dolarlaşmaya maruz bırakarak, yerli para biriminin çökmesine neden olmuştur. Ancak fiyat serbestisi programı Sovyetler Birliği sisteminde var olan nispi fiyatların şaibeli yapısını çözememiştir.

Ekmek fiyatları yüzden fazla zam yiyerek 1991 yılının aralık ayında 13-18 kopek iken 1992 yılının ekim ayında 20 ruble'ye yükselmiştir. Bunun karşısında gerçek gelir %80'den fazla düşüş kaydetmiş ve milyarlarca rupilik ömürlük birikimler kaybolup gitmiştir. Gerçek Ruslar bu işin acısını hissetmişlerdir. IMF yetkililerinden birinin ifadesine göre fazla nakit akışını durdurmak gerekmekte olup, olması gerekenden fazla satın alım gücü bulunmamalıdır.

Genel ekonomi politikası neticesinde yaşam düzeyi Rusya tarihinde daha önce olmadığı kadar bozulmuş, IMF ve Dünya Bankasının talimatları gereği toplumsal programların kendi kendini finanse edebilir olması gerekmiş, ancak yapılan ıslahat toplumsal hizmetlerin çökmesine neden olmuş, Sovyet rejiminin sağlık eğitim kültür ve sanat alanındaki birçok icraatı son bulmuştur. Her ne kadar maddi bir yıkım olmasa da soğuk

⁸⁷Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 234.

savaş döneminin katı sonuçları ile birlikte genel ekonomi politikasının araçları yenilmiş bir toplum olarak ekonomik dağılmada etkin bir rol oynamıştır. Yapılan ıslahatla görünürde batı tarzıyla demokratik pazar sermayesi oluşturmayı hedeflemiş,ama aslında eski düşmanı tarafsızlaştırmayı ve Rusya'nın büyük bir sermaye gücü olarak gelişmesini engellemeyi hedeflemiştir. Burada önemli olan konulardan biri de ekonomik tedbirlerin sivil toplumu tahrip etmesi ve temel toplumsal ilişkileri bozmasıdır. Ekonomik faaliyetlerin suç gibi görünmesi, devlet mallarının yağmalanması, kara paranın aklanması, sermayenin kaçması gibi durumların tamamı yapılan ıslahatlar tarafından desteklenmiştir. Özelleştirme programı kendi rolü itibarıyla devlet varlıklarının önemli bir bölümünün suç örgütlerine intikaline neden olmuş ve bu durum devlet birimlerini zayıflatarak, genel ekonomi üzerinde yürütülen ıslahatları genel anlamda destekleyen bir lobi oluşturmuştur.

Yapılan bir değerlendirmeye göre 1993 yılında Rusya ticaret bankalarının yarısı yerel mafyaların kontrolü altına girmiş, Moskova'nın ortasındaki ticari gayrimenkullerin yarısı da suç örgütlerinin eline geçmiş,rublenindeğer kaybetmesi suç örgütlerinin işine yararken, aynı zamanda Rusya'nın doğal kaynaklarının yağmalanması için bir araç konumuna gelmiştir. Petrol, demir dışı maden ve stratejik hammaddeler Rus tüccarlar tarafından devlet fabrikasından ruble ile satın alınarak diğer para birimleri ile Avrupa topluluklarına onlarca katı fiyatla satılır olmuş,ekipman alımında kullanılan krediler dondurulmuş, ürünlerin fiyatlarının serbest bırakılması Rus sanayisini iflasın eşiğine getirmiştir. Bunun da ötesinde sanayi ve tarım alanında yaşam şartları iyice bozulmuştur. Zira ekonomik ıslahatlar yerli üreticilerin saf dışı kalmasını ve yabancı sermayenin ortak projeler oluşturmak suretiyle yerel ekonomideki birçok sektörü işgal etmesine zemin hazırlamıştır. Genel ekonomi politikası yüksek boyutlu teknik şirketlerin ve batılı askeri müteahhitlerin çıkarlarını desteklerken, eski Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu astronomi ve yüksek teknik sanayisini zayıflatmış, bu konularda Rusya'yı küresel piyasa ile rekabet edemez hale getirmiştir. Her ne kadar yetenekvebilimselknow how satın alımları mümkün olsa da, üretim olanakları işgal edilmiş veya kapatılmış, sanayinin çökmesi ile birlikte uluslararası bankalarla ilişkili olan bazı bankalar dışında piyasada kalmaya kimsenin gücü yetmemiştir. Bu durum

yabancı ticaret bankaları ve Rus bankacılık sisteminde ortaklığı bulunan bankaların nüfuz kazanmasını teşvik etmiştir.

Aynı şekilde uluslararası nakit programı ruble bölgesini iptal etmeyi ve eski cumhuriyetler arasındaki ticaret hacmini daraltmayı hedeflerken, bu cumhuriyetler başından beri kendi para birimleri ile işlem yapmayı ve IMF tarafından sunulan teknik destek ile kendi merkez bankalarının kurmayı teşvik etmişlerdir. Bu Balkanlaşma çalışması bölgesel ekonomiyi desteklemiş, ruble bölgesinin çökmesi ile birlikte yerli zorbaların kısıtlı çıkarlarına hizmet eden bölgesel ekonominin güçlerine açılmıştır. Bu durum Rusya ile Ukrayna arasında derin mali ve ticari anlaşmazlıkların doğmasına neden olmuştur. 1993 yılından itibaren yapılan ıslahat Rus servetinin gerçek kaynaklar halinde dışarıya yüksek miktarlarda akması suretiyle geniş çaplı yağmalanmasına neden olmuş, 1993 yılında ödeme bütçesi acizliği 40 milyar Amerikan dolarına, yani 1993 yılında başta Tokyo olmak üzere yedili grup ülkelerinin taahhüt ettiği yardım miktarı civarına ulaşmıştır. Ancak batıdan gelen bu yardımların çoğu yanlış değerlendirilmiş, bu yardımlar Rusya'nın dış borcunun genişletilmesi hedefine hizmet eden krediler halinde alınarak, borç 1993 yılı içerisinde 80 milyar dolara ulaşmış, böylece batılı alacaklıların Rus ekonomisine el atmasına destek olmuştur.⁸⁸

2.4.2. Yugoslavya

1980 yılında Mareşal Tito ölmeden önce genel ekonomik ıslahatlarının ilk aşaması ekonomi ve politika da kaos ortamının oluşmasına ve kalkınmanın duraklamasına neden olmuş, dış borçlar ve özellikle de faiz borçları birikmiş, bunun neticesinde para biriminin değeri düşerek orta düzey Yugoslavyalı vatandaşların yaşam seviyesi düşmüştür. Ekonomik kriz siyasi istikrarı da tehdit etmiş, öte yandan kaynakları etnik gerginliklerin derinleşmesine neden olmuştur. Aynı şekilde bu ıslahat ile birlikte resmi alacaklı ve tüccarlar ile yapılan yeniden borç yapılandırma sözleşmeleri federal devlet kurumlarını zayıflatmış, bu durum Belgrad cumhuriyet hükümetleri ve öz bağımsızlığa sahip olan bölgeler arasında siyasi bölünmelere neden olmuştur. Başbakan Milka Blanche programı uygulamak yerine IMF'ye iskonto tutarlarını arttırmayı ve

⁸⁸Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 246.

ekonomi ilgili daha fazla tedbir almayı vaat etmiştir. Ardından peş peşe stratejik ve ekonomik yeniden yapılandırma hedeflerini devreye sokmuştur. Ekonomide yeniden yapılanmanın stratejik yeniden yapılanmayı desteklemesi gerekirken, 1984 yılında resmi bir yazı ile Amerikan milli güvenlik konseyinin kararı doğrultusunda WashingtonYugoslavya karşıtı Amerika Birleşik Devletleri gizli hassasiyeti başlığı altında müdahalede bulunma kararı almıştır. Ancak 1990 yılında belgenin kontrole tabi tutulması suretiyle gizliliği kalkmış ve bu belgenin içerdiği hedefler komünist hükümet ve partilerin devrilmesi ve doğu Avrupa pazarına yönelik olarak ekonomiye yeniden katılması için gizli devrim faaliyetleri konusundaki geniş çaplı çabaları da kapsamıştır.

Belgrad'ın tarafsız olmayan politikası, Avrupa grupları ve Amerika Birleşik Devletleri ile geniş çaplı ticaretine rağmen Reagan ve Bush yönetimleri Yugoslavya piyasasındaki komünizmin dağılmasını istiyordu. Washington'un stratejik hedefi balkanların da serbest piyasa sisteminin çarkına girmeseydi. 1983 yılında IMF desteği ile ikinci ekonomik istikrar paketi uygulamaya kondu ve bu paket de geniş çaplı enflasyona sebep oldu. Yatırım kredilerinin dondurulması daha önce olmadığı kadar çöküşe neden oldu. 1986 yılında BrankoMikolich başbakan oldu. Duraklama ile mücadele konusunda alternatif birkaç yol izleme konusundaki başarısız girişimler sonrasında daha ortodoks bir yöntem taklit etmeye başladı. 1988 yılında enflasyonla mücadele için mayıs programını uygulamaya başladı. Ancak bu program enflasyonu hafifletmek yerine daha da hızlanmasına sebep oldu. Amerika'ya yakınlığı ile bilinen Markoviç hükümeti döneminde zirveye ulaşan ekonomik ıslahat tedbirleri sanki bilerek yapılmıyormuşçasına enflasyona yönelik gerçekleşti ve bu program fiyat serbestisi getirirken para biriminin değerini düşürdü. 1989 yılında tüketim fiyatları göstergesi %70 oranında arttı. 1990 yılının ocak ayında IMF desteğiyle tertip edilen ekonomi paketi Dünya Bankası tarafından yeniden kredi yapılandırması devreye konuldu. Bütçe kesintileri federal gelirlerin yeniden borç ödemelerine yönlendirilmesine neden olurken, Belgrad'ın cumhuriyet hükümetleri ve öz bağımsızlığa sahip bölgelere ayırdığı tahsisatı durdurmasına sebebiyet verdi. Tabii ki bu durum Balkanlaşma politikası ve ayrılık faaliyetlerini tutuşturdu.

IMF ile imzalanan sözleşme bütçeden toplam yerel üretimin %5 oranında kesinti yapılmasını gerektiriyordu. Aynı zamanda bu sözleşmeye giriş enflasyon nedeniyle aşınmaya uğramıştı. Sonrasında IMF 1989 yılının kasım ayının ortasında aynı oranda memur maaşlarının dondurulmasını talep etti. Yugoslavya dinarının Alman markına bağlı olmasına rağmen fiyatlar büyük bir hızla artmaya devam etti ve gerçek maaşlar 1999 yılının ilk altı ayında %41 oranında düştü. 1990 yılında %70 oranında enflasyon yaşanırken 1991 yılının ocak ayında para biriminin değeri yeniden %30 oranında düşüş yaşadı ve bu durum fiyat artışlarının yeni bir döneme girmesine, 1991 yılında enflasyonun %140'a ulaşmasına neden oldu. Ocak ayı ekonomik paketi aynı şekilde dinarın tamamen havale edilebilmesine ve faiz fiyatlarının serbest bırakılmasına imkan verirken, ithalat hisselerindeki diğer indirimlere olanak sağlıyordu. Böylece alacaklılar nakit politikasını tamamen ele geçirmişlerdi.⁸⁹

Başbakan Markoviç döneminde uygulanan kurum ıslahatları sanayi sektörünün iflasa sevk edilmesinde temel rolü oynamıştır. Belgrad'ın alacaklılarının talep ettiği yeniden yapılandırma programının hedefi toplumsal mülkiyete sahip bulunan kurumların sisteminin iptal edilmesiydi. 1989 yılı şirketler kanunu tekli çalışmaya dayalı kuruluşları ortadan kaldırdı. Bunun amacı ise Yugoslavya ekonomisinin geniş çaplı özelleştirme sürecine girmesi ve kamu sektörünün dağıtılması idi.

IMF ve Dünya Bankasının uyguladığı ıslahatların gölgesinde iflas işlemlerinin hızlandırılması için sanayi kredileri durduruldu ve çekilme sistemi diye bir sistem oluşturuldu. Geniş çaplı stratejik çıkarılara yardımcı olması için tasarruf tedbirleri alındı ve balkan yatırımlarının yeniden oluşturulması hedeflendi. 1990 yılında yapılan çok partili seçimlerde ekonomi politikası siyasi tartışmaların merkezinde bulunuyordu. Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Slovenya gibi ülkeler komünizmin boyunduruğundan ayrılma fırsatı buldular.⁹⁰

⁸⁹Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 266.

⁹⁰Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 268.

2.4.3. Hırvatistan

Mayıs 1990'da Franjo Turman liderliğindeki sağcı demokrat birliğin Hırvatistan'daki kesin zaferi neticesinde Zagreb'tekimevkidaşı ile neredeyse gūnaşırı iletişime geçen Almanya dıőıőleri bakanın resmi onayı ile Hırvatistan bağımsızlığını kazandı. Almanya sadece bağımsızlığı tanımakla kalmayıp uluslararası diplomatik planları da kendisi sundu ve batılı işbirlikçilerine Slovenya ve Hırvatistan'ı tanınması için baskı yaptı. Bu bağlamda Yugoslavya sınırları ikinci dünya savaşının etkilerini taşıyordu. Hırvatistan ve içerisinde bulunan Bosna Hersek toprakları faşist Ustaşarejiminin gölgesinde işbirliğinin odak noktasıydı. Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya Bretton Woods kurumlarıyla birbirinden bağımsız olarak borç görüşmelerinde bulundular. IMF'ye göre şok tedavisi hedeflerini gerçekleştirmemiş ve konu yeniden yapılandırma ile birlikte yeni bir istikrar programını gerektiriyordu. 1993 yılında IMF ile imzalanan sözleşme doğrultusunda Zagreb hükümetine nakit ve vergi politikası yoluyla elde ettiği mali gelirleri harcama izni verilmedi. Bu politika güçlü dıő alacaklıların kontrolüne tabii bulunuyordu. Sözleşmede talep edilen yüklü bütçe indirimleri savaş sonrasında ülkenin yeniden imar imkânını ortadan kaldırdı. Artık imar ancak yeni dıő krediler alınması suretiyle gerçekleştirilebilirdi. Bu durum ise Hırvatistan'ın dıő borcunun 21. yüzyılda bile uzun süre ödemeye devam edeceği bir seviyeye yükselmesi anlamına geliyordu.

Savaşın tahrip ettiği Hırvatistan ekonomisinin yeniden yapılandırılma maliyeti 23 milyar dolar civarında değerlendirildi. IMF tarafından uygulanan program doğrultusunda Hırvatistan'da resmi işsizlik oranları 1991 yılında %15,5 iken 1994 yılında ise %19,1'e yükseldi. Memur maaşları ise enflasyonun da etkisiyle çok düşük seviyelere inmiş oldu. 1994 yılının ekim ayında kona adında yeni bir milli para birimi çıkarıldı. Resmi rakamlara göre sosyal mülkiyete sahip şirketlerin %95'i anonim şirketlerine dönüőtürüldü ve iflas kanununun çıkarılması durumu daha da kötüleştirdi. Ayrıca devletin elinde bulunan kamu hizmeti şirketlerinin bölünmesi suretiyle parçalanma icraatları yapılmış oldu.⁹¹

⁹¹Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 270.

2.4.4. Makedonya

Makedonya’da da durum genel olarak aynıydı. Toplumsal mülkiyete sahip kurumların açık artırmalarda satışı sanayinin çökmesine ve işsizliğin artmasına neden oldu. Gerçek maaşlara baskı yapılması ve kredilerin dondurulması gayesi ile IMF’nin ekonomik sistemine dönüşümün kolaylaştırılması çerçevesinde 1993 yılında birtakım ekonomik ıslahatlar yapıldı ve IMF tarafından Makedonya’da uygulanan ekonomi tedavisi sanayi sektörünün tümüyle parçalanmasına öncülük eden bütün bir iflas programını teşkil ediyordu. Devletin varlıkları 1995 yılında borsaya kapılarını açan Makedonya’da kar olarak satılır hale geldi. Dünya Bankası genel olarak mallardaki şiddetli düşüşün Makedonya’da bebek ve çocuklarda kızamık ve sancılı kabakulak salgınlarının yaşanmasına neden olduğunu doğruladı. Primleri ödeyememeleri nedeniyle sigortasız nüfus gitgide arttı ve hatta nüfusun çoğunluğu sigortasız olmaları nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanamaz hale geldi.⁹²

2.4.5. Bosna Hersek

Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü’nün savunması altında bulunan Bosna hakkında doğru bir tanımlama yapacak olursak, batı 1995 yılında Bosna Hersek’in ekonomik ve politik saygınlığını tamamen kaldıran yeniden yapılandırma programını ortaya çıkardı. Bu program Bosna Hersek’in tamamen Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü ve batı idaresinde askeri işgal altında bölünen bir bölgenin kalkınma şekli ile kalkınmasını teşkil ediyordu. Kasım 1995’te imzalanan Dayton Anlaşması’na istinaden Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği Bosna’da tamamen bir sömürge idaresi kurdular ve başında Bosna vatandaşlarından bile olmayan tayin ettikleri yetkili temsilci vardı. Bu yetkili temsilci Bosna federal hükümeti ve Bosna savaş cumhuriyetinden her birinin tüm sivil konularında en geniş yetkilere sahipti. Bosna’nın tüm polis gücü Birleşmiş Milletler genel sekreteri tarafından tayin edilen bir komiserin vesayeti altına girmişti.

Bunun da ötesinde Dayton’da anlaşma sağlanan ilkeler, ekonomi politikalarını Bretton Woods kurumlarına ve merkezi Londra’da bulunan Avrupa inşaat ve imar

⁹²Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi; s; 280.

bankasına bağı hale getiriyordu. Belirtilen bu maddede IMF'ye Bosna Hersek merkez bankasının baş muhafızını Bosna Hersek veya komşu ülkelerinin vatandaşlarından olmamak kaydıyla tayin etme hakkı tanıyordu. 1995 yılında Bosna hükümeti tarafından yeniden yapılanmanın maliyetinin 47 milyar Amerikan dolarına ulaşacağı değerlendirildi. Yapılan yeniçiftli kredilendirme ile eski borçların ödenmesi planlandı. Hollanda merkez bankası cömert bir tavırla boşluğu doldurmak için 37 milyon Amerikan doları finansman sağladı, ancak bu tutar da Bosna-Hersek'in IMF'ye gecikmiş borçlarının ödenmesi için tahsis edildi. Çünkü eğer bu şartı yerine getirmese IMF yeni krediler vermeyecekti. Tüm bunlar batının ekonomik çıkarları için önemli olan stratejik Dayton anlaşması doğrultusunda Bosna Hersek topraklarının bölünmesi için yapılıyordu. Bu bölünme Bosna ve Hersek birliği ile Sırp Bosna cumhuriyeti arasındaki sınır hatlarını güçlendirecekti.

Hırvatların ve Bosna'da yaşayan Sırpın elinde bulunan belgeler kömür ve petrol madenlerinin Dinarit tepelerinin doğu yamaçlarında bulunduğunu ve buraların 1995 yılında gerçekleşen Hırvat ordusunun Bosna'daki Sırp isyancılara karşı büyük çaplı saldırılarında ilk savaş alanı olduğunu gösteriyor. Bosnalı yetkililerin aktardıklarını göre Chicago merkezli Amerikan petrol şirketi Amaco ve birkaç şirket savaş sonrasında Bosna'da petrol arama faaliyetlerine başladılar.

Yugoslavya'da uygulanan genel ekonomiyi yeniden yapılanma programı açıkça Yugoslavya ekonomisini tahrip etmişti. Bununla birlikte dünyadaki basın araçları yaşananlara gözlerini kapadı ve 1991 yılında savaş başladığından bu yana genel ekonomi ıslahatların ekonominin tarumar edilmesinde oynadığı temel rolü görmezden geldiler. Aslında üretimi yapılan varlıklar, pazarların genişletilmesi ve balkanlardaki toprak karışıklıkları anlaşmazlığın temel sebepleri idi. Yugoslavya konusunda daha da tehlikelisi milyonlarca insanın hayatının tehlikede olmasaydı. Genel ekonomi ıslahatı bu insanların yaşamını bozmuş, iş yiyecek barınak kültür ve milli kimlik haklarını eksiltmişti. Sınır harcı ve hukuki düzen sıkı bir denetimle baştan aşağı yenilendi. Toplum tarafından sahip olunan kuruluşlar iflasın eşiğine geldi, maliye ve bankacılık düzeni sarsılarak program ve kuruluşlar darmadağın oldu.

Yugoslavya gelişen dünyada henüz uygulanmamış ancak son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Batı Avrupa'da uygulanan diğer ekonomik yeniden yapılanma programlarının aynasıdır. Onlara göre en iktisadi tedavi dünyanın her yerinde bu programa cevap vermek ve insanları bir başka çözüm yolu olmadığına inandırmaktır. Öte yandan fabrikalarının kapatılması, işçilerin işten ayrılması ve toplumsal programların düşürülmesi gerekmektedir. Yugoslavya'daki ekonomik krizde bu bağlamda ele alınması gerekir. En üst seviyeye ulaşıncaya kadar yapılan ıslahatlar dünyanın farklı bölgelerinde toplumlar üzerine uygulanan neo-liberal gündemin dayattığı yıkıcı ekonomik formun en sert yansımasıdır.⁹³

2.5. Küresel Ekonomilerdeki Hızlı Küreselleşmeden Çıkarılacak Dersler

Bu noktada çıkarılacak bir kaç ders bulunmaktadır. Öncelikle ülkelerin küreselleşme reçetesini uygularken muasır deneyimlerin ışığında öncelikle küreselleşmenin risklerini belirlemeleri faydalı olacaktır. Afrika, Latin Amerika, Asya ve eski Sovyetler Birliği gibi farklı bölgelerde küreselleşme deneyimleri bulunmaktadır. Bizler Türkiye'de bakışlarımızı coğrafi olarak yakın olması ve gelişen ülkeler dairesinde bulunması nedeniyle Asya ülkelerindeki küreselleşme deneyimlerinden ders ve ibret almaya çevirmiş bulunmaktayız.

Asya'daki mali krizde aslında coğrafi sınırları dikkate almayan ve sadece kar gerekçesiyle hareket eden, bunun dışında gerçek herhangi bir kalkınma hedefi gözetmeyen sermaye sahiplerinin kontrolü altındaki küresel ekonomik sisteminin dayattığı riskler dışında herhangi bir şey görülmemektedir. Aslında bu kriz en başta IMF olmak üzere uluslararası finans kuruluşları yardımıyla gelişmiş ülkeler tarafından tüm gelişen ülkelere uygulamaya çalışan ekonomik küreselleşmenin gizli yüzünü ortaya çıkarmaktadır. Hareket açısından sermaye sahiplerinin sahip olduğu mutlak özgürlük, esneklik ve mümkün olduğu kadar fazla kâr arayışı özelliklerine sahip olup, bu sırada içerisinde faaliyet gösterdiği ekonomilerin çıkarlarını gözetmez. Bu durumda yabancı

⁹³Michell Chosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 282.

sermayenin Asya ülkelerinin borsa ve bankalarından hissedilir surette çekilmesi doğrudan Asya ekonomilerinin bozulmasına neden olmuştur.⁹⁴

Öte yandan bu kriz uluslararası işlem gören sermayeye dayalı ekonomilerin dışarıya bağıllık boyutunu ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında Meksika krizi ekonomik faaliyetler hususunda batı ve Japonya sermayesine bağlı bulunan güneydoğu Asya ekonomileri için gerçek bir ders niteliğindedir. Asya krizi bizlere bu ülkelerdeki rekabet gücünü bitirme konusunda yüksek rekabet gücüne sahip büyük şirketlerin baskısı altında, zayıf ekonomilerin ekonomik çökme riski ile karşı karşıya kalmadan dünya piyasasına girme imkanı bulunmadığını da göstermiştir. Krizin sebepleri hakkında gelişmiş ülkelerdeki uzmanların sunmuş olduğu argümanlar uluslararası ekonomik kuruluşlarının güvenilirliğine şüphe katmaktadır. Bu uzmanlar hataların sadece hükümetin kötü planlaması ve idari yolsuzluk gibi iç kaynaklı olması üzerine odaklanmaktadırlar. Halbuki kriz öncesinde Asya ülkelerinin politikaları “Asya mucizesi” diye övülmekteydi. Kriz sonrasında ise bu ülkelerin uyguladığı ilkelerin dış borçlanma ve demokrasi sisteminin olmaması gibi ifadelerle kötülendiğini görmekteyiz. Yine bu kriz bize gelişmiş ülkelerin Asya kaplanlarının deneyimini kısıtlayarak, IMF’nin haremine katmayı hedeflediklerini göstermiştir. Aynı zamanda batı bu ülkelerin kalkınarak ekonomik açılım, çekişme ve rekabet ortamında kendilerine rakip olmasını istememekte, ancak ortak olması ve çıkarlarının bulunması nedeniyle bu ülkelerin tamamen çökmesine de izin vermemektedir.⁹⁵

Diğer bir açıdan Asya krizi küreselleşmenin risklerinin hayat bulmuş bir şeklidir. Gelişmekte olan ülkelere ders vermesi açısından küreselleşmenin yeryüzündeki pratik bir tanımı olarak gösterilebilir. Yakın bir döneme kadar batı ülkelerinin hatta Amerika Birleşik Devletlerinin hızlı ekonomik kalkınması ve dünya ihracat hareketine hükmetmesi nedeniyle korkutan Asya, sadece yabancı sermayeye dayalı olması neticesinde başlangıç noktasına geri dönmüş, ardından toplumsal sarsıntılar geçirerek bütünüyle siyasi istikrarsızlıklarla karşılaşmıştır.⁹⁶ “Beyaz öküzün yenildiği gün gibi

⁹⁴Dr. Abdülhalim Ammar Garibi, Ekonomik Küreselleşme, 21. Yüzyılın Başında Bakış Açısı Vizyonu, Uluslararası Ebulfeda Yayın Dağıtım ve Tercüme Evi, Suriye/Hama, 2013, s; 171.

⁹⁵Dr. Abdülhalim Ammar Garibi, Ekonomik Küreselleşme, s; 172.

⁹⁶Dr. Abdülhalim Ammar Garibi, Ekonomik Küreselleşme, s; 172.

ben de yenildim” sözünde olduğu üzere aynısının bizim üzerimize de uygulanmaması için gerekli ders ve ibretleri almamız gerekir.

İşte böylece küreselleşmeyi teşkil etmeye çalışan en önemli kuruluşun ekonomi politikalarını bu yönde yönlendirme rolünü üstlenen IMF olduğunu biliyoruz. Kurulduğundan beri ideolojik olarak hareket ettiğini, fakirliği bitirme diye ilan edilen hedefleriyle çelişkili surette gösterdiği ticari dönüşümlerle Dünya Bankasının IMF’den kalan görevi tamamladığını ve Dünya Bankasının gerçek hedefinin özelleştirmeleri teşvik etmek suretiyle ülkeleri toplumsal görevlerinden uzaklaştırmak olduğunu gördük. Bunun yanında ticaret serbestisi ilkesi ile faaliyet gösteren dünya ticaret örgütünün de önemli kuruluşlardan biri olduğunu ve geleceğe yönelik yapılan araştırmaların bu örgütün faaliyetlerinden elde edilecek kazancın az bir bölümünün gelişen ülkelere, büyük çoğunluğunun ise gelişmiş ülkelere döneceğini gösterdiğini anlamış bulunuyoruz.

Yine tarafımızca çok uluslu şirketler ve ekonomik açıdan güçlüler kulübü (ekonomik iş birliği ve kalkınma örgütü), dünya ekonomisi yönetim kurulundan (yedi büyükler grubu) ibaret olan güçlü tarafların, dünya üzerindeki mal, hizmet, sermaye, düşünce, değer ve bilgi hareketini kontrolü altında tutmaları nedeniyle ekonomik küreselleşmenin en büyük faydalanıcıları olacakları iyice anlaşılmıştır. Çok uluslu şirketler ticaret pazarlama yönetim ve teknoloji alanında büyük güç oluşturmaları nedeniyle küreselleşme hareketinde en etkin ağa sahiptirler. Hâlbuki ekonomik iş birliği ve kalkınma örgütü tarafından geleceğe yönelik yapılan araştırma, Amerika ve Avrupa dışında yeni küresel ekonomik güç merkezlerinin çıkma ihtimalini göstermektedir. Ancak ekonomik göstergeler uluslararası iktisadi ilişkilerdeki güçlü taraflar arasında yaşanabilecek yeni mevkiî savaşlarına rağmen kuzeydeki küreselleşme ve güneydeki hegemonyasının birbirine bağlı iki olgu olduğunu göstermektedir.

3. TÜRKİYE VE EKONOMİK KÜRESELLEŞME

Bugün Türkiye ekonomisi Türk lirasının değer kaybı tehdidinde uğramaktadır. Türkiye'deki herkes Türk lirasının niçin bu derecede değer kaybettiğini tartışmakla meşguldür. Bu durum ekonomi yetkililerinin bir hafta içerisinde üçüncü defa ekonomik koordinasyon kurulu çerçevesinde toplanarak durumu tartışmasına neden olmuştur. Toplantı sonrasında yapılan açıklamada bir dizi önemli kararlar alındığı ve bunlar içerisindeki en önemli kararın kamu harcaması, maliye ve bankacılık sektörü, iş piyasası ve gayrimenkul sektörünü desteklemek için birkaç tedbir kararının alınmış olmasıdır. Türk lirası büyük bir düşüş kaydetmiştir. Kasım2016-Nisan2017 arasında Türk lirasının değerinin düşmesi dolar karşısında 3,5 lira gibi bir seviyeye ulaşmış ve böylece 24 saat içerisinde %0,3 gibi düzeyde bir değer kaybetmiştir. Halen daha değer kaybetmeye devam eden Türk lirasının değer kaybetmesinin sebebi nedir?

Hepimiz biliyoruz ki Adalet ve Kalkınma Partisi geçtiğimiz 14 yıllık modern tarihi içerisinde Türkiye'yi yeni bir aşamaya sokmuştur. Bu konuda tek hakem Türk halkı olup partiyi kendi vatandaşları arasından seçip çıkarmıştır. Belediye parlamento ve başkanlık seçimleri gibi geçtiğimiz tüm seçimlerde partiyi yeniden başa getirmiştir. Tüm kesim, mezhep, parti ve taraflarıyla Türk halkının güvenini kazanarak başarıya ulaşan tek partidir. Batılı araştırma merkezleri ve dünya gelişmeleri gözetleme kurumları, özellikle de Türkiye'de yatırım yapan küresel şirketler bu başarıya şahit olmuşlardır. Türkiye'ye karşı olan güçler Türk hükümetinin yükünü artırmak için pek çok girişimlerde bulunmuşlar, ancak ilerleme ve gelişim treninin makinisti olan Adalet ve Kalkınma Partisi bu girişimlerin hepsini başarısız birer darbe girişimi sayarak hakından gelmeyi bilmiştir. İlk olarak 2007 yılında emekli generaller bu hareketlere liderlik etmiş, başarısız olduğunda 2013 yılının haziran ayında paralel yapılanma üzerinden ikinci darbe girişimi yapılmaya çalışmış, ancak bu da başarısız olmuştur. Haziran 2013 olaylarında paralel yapılanma tarafından yapılan kuşatmada başarısız olmuş, ardından Türkiye milli güvenlik konseyi paralel yapılanma örgütünü kuşatmış, zira örgütün Türkiye devletinin siyasi ve askeri güvenliğini tehlikeye attığı ifade edilmiştir. Hem de bu durum sadece Adalet ve Kalkınma Partisi'nin düşüncesi değildir.

Ancak Türkiye düşmanları Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası politikada etkin ve belirleyici bir devlet olmasına öncülük eden hükümeti devirme girişimlerinden ümit kesmemişler ve 2011 yılında Arap halkının devrimleri ile eş zamanlı olarak 2015 yılının sonuna kadar bu yolda çabalar harcamışlardır. Zulüm ve despotluktan kaçan Arap halklarına yardım etmesinden başlayarak Türk hükümetine yeni bir takım engel ve sorumluluklar getirmeye çalışmışlar, ancak hükümet demokrasi, hukuk, anayasa devleti, vatandaşlık hukuku ve her bir vatandaşın eşit sorumlulukları gibi ilkeler için çalışarak yerini sağlamlaştırmıştır.

Türkiye'nin bugün halen daha finansal serbesti çalışmaları, mali katılım adı altındaki dönüşüm neticesinde sermaye hareketine koyulan engelleri kaldırmak ve küresel piyasalarda sınır ötesi para akışına dâhil olmak suretiyle yerel mali pazarın dış dünya ile entegre olması ve irtibat kurmasına neden olan icraatlarından dolayı mali krizden sıkıntı çektiği bilinmektedir.⁹⁷

Mali krizler güven noktasında kriz yaşanması neticesinde aniden gerçekleşir. Temel nedeni ise iç piyasaya yüksek miktarda sermaye akışı ve beraberinde kredi alanların kredi uygunluğu teyit edilmeden geniş çaplı ve aşırı kredi alma durumudur. Bu durumda para biriminin değerinin düşmesi dışarıya sermaye akışı dalgalarına neden olur. Uluslararası ekonomide birkaç farklı mali kriz tanımı yapılmaktadır.⁹⁸

Ekonomik tarihi birçok bankacılık krizi döviz kuru krizi türleri ile doludur. Geçtiğimiz yüzyıl içerisinde birçok mali kriz özellikle de bankacılık krizleri yaşanmıştır. Bunlar içerisindeki en önemli iki örnekten biri 1994-1995 yılları arasında Meksika krizine çok benzeyen 1980 yılında yaşanan Berenger bankası krizidir. Diğeri ise 1896 yılında 4 ve 18 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmış olan döviz kuru krizidir. Geçtiğimiz yüzyılda iki dünya savaşı arasında dünya üzerinde birçok kriz yaşandığı gibi 60'lı yıllarda İngiliz sterlini ve Fransız frangı krizleri yaşanmış 70'li yılların başlarında BrettonWoods sistemi çökmüş, seksenli yıllarda ise dış borç krizi yaşanmıştır.

⁹⁷Abdülmuttalip Abdülhamit, Küreselleşme ve Banka Ekonomileri, s; 133.

⁹⁸Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 6.

Doksanlı yıllarda Avrupa’da yaşanan döviz krizi 1992 ve 1995 yılları arasında Avrupa’nın nakit sisteminde döviz kuru sistemi ile ilgili bir kriz olup, öte yandan doğu Asya bölgelerinde yaşanan mali krizler 1997 ve 1998 yılları döneminde Endonezya, Kore, Malezya, Filipinler ve Tayland gibi ülkeleri vurmuştur. Ancak bu krizler sonuçlarıyla, zayıf mali sektörlere harcanan kamu veya yarı kamu harcama maliyetleri açısından birbirine taban tabana zıttır. Öte yandan bu krizlerin uluslararası düzeyde hissedilir etkileri olmuştur. Bazen krizin şiddetinin hafiflemesimاليyetlerin düşürülmesi, salgın bir hastalık gibi yayılarak olumsuz etkilerinin diğer ülkelere de tesir etmemesi için mali yardım sunulmasını gerektiren durumlar yaşanmıştır. Aşağıda bu krizlerden özellikle de mali krizlerden bazılarına yer vermekteyiz.

Büyük Buhran Krizi: 2 Ekim 1929 tarihinde 49 noktada göstergelerin düşmesi sonrasında aynı yılın 3 Aralık tarihinde Dow Jones tarafından 381 noktada orta düzey sanayilerin kapatılması ile ortaya çıkmıştır. Bu düşüşün akabinde bir sonraki gün 43 noktada daha düşüş yaşanmış ve böylece büyük buhran krizinin başladığı ilan edilmiştir. 23 Ekim günü göstergelerde 306 noktada daha düşüş kayda geçmiş olup, böylece düşüş miktarı eylül ayında yani iki aydan daha kısa süre öncesinde bulunan miktara kıyasla %20'lere ulaşmıştır. Menkul kıymet fiyatlarının düşüşü bundan sonra 3 yıl boyunca devam etmiş ve sonunda göstergeler 1932 yılının 8 Temmuz günü sadece 41 nokta ile kapanmıştır. Bu durum göstergelerin 3 Eylül 1929 tarihinde olduğundan %11 düşüğüne ulaştığını göstermektedir.⁹⁹

Kara Pazartesi Krizi: 19 Ekim 1987 tarihli pazartesi günü küresel borsa piyasalarında büyük bir mali kriz meydana gelmiştir. Kriz sadece mevcut piyasalarda değil geleceğe yönelik sözleşme piyasasında arz ve talep dengesinin bozulması neticesinde ortaya çıkmıştır. New York saatlerine göre kriz başladıktan sadece 10 saat sonra her yerden tüm işlem sahipleri ellerinde bulunan büyük miktardaki menkul kıymetleri daha önce benzeri yaşanmamış bir tavırla satma yönelişine girmişlerdir. Bu satış ağırlıklı tepki neticesinde o günün tarihi ile işlem gören menkul kıymet fiyatlarında hızlı ve keskin bir düşüş yaşanmıştır. Dow Jones sanayi göstergesi borsanın işlem yapmaya başladığı ilk 2 saatten daha az bir süre içerisinde 29930 düzeyine düşmüştür. Halbuki Amerikan

⁹⁹Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 7.

şirketinin iki saat önceki gösterge değeri 32508 konumundadır. Mali piyasalarda o gün yaşanan düşüş 1929 yılındaki büyük buhran krizinin iki katı sayılmaktadır. Kara pazartesi günü Dow Jones 1929 krizinde kaybettiklerinin iki katını kaybetmiştir. Kara pazartesi krizi 20 Ekim salı günü büyük şirketlerin kendi hisselerini yeniden satın almaları ile, ayrıca Kuveyt merkez bankasının müdahil olması ve bankaların menkul kıymet tüccarlarına daha fazla kredi vermeyi teşvik etmesi sonucu son bulmuştur.¹⁰⁰

Bu noktada “Türk ekonomisinin karşılaşılabileceği sıkıntılar nelerdir?” ve “Uluslararası ve yerel düzeyde ekonominin etkilendiği sebepler nelerdir?” sorularını sorduğumuzda “siyasi nedenler” ve “ekonomik nedenler” diye iki bölüme ayırarak cevap vermekteyiz;

3.1. Türk Lirasının Değer Kaybetmesine Etki Eden Siyasi Sebepler

Bunların belki de en önemlileri son dönemde İstanbul ve Ankara’yı vuran patlamalardır. Belki de Türkiye içerisinde meydana gelen terör olaylarının tümü Türkiye dışında meydana gelenlerden daha az zararlı veya tehlikeli patlamalar değildir. Aksine iç istikrara daha zararlı ve daha kasvetli olan terör olaylarıdır. Diyarbakır’da barikatlar kurup hendek kazanlar bu eylemlerin kesinlikle Kürtlere fayda sağlamadığını, aksine Halkların Demokrasi Partisini halk nezdinde çok fazla geriye düşürdüğünü anladılar. Son yapılan 1 Kasım parlamento seçimlerinde neredeyse mecliste kendilerini temsil yetkisini bulamayacak duruma geldiler. Bazı düşünce merkezleri Halkların Demokrasisi Partisinin oy oranının %8’lere kadar düştüğünü, Halkların Demokrasi Partisinin genel kongresinin basın tarafından görmezden gelinmesinin bile Türk basınının bu partiye önem vermediğinin en açık delili olduğunu düşünmektedirler.¹⁰¹

Türkiye her ne kadar devamlı saldırı ortamında yaşıyor olsa da kendine has bir takım gelişmelerle öne çıkmaktadır. Türklerin kendilerine karşı olan Kürtlerle ilişkilerinin gerildiği ve Suriye ve Irak’ta Kürtlerle Türkler arasında saldırıların yaşandığı süreçten bu yana Türkiye içerisindeki şiddet örgütleri tarafından yapılan patlamalar artış göstermiş, hatta yeni bir düşman DAİŞ ortaya çıkmıştır. Şüphesiz bu durum Türk ekonomisinde önemli bir yani temsil eden ve 2015 yılının sonunda 6,8 milyar dolara

¹⁰⁰Nesrin Bin Zevayve Esmâ Dardur El Arabi, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, s; 7.

¹⁰¹[www.turkpress.com/node/18125\(20.4.2017\)](http://www.turkpress.com/node/18125(20.4.2017)).

ulaşan doğrudan yabancı yatırımın çekilmesine olumsuz etki etmektedir.¹⁰² Yaşama gerginlik katan bu tür eylemler neticesinde Türk veya yabancı yatırımcı ortamı güvensizlik işletilmekte ve dolayısıyla attığı birçok yatırım ya iptal edilmekte ya da geciktirilmektedir.

Siyasi açıdan ekonomik bozulmasının nedenlerinden biri de başarısız askeri darbe girişimidir. Türkiye'deki askeri darbe girişimi her ne kadar başarısız olsa da etkileri halen mevcut bulunmaktadır. Devlet güçleri tarafından yapılan tutuklamalar, öte yandan müşteri ve yandaşların hariç tutulması ekonomide son derece olumsuz etkilere neden olmuş ve bu durum doğal olarak turizm ve yabancı yatırım seviyesini etkilemiştir.¹⁰³ Türkiye içerisinde yaşananlar yabancı yatırımın güvenini azaltmakta ve koşullar ona göre gelişmekte olup, iç güvenlik sıkıntıları da kesinlikle gelecek turistleri etkilemektedir. Türkiye Oteller Birliği yaptığı açıklamasında Türkiye'deki ekonomik koşulların bozulması neticesinde Rus turistlerin azaldığını belirtmektedirler. Bu ise yaklaşık 4,5 milyar dolar muhtemel zarar anlamına gelmektedir.¹⁰⁴

Türkiye istatistik kurumuna göre yerel ekonomi 2016'da%4 büyüme kaydetmiş ve son çeyrekteki büyüme oranları %5,7'ye ulaşmıştır. Ancak basın raporları Türkiye ekonomisinin 28 milyara ulaşan turizm geliri noktasında 12 milyar dolar zarar ettiğini göstermektedir. Öte yandan diğer raporlar 2015 yılında turist sayısının Türkiye'de meydana gelen patlamalar ve Türk Rus krizi nedeniyle, Almanya sonrasında Rusların ikinci durağı olan Türkiye'de 2014 yılına göre %1,34 oranında düşüş yaşandığını göstermektedir. Ancak turizm kuruluşları Arap turistlerin Rusların yerini doldurduğunu ifade etmektedirler. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı yetkilisi Osman Erol, Rus turistler, kişi başı 800 dolar harcama yaparken her bir Arap turistin tatil boyunca 4 bin dolar civarında ortalama harcama yaptığını aktarmaktadır.¹⁰⁵ Bir başka siyasi neden ise mülteciler olup, sayıları 3.5 milyon kişiye ulaşan Suriyeli ve 300 binden fazla sayıya ulaşan Iraklı mültecilere Türkiye geçtiğimiz 3 yıl içerisinde 5 milyar dolardan fazla para harcamış, hem de bu harcamalar Türkiye'nin karşılaştığı onca ekonomik ve siyasi

¹⁰²[https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1\(22.4.2017\).](https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1(22.4.2017).)

¹⁰³[www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(24.4.2017\).](http://www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(24.4.2017).)

¹⁰⁴[www.turkey-post.net/p-102724\(3.5.2017\).](http://www.turkey-post.net/p-102724(3.5.2017).)

¹⁰⁵[www.aljazeera.net/news/ebusiness/2016/4/2/-\(4.5.2017\).](http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2016/4/2/-(4.5.2017).)

sorunlarla eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir. Mültecilerin Avrupa'yı yönelmesi ve Avrupa ve Amerikan yönetimlerinin mülteci krizi konusunda Türkiye'nin önemini anlaması, ardından Avrupa Birliği'nin mültecilerle ilgili olarak Türkiye'ye 3 milyar dolar yardım sözü vermesi sonrasında Türkiye'nin mültecilerin ekonomisine yapacağı olumsuz etki konusunda endişeleri gerilemiştir.¹⁰⁶

Ayrıca Türkiye içerisinde meydana gelen siyasi ve hukuki gelişmeleri de siyasi nedenler arasında sayabiliriz. Türk Anayasası'nda yapılan siyasi ıslahat ve hukuki düzenlemeler neticesinde Türkiye ekonomik bir sıçrama yaşamıştır. Bunların hepsi tetikleyici icraatlar olup, başkanlık sistemi ile güçlü ilişkisi bulunmaktadır. Bugünlerde Türkiye başkanlık sistemi anayasa değişikliği referandumu sürecinde tarihi bir aşamadan geçmekte olup, bu aşama birçok engellerle dolu bir geçiş dönemi sayılmaktadır. Yakında Türkiye anayasa değişikliği referandumu kabul edilmesi değişikliğin yürürlüğe girmesi gibi süreçleri beklemektedir. Bu durum elbette ekonomi ve devletin kurumları ile askeriyenin yeniden yapılandırılması gibi gelecekte beklenen siyasi ıslahatlarda etkili olacaktır.

Siyasi etkilerden biri de 2016 yılının Ekim ayı içerisinde Türkiye'nin yurt dışındaki ikinci askeri üssünü Somali'de inşa etmeye karar vermesidir. Somaliordusundan 10 bin askerin Birleşmiş Milletler ile işbirliği halinde eğitimi ile başlayan bu üssün inşaatının başlamasıyla üs birinci dış askeri üs konumuna gelecektir. Türkiye bu adımına gerekçe olarak geçtiğimiz yıllarda geliştirdiği askeri ürünleri pazarlama olduğunu ifade etmektedir. Elbette ki bunun ekonomik bedeli büyük ölçüde Türk lirasının değer kaybetmesi olarak ortaya çıkacaktır.¹⁰⁷

Siyasi sebeplerden biri de Türkiye sınırında Rus savaş uçağının düşürülmesi olayıdır. Bu olay turizm ve dış ticaret sektöründe Türkiye'nin zarara uğramasına neden olmuştur. Ancak Türk tarafı ile Rus tarafları arasındaki kesinti çok fazla sürmemiştir. Her ne kadar Rus büyükelçinin Ankara'dasuiikasta maruz kalması olayı ve üst tarafının iki devlet arasındaki vatandaşların giriş belgesinden muaf tutulması ile ilgili ikili anlaşmayı dondurma veya iptal etme durumlarının bulunmasına rağmen, bu gerginlikleri tekrar

¹⁰⁶[www.turkey-post.net/p-102724\(6.5.2017\)](http://www.turkey-post.net/p-102724(6.5.2017)).

¹⁰⁷[https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1\(10.5.2017\)](https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1(10.5.2017)).

tırmandırma girişimleri sonuçsuz kalmıştır.¹⁰⁸ Ancak yine de bu durum iki ülkenin ekonomik ilişkilerini etkilemiştir. En önemli siyasi sebeplerden biri de Avrupa Birliği'ne katılma problemidir. Avrupa birliği parlamentosu Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı ile ilgili görüşmeleri durdurma kararı almıştır. Özellikle de askeri darbe girişimi sonrasında insan hakkı ihlallerinden çok fazla bahsedilir olmuş ve askeri darbe girişiminde bulunan askeri generaller hakkında idam cezasının yeniden uygulanması konuşulmaya başlamıştır. Bu durum Avrupalı yatırımcıların Türk ekonomisine güvenini azaltmaktadır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki Türk pazarındaki Avrupalı yatırımcılar 2014 yılında yabancı sermayenin toplamının doğrudan %75'ini temsil etmiştir.¹⁰⁹ Avrupa parlamentosu Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımının geçici olarak durdurulmasını talep eden bir karar almış, Türkiye'nin ise buna tepkisi çok sert olmuş ve ErdoğanAvrupaBirliği'ne katılım görüşmelerine devam edip etmeme konusunda referandum yapmak istediğini söylemiş, ayrıca on binlerce mülteciye Avrupa sınırlarını açmakla tehdit etmiştir.

Diğer siyasi sebeplerden biri de Amerika Birleşik Devletleri seçimlerini DonaldTrump'ın kazanmış olmasıdır. Büyük analistler piyasaların Trump'ın açıklayacağı ekonomik programın ayrıca Trump yönetimi tarafından açıklanan veya açıklanacak olan kararların kapalılığı nedeniyle önümüzdeki günlerde bir takım kaos ve sıkıntılar ile karşılaşabileceğini işaret etmektedirler. Her ne kadar ekonomik değişkenler arasında tek başına etkili olmasa da temel rollerden birini oynayan siyaset ile ilişkisi nedeniyle küresel piyasaların bu durumdan etkilenmesi beklenmektedir. Dolayısı ile Türkiye'nin de küresel ekonominin bu durumundan ve dünyayı ve özellikle de gelişmekte olan ülkeleri korkutan ekonomik vaatlerde bulunan Trump'ın kazanmasından etkileneceğinde şüphe yoktur.

¹⁰⁸[www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(15.5.2017\)](http://www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(15.5.2017)).

¹⁰⁹[www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(16.5.2017\)](http://www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(16.5.2017)).

3.2. Türk Lirasının Değer Kaybetmesine Etki Eden Ekonomik Sebepler

Türk ekonomisinin önünde engel teşkil eden iktisadi nedenlerden biri yerli bankaların kredi vermekten geri durmasıdır. 2016 yılının eylül ayının resmi rakamlarına göre kredi verme oranları %8 olarak gerçekleşmiş, bir yıl önce aynı ay ise bu oran %20 olarak kayda geçmiştir. Elbette bu durum ekonomi tekeri ve kalkınma seviyesine etki etmekte ve dolayısıyla Türk lirasının değerini etkilemektedir. Ekonomistler Türk bankalarının bireylere kredi verirken baskı hissettiğini, özellikle de yerel üretimin birikim oranının Türkiye’de %16 olduğunu ve bu durumun Avrupa ile kıyaslandığında çok düşük kaldığını, bankaların tüketim oranlarını artırmak için bireylere kredi vermesi gerektiğini, Türk bankaları nezdinde etkin olmayan kredi hacimlerinin %6 olduğunu, resmi rakamların ise %3.3’ü gösterdiğini ve bu oranın çok yüksek olduğunu söylemektedirler. Türk lirasının değerinin düşmesine neden olan ekonomik nedenlerden biri de enflasyon sorunudur. Türkiye Cumhuriyeti başbakan yardımcısı Mehmet Şimşek enflasyon artışının asgari ücretliler için aşılması gereken en büyük engel olarak görüldüğünü söylemiş, asgari ücret artışının maliyetlerde %1.8 ila %2.8 gibi bir artışa neden olacağını ifade etmiştir.¹¹⁰ Geçmişte %7.5’lere düşen enflasyonun bu yıl %15’den fazla olması beklenmektedir. 2001 ile 2013 yılları arasında yakalanan %5 gibikalkınma oranlarından daha az bir oran ile son üç yıl içerisinde %3 ile 3.30 arasında değişen bir kalkınma göstererek, borçlu gibi bir ortalama sergileyen Türk ekonomisinin canlanması, merkez bankasının genişlemeye yönelik siyasi politikasının doğrudan bir tepkisi olarak gerçekleşmektedir.¹¹¹

Ekonomik sebepler arasında OPEC’in petrol üretimini düşürme kararını da söyleyebiliriz. 2017 yılının ocak ayının başında OPEC örgütünün üyeleri 8 yıldır ilk defa örgütün petrol üretim hacminin %2 oranında düşürme kararı aldı. Bu nedenle ham petrol fiyatları dünya piyasasında %8 oranında yükseldi. Aynı şekilde Rusyada petrol üretimini düşüreceği taahhüdünde bulundu ve bunun neticesinde Türk ekonomisi ve ardından Türk para birimi olumsuz etkilendi. Türkiye 1.7 trilyon metre küplük doğalgaz ihtiyacının %57’sini Rus Gazprom şirketindenithal etmektedir. Aynı şekilde petrol ihtiyacının büyük bölümünü de OPEC üyesi olan Irak ve İran devletlerinden ithal

¹¹⁰[www.turkey-post.net/p-102724\(20.5.2017\)](http://www.turkey-post.net/p-102724(20.5.2017)).

¹¹¹[www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(25.5.2017\)](http://www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(25.5.2017)).

etmektedir. Petrol fiyatlarındaki bu yükseliş Türkiye'nin ticari bütçesinin yetersiz kalması şeklinde yansiyabilecektir.¹¹² Zira Türkiye'nin bütçesindeki eksikliğin üçte ikisini doğalgaz ve petrol olmak üzere enerji ithalat faturası temsil etmekte, bu ise milli gelirin %8'ini temsil etmektedir. Her ne kadar Rusya Türkiye'nin enerji sektörüne karşı intikama yönelik işlemler uygulamasına da, Türkiye Rusya ile enerji konusundaki kriz gerginliğinin yükselmesi sırasında Erdoğan'ın yaptığı konuşmada, böyle bir durumda olabileceklere dair tedbir almaya çalışmış, Erdoğan bu konuşmasında "başka kaynaklar bulunabilir" diye konuşarak Katar ve Azerbaycan'a işaret etmiştir.¹¹³ 1 Aralık tarihinde Katar'a giden cumhurbaşkanı iki ülke arasında 16 sözleşme imzalamış olup, bunlardan en önemlisi Katar sıvı gazının ithal edilerek Türkiye'de depolanmasıdır. Davutoğlu da Rusya tarafından gaz kaynağının kesilmesi halinde alternatifler bulmak için Azerbaycan'a gitmiştir. Türkiye ekonomi bakanı Mustafa Elitaş'ın açıklamalarına göre Türkiye Azerbaycan'dan ithal ettiği doğalgazda %50 iskonto elde etmiştir.

Öte yandan Türkiye 2018 yılında sona gelmesi planlanan Türk akımı projesi diye bilinen TANAP ve TAB projesini devreye sokmaya hazırlanmakta ve bu proje Türkiye'ye Azerbaycan doğalgazının Avrupa'ya dağıtımını konusunda önemli bölgesel stratejik bir konum tanımaktadır. Bu projede Azerbaycan gazı 45 ila 47 milyar dolar maliyet ile Türkiye üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan'a geçerek Avrupa'ya ulaşacaktır. 2020 yılında Azerbaycan gazını 10 milyar metreküp ile Avrupa bölgesine 6 milyar metreküp ile de Türkiye'nin batı bölgelerine ulaşması beklenmektedir.¹¹⁴

Türkiye'deki enerji üretim maliyetlerinin bu yıl karşılaştığı ekonomik zorluklar nedeniyle hükümet yılın ilk çeyreğinde elektrik fiyatlarına %6.8 zam yapmış ve bu durum elektrik dağıtım ve nakil yatırımlarının finansmanına yardımcı olmuştur.¹¹⁵

Ekonomik sebeplerden biri de kredi değerlendirme kuruluşları tarafından yapılan değerlendirmelerdir. Standart and Poor's tarafından yapılan değerlendirmeye göre Türkiye'nin mevcut ve gelecek kredi değeri düşürülmüş, mevcut risk değeri ise BB +

¹¹²[www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(27.5.2017\).](http://www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(27.5.2017).)

¹¹³[www.noonpost.org/Türk-ekonomisinin-2016-yılına-gözlemsel-bakış\(1.6.2017\).](http://www.noonpost.org/Türk-ekonomisinin-2016-yılına-gözlemsel-bakış(1.6.2017).)

¹¹⁴[www.noonpost.org/Türk-ekonomisinin-2016-yılına-gözlemsel-bakış\(1.6.2017\).](http://www.noonpost.org/Türk-ekonomisinin-2016-yılına-gözlemsel-bakış(1.6.2017).)

¹¹⁵[www.turkey-post.net/p-102724\(2.6.2017\).](http://www.turkey-post.net/p-102724(2.6.2017).)

danBB'ye indirilmiştir. Geleceğe yönelik ilişkiler ise istikrarlı diyerek sınıflandırılmıştır.¹¹⁶ Batı dünyası ülkeleri ekonomik olarak analiz eden ve sınıflandıran değerlere sahip en büyük ekonomik kuruluşlarına sahip bulunmaktadır. Kamu ilişkileri PR şirketleri ise bu göstergeleri yönlendirme konusunda rol oynamaktadırlar. Örneğin son olarak uluslararasıFitch kredi değerlendirme kuruluşu Türkiye'deki yatırımları tamamen durgun olarak göstermiştir. Ancak ellerindeki açıklamalar tam tersinedir. Hatta Türk yetkililer ve en başta Recep Tayyip Erdoğan kamu ilişkileri şirketlerinin oynadığı bu oyun nedeniyle bu kurumlara tepki göstermiş ve yaptıkları bu işlemi ekonomi terörü diye isimlendirmiştir. Erdoğan bomba taşıyanlarla Dolar ve Euro taşıyanlar arasında hiçbir fark yoktur derken, Türkiye kalkınma bakanı “Kredi değerlendirme alanında faaliyet gösteren 4 şirket var. Bunlardan sadece bir tanesi Türkiye'nin kredi değerini düşük gösteriyor. İşin garip olanı ise sadece bu şirketin değerlendirilmesinin delil alınmasıdır” demiş ve Türk hükümeti bu kuruluşu politik değerlendirme yapmakla nitelemiştir.¹¹⁷

Ekonomik sebeplerden biri de sermayenin aksi yönde hareketidir. Dünya piyasası özellikle de Federal Rezerv Başkanı Janet Yellen tarafından faiz fiyatlarının yakında artma ihtimali bulunduğu açıklaması sonrasında sermayenin Ortadoğu'dan aksi yönde bir yöneliş ile Amerika'ya doğru büyük ölçekli hareket etmesini beklemektedir. İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkması sonrasında İngiliz pazarının Körfez sermayesini çeken en önemli faktörü temsil edeceği şüphesizdir. Gelen sermayeleri bağlayan bazı engellerin ortadan kaldırılması, İngiltere'nin Körfez İş Birliği Teşkilatı ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmesi, İngiliz Başbakanı Theresa May'ınKörfez güvenliğinin İngiltere'nin güvenliği olduğu yönündeki açıklamaları, öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni başkanı DonaldTrump'ınşirketlere uygulanan verginin mevcuttaki %35'ten %15'lere düşürülerek sabitleneceğini vaat etmesi gibi durumlar bunu göstermektedir. Türkiye'nin sermayenin aksi yönde hareketinden zarar gören pazarlardan biri olması beklenmektedir. Çünkü iç ve dış yatırımlar Türk ekonomisinin 10 yıldır gerçekleştirmiş olduğu sıçramanın ikinci şikkını temsil etmektedir. Ardından yatırımların Türkiye pazarının dışına doğru hareket etmesi Türk

¹¹⁶[www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(3.6.2017\).](http://www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(3.6.2017).)

¹¹⁷[https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1\(6.6.2017\).](https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1(6.6.2017).)

lirasının Amerikan doları ve bazı temel döviz birimleri karşısında fazla değer kaybetmesine neden olacaktır.¹¹⁸

Bir diğer ekonomik sebep ise Irak ile ticari ilişkilerin bozulmasıdır. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre Irak 2015 yılında Türk ürünlerinin ihracatını kabul eden ülkeler listesinde üçüncü sırada yer almıştır. 2015 yılında Irak'a 8.5 milyar dolarlık ihracat yapılmış ve bu rakam Türkiye'nin toplam ürün ihracatının %5.9'unu temsil etmiştir. Türk Irak ilişkileri noktasında bir başka önemli konu daha vardır ki o da Türkiye'nin Irak'tan petrol ve doğalgaz ithalatıdır. Türkiye'nin petrol ihtiyacının %32'sini karşılayan Irak, doğalgaz ihtiyacının ise %9'unu karşılamaktadır. Türkiye'nin enerji ithalatı ekonomik hayatın sınırlarından birini temsil ettiğinden, bu ilişkideki bir olumsuzluk şüphesiz Türkiye'nin ekonomik varlıklarına olumsuz etki edecektir.¹¹⁹

Bir diğer ekonomik sebep ise şirketlerin 210 milyar dolara ulaşan yüksek borçlarının Türk lirasını zayıflatmasıdır. Bu nedenle Türk lirasının değerinin düşmesi ve doların değerinin artması, özellikle de borçlarının faizleri bu şirketlerde krize neden olmaktadır. Bu nedenle şirketler Türk lirası yerine dolar kullanmayı tercih ettiğinden bu durum Türk lirasının gerilemesine neden olmaktadır.

Diğer bir nedeni ise dolar çeteleridir. Türkiye'deki bazı sarraflar dolar depolayıp Türk lirasının değer kaybedeceği korkusunu yaymaktadır. Türk hükümeti son olarak döviz bulundurma limitini aşan 60 sarrafı kapatmıştır. Burada ise önümüze şu sorular çıkmaktadır. Bu sarrafların dolar depolayıp satmamasındaki hedefi nedir? Niçin piyasayı Türk lirasına boğmaktadırlar? Arkalarında kim var?

Gerçekte dünya imparatorluğu doların küresel bazda en fazla işlem gören nakit para birimi sayılması hakikatine dayanmaktadır. Bu dolarları basma hakkı ise Amerika Birleşik Devletlerindeki para basma kurumuna aittir. Krediler de bu yolla verilmektedir. Bu dolar basma gücü Amerika Birleşik Devletlerine muazzam bir güç katmakta olup, asla reddedilmeyecek düzeyde kredi verme gücü sağlamaktadır. Dünya doları küresel nakit para birimi olarak kabul etmeye devam ettiği sürece, bu borçlar artarak devam

¹¹⁸[www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/\(7.6.2017\).](http://www.idaat.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/(7.6.2017).)

¹¹⁹[https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1\(10.6.2017\).](https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1(10.6.2017).)

edecek ve korpokrasi öyle büyük bir engelle karşılaşmayacaktır. Ancak doların yerine geçmeye aday olan bir başka para birimi daha vardır. Örneğin Japonya ve Çin gibi Amerika Birleşik Devletlerinden alacaklı olan bazı ülkeler Amerika'daki alacaklarını bu para birimi ile isteseler durum bir felakete dönecek ve bu durumda Amerika Birleşik Devletleri'nin son derece tehlikeli bir vaziyette bulma ihtimali doğacaktır.¹²⁰

Bir diğer ekonomik sebep dedişspekülasyonlardır. Son dönemde yaşanan spekülasyonlar Endonezya, Tayland ve Kore gibi yeni sınıflandırmaya girmiş başarılı ekonomilerde yerli para birimlerinin sarsılmasına ve yaşam seviyelerinin aniden düşmesine neden olmaktadır. Çinde binlerce devlet kurumunu binlerce işçinin işsiz kalmasına neden olabilecek tasfiye veya zorunlu iflastan kurtaran başarılı bir ekonomi hikayesi sergileyen ülkelerden biridir. 1997 yılındaki Asya döviz krizinde organize olan spekülasyoncular, merkez bankalarında bulunan milyarlarca dolarlık resmi rezervi kullanmış, bir başka ifade ile bu ülkeler nakit politikasını kullanarak ekonomik kalkınmayı finanse edememişlerdir. Resmi rezervlerin bu şekilde erimesi iflasa ve geniş çaplı işsizliğe götüren ekonomik yeniden yapılanma sürecinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.¹²¹

Küresel ekonomide piyasaların iki halkası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi tüm ürün hizmet ve malların karşılıklı değişimi olup, milli geliri oluşturur. İkinci halka ise döviz değişimidir. Bu piyasanın hacmi günlük olarak trilyondan fazladır. Burada şunu bilmek gerekir ki 2007 yılında küresel dış ticari faaliyetlerin toplamı yıllık 3.3 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Hizmetlerin hacmi ise piyasanın ihtiyaç duyduğundan çok daha büyük olarak spekülasyon yolu ile gerçekleşmektedir. Bu tür döviz alışverişinde bulunan birçok kurum ortaya çıkmış, ancak bu durum üretici şirketlerin aleyhine olmuştur. Örneğin Airbus üretim maliyeti oranlarını sabitleyebilmek ve kur fiyatları değiştiğinde zarar etmeden satış yapabilmek için alım satım döviz seçenekleri (CallsAndPuts) diye bilinen sistemi satın almaya mecbur kalmıştır. Bu ise ek maliyet ödemeyi gerektirmektedir. Piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalar arttıkça bu tercihlerin fiyatı da artmakta, dolayısıyla döviz spekülatörlere kazanç sağlamaktadır. Öte yandan bazen enflasyon korkusu bazen de üründen fazla kâr elde etme gereğiyle

¹²⁰John Bronkz, Milletlere Ekonomik Suikast,s; 236.

¹²¹MichellChosodovaski, Fakirlik Küreselleşmesi, s; 309.

spekülasyon riskinden korunma amaçlı fonlara daha fazla mali tutarlar ayrılmaktadır. Birçok ekonomistspekülasyon faktörünün mevcut petrol fiyatlarında 40 dolar civarında etkili olduğunu düşünmektedir. Spekülasyona bir başka örnek ise; bazılarının havanın buğday üretimine uygun olmadığını zannetmesi nedeniyle spekülasyona bağlı olarak buğday fiyatlarının artmasıdır. 2007 yılının kasım ayında standart rakamlara ulaşılnca buğday üretiminin 5 milyon ton artacağı anlaşılmış, böylece fiyat 2008 yılının mayıs ayında %44 civarında düşmüştür. Yine ironik olan konulardan biri petrol fiyatlarının 139 doları aşmasıdır. Dünya yıllık küresel petrol üretim ihtiyacını karşılamak için 4 trilyon dolara, yani yıllık küresel ticaret hacminin %30'una ihtiyaç duymaktadır. Hâlbuki yıllık küresel buğday üretim tutarı 600 tonun fiyatı olan 240 milyar dolardır. Bu mali düzen liberalizm ile birlikte azalmakta olup, tarafımızca mevcut küresel mali düzendeki önyargı olgularının çok ironik olduğu anlaşılmaktadır. Batı dünyası bir yandan ülkeleri ekonomik işlerinin idaresine karışmamak, piyasayı ve üretim mekanizmasını kendi kendine bırakmak ve özelleştirmeleri teşvik etme düşüncesine sevk ederken, diğer yandan paraya öncülük etmek ile yetinmeyip bazı ülkelerde ise durumu olduğu gibi bırakmaya zorlamaktadır. Çünkü ülkelerin para değerini belirleme müdahaleleri, paranın altın olması durumunda mümkün değildir. Ancak altın ile değerlendirilen para birimlerinde, devletin bu para birimi ile altın arasındaki ilişkide belirleyeceği oranlarla uygun görülen değişiklikler yapılabilmektedir. Hükümetler duruma göre harcama yapma ve vergi koyma konusunda karar yetkisine sahiptir. Ancak bu bazı siyasetçilerin cesaret edemeyeceği bir cesaret gerektirir. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'nde kişi başına terettüp eden muazzam borç hacmi hakkında en iyi tanımlama “bugün için yarınlarını rehin vermek” diye tanımlanmasıdır.¹²²

3.3. Zorluklarla Mücadele İçin Türk Hükümetinin Attığı Adımlar

Türkiye bu yıl 10 milyar dolara varan yatırımlarla elektrik enerjisi istasyonları ve hava türbinleri kullanarak yeni enerji üretim istasyonları inşa etmek suretiyle Rusya'dan ithal ettiği enerji değeri olan 16.45 milyar doları geri döndürmeye çalışmakta, öte yandan

¹²²[www.albawaba.com/ar/413678\(11.6.2017\)](http://www.albawaba.com/ar/413678(11.6.2017)).

petrol ve doğalgaz enerji kaynaklarını çeşitlendirerek Rus ayısından kurtulmaya çalışmaktadır.¹²³

Bütün gösterge ve veriler Türkiye'nin ekonomisinin güçlü ve sağlam, olduğunu kolay kolay yıkılmayacağını göstermektedir. Bu nedenle Türk hükümeti 2017 yılı için ekonomik atılım yılı diye bir slogan geliştirmiştir. Türkiye büyük bir ekonomi devleti olarak kalabilmek için zorluklara direnmek konusunda devletin tüm birimlerini ve toplumu harekete geçirerek, yatırım teşvikleri ve para pompalama politikası gibi bir kaç adım atmak suretiyle bu vizyonu hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda yabancı ve yatırımcılara vergileri düşürmüş, Suudi Arabistan'dan hurma ithalatı gibi bazı ürünlerden gümrük vergisi kaldırılmış, milyon dolar civarında gayrimenkul alımı yapanlara vatandaşlık vermeye başlamıştır. Çifte vatandaşlığa engel durumlar bulunduğu ise daimi ikamet vermektedir. Bu nedenle Türkiye'deki gayrimenkul sektörü sürekli artış göstermektedir. Bu sektör 2016 yılında yıllık satış oranlarının %4'üne ulaşmış ama son bulmamıştır. Türkiye maliye bakanlığı 2017 yılının ocak ayından itibaren yeni inşa edilen gayrimenkullerin tamamlama tarihinden itibaren 5 yıl boyunca geçici olarak gayrimenkul vergisinden muaf tutulacağını duyurmuş, ayrıca yatırım projelerine tahsis edilen araziler projeler tamamlanıncaya kadar geçici surette arazi vergisinden muaf tutulmuştur. Öte yandan boyutu 150 metrekareyi geçen evlerin katma değer vergisi 31 Mart 2017 tarihine kadar %18'den %8'e düşürülmüştür.

Tüm bu adamlar 2016 yılında yatırımların devam etmesine yardımcı olmuş ve 3.6 milyar dolar tutarında yabancı yatırım gerçekleşmiştir. Yabancı bir yatırım ajansının başkanının açıklamalarına göre 2016 yılında Türkiye'ye doğrudan gerçekleşen küresel yatırımların %56'sı başarısız darbe girişimi sonrasında gerçekleşmiş, bu yatırımların değeri geçtiğimiz yılın ilk 7 ayında 900 milyon dolar iken bu tutar son 5 ayda ise 1 milyar 162 milyon dolara ulaşmıştır. En fazla yatırım ise 1.9 milyar dolar ile aralık ayında gerçekleşmiş olup, aynı zamanda bu rakam son 17 ay içerisinde doğrudan gerçekleşen en yüksek net rakamdır. Öte yandan bu dönemde dış yatırımlara da ağırlık verilmiş ve uluslararası düzeyde Türkiye yenilikçi bir vizyon ile 2011-2012 yıllarında Somali'de yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Bu yatırımlardan daha sonra bahsedeceğiz.

¹²³[www.noonpost.org/Türk ekonomisinin 2016 yılına gözlemsel bakış\(15.6.2017\).](http://www.noonpost.org/Türk-ekonomisinin-2016-yılına-gözlemsel-bakış(15.6.2017).)

İşte böylece kalkınma oranları, iyileşmeye ve yatırım göstergeleri etkinleşmeye başlamış ve hükümet Türk gençlerine faizsiz krediler vermek suretiyle bu hareketliliği desteklemiştir. Özel yolcu uçakları üretimi ve uydu fırlatma gibi üretim hatları açılmış, istihdam ve kalkınmaya yüksek oranda destek sağlayan yeni altyapı projeleri oluşturulmuştur.¹²⁴

Türkiye 2017 yılı içerisinde bu yeni altyapı projeleri ile kalkınma ve gelişim projeleri çerçevesinde Türkiye'ye iki katına çıkarma girişimlerinde bulunan gizli ekonominin cevabını derhal almaya başlamış ve bu durum Türkiye'nin dış yatırım çekme hareketini desteklemiştir. Yatırım ve kalkınma hareketlerine de etki eden bu durum tüm faktörlerle birlikte Türk ekonomisinin direnmesini sağlamaktadır. Türkiye'nin ekonomik temellerinin çeşitlenmesi Türkiye'yi zorluklarla mücadele etmeye muktedir hale getirmekte, gelişimde izlenen yolları düzeltmekte ve Türk lirasına yeniden değer kazandırmaktadır. Turizm konusunda da Türk hükümeti turizmi canlandırmak için alternatif bir planı devreye sokmuş ve bu plan doğrultusunda 87 milyon dolar bütçe ayırmıştır. Öte yandan seyahat acenteleri ülkeye getirdikleri her bir seyahat turu için 6 bin lira teşvik almakta, bunun yanında büyük meblağlı krediler sağlanmaktadır. Ankara yabancı turistlere uyguladığı “turkuaz kart” programı sayesinde vatandaşların faydalandığı tüm haklardan faydalanmalarınaimkân tanımış olup, belirli bir süre sonra bu kart gerekli yeterlilikleri bulunan kimselere daimi ikamet mesabesinde sayılmaktadır. Türk ekonomist Erdal Karaoğlu Türk hükümetinin bir kaç yıldır geliştirdiği başarılı ilanlar ve genel ekonominin istikrarının, ekonominin dış ve iç her türlü darbelere karşı dayanmasına katkı sağlayan sağlam bir temel olduğunu ve ülkesinin turizm rekabeti alanından çıkmasını engellediğini, bu bağlamda ülkesinde tedavi turizminden din turizmine ve diğer birçok alanda turizm türlerinin bulunduğunu, fiyatların ise diğer ülkelere kıyasla uygun olduğunu ifade etmektedir. Karaoğlu'na göre Türkiye seyahatinin bütçesinin dışarıda iyi pazarlanması sektörün canlandırılmasının garantisi olup, belki de alternatif planların uygulanmasına hiç ihtiyaç kalmayacaktır.¹²⁵

Bugün Türkiye'nin karşılaşmış olduğu zorluklar kendi yüksek çıkarlarını tercih etmesi sebebiyle yaşanmakta olup, Türk tarafı belirli bir süre içerisinde Arap dünyası ile

¹²⁴www.noonpost.org/ / Türk ekonomisinin 2016 yılına gözlemsel bakış(16.6.2017).

¹²⁵[www.aljazeera.net/news/ebusiness/2016/4/2/-\(20.6.2017\).](http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2016/4/2/-(20.6.2017).)

serbest ticaret anlaşmaları imzalayabilir ve Avrupa Birliği'nin merhamete gelmesini beklemek yerine en geniş kapılarını küreselleşme sahasına açabilir. Bu bağlamda ekonomik açıdan baktığımızda başkanlık sisteminin Türkiye için en uygun model olduğunu görmekteyiz. Türkiye büyük devletlerin kollarında yürümeye ancak hızlı karar alabilen bir strateji ile devam edebilir. İstikrar ancak bir sistem ile garanti edilebilir ki o da adalet ve hukuku destekleyen adalet ve kalkınmanın adını tüm dünyaya yayan bir rejim ile mümkün olabilir. Burada bizleri iyimserliğe sevk eden ise Türkiye'nin uluslararası oyun kuralları doğrultusunda ekonomi ve kalkınma deneyimini sunabilmesi ve doğru bir yol programını izlenmesidir. Ayrıca bu başarı birçok girişimin birikmesi ve Türkiye'de ne yaptığını bilen, toplumuna hizmet için çalışan, ekonomi ve politikayı yönlendirerek başarıya koşan yönetici bir neslin doğması sonrasında gerçekleşmiştir. Bir yandan engeller aşılırken bir yandan akılcı ve mantıklı değerlendirmeler yapılmakta olup, gelecekteki aşamanın başkanlık sistemine geçtikten sonra Türk ekonomisinin istikrar kalkınma ve kalkınma planlarının hayata geçirilme aşaması olarak nitelenmektedir. Dünyada 17. ekonomi gibi büyük bir ekonomi devletinin bitirilmesi imkânsızdır. Bugün Türkiye'de yaşanan sarsıntılar tükenme sürecine girmiştir.

Demokratik ortamda gerçekleşen seçimlerin rolü vatanına hizmet etmeye muktedir ve tarihi kahramanlar gibi eski nesillerin değerlerine sahip evlatlarını başa getirmesidir. Türkiye'deki kalkınma deneyiminin başarıya ermesinin sırrı budur. Bu nesil Türk hayatına her alanda yeni kan pompalamış, özellikle de Türk kalkınma hareketini temsil eden siyasi hayatı yenilenmiştir.¹²⁶

¹²⁶ Muhammed Zahit Gül, Türkiye'nin Kalkınma Deneyimi, s; 229.

Bu Siyasi ve Ekonomik Sebeplerin Etkisini Azaltmak İçin Türkiye'nin Attığı Adımlar

1. Merkez Bankası Rezervindeki Yüksek Sıçrama:

Türkiye merkez bankasının 2002 yılındaki döviz rezervi 26,8 milyar civarında idi. Adalet ve Kalkınma Partisi 2011 yılı itibariyle bu rakamı 82,8 milyar dolara yükseltti, yani bu alanda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin getirdiği fark 4 kat oldu.

2. Ekonominin Tekerleri Asla Durmadı:

1993-2002 yılları arasında Türkiye'nin ekonomik kalkınma oranı %3.1 iken 2003 ile 2010 yılları arasında Adalet ve Kalkınma Partisi %4.9 oranında kalkınma gerçekleştirdi.

3. Ekonomik İstikrar:

Bu dönemde Türk ekonomisi kalkınma kampanyaları ile birlikte büyük bir istikrar yakalamış ve bu durum gelecek için umut verdiği gibi halkın genelinin refahını artırmıştır.

4. Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde emeklilerin yüzü gülmüştür; 2002 yılında sosyal sigorta emeklilerinden en düşük ücret alan 376 Türk lirası alırken bu rakam 2011 yılı itibariyle 872 liraya çıkmış ve hükümet devlet memuru sınıfından emekli olanların maaşı 275 liradan 632 liraya çıkmıştır.

5. Banka faizlerinin düşürülmesi; 2002 yılında merkez bankası tarafından belirlenen günlük banka faizi oranı %44 iken hükümet 2010 yılı itibariyle bu rakamı %1.50'ye düşürmüştür. Resmi kredilerdeki banka faiz oranı 2002 yılında %62.7 iken hükümet bu oranı 2011 yılında %7.1'e düşürmüştür, aynı zamanda devlet 2002 yılında her 100 liradan 86 lirasıyla devlet borçlarının faiz ödemesini yaparken 2011 yılında borçlara ödenen rakam 20 liraya gerilemiş ve bu gelişmeden karlı çıkan vatandaş olmuştur.

6. En büyük özelleştirme kampanyası: Devlet 1986 ve 2002 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu kar etmeyen kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinden 8 milyar dolar gelir elde ederken, Adalet ve Kalkınma Partisi 2003 ile 2011 yılları arasında özelleştirmelerden kamu hazinesine 34 milyar dolar gelir elde etmiştir.

7. Kamu borçlarında ki büyük azalma; 2002 yılında kamu borçları gayri safi milli hasılanın %61.4'ünü temsil ederken, bu oran Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yönetiminde Türk tarihinde ilk defa olmak üzere %28.7 gerilemiştir.

8. Devlet bankaları zarardan kara geçişi; Adalet ve kalkınma hükümeti hükümet bankalarını canlandırma konusunda yaptığı icraatlar ile bankaların zarar etmesini durdurarak, kâra geçmesine sebep olmuş ve bu durum devletin omuzlarına binen yükü hafifletmiştir.

9. Ekonomik krizlere karşı koyma; Adalet ve Kalkınma Partisi sadece tarım krizinin 12.1 milyar liraya ulaştığı 2001 krizine başarıyla karşı koymuş, peşinden gelen 7 yıl içerisinde tarım sektörü devlet hazinesine 18.3 milyar lira destek vermiş ve hükümet 2010 yılında toplamda 3 milyar 713 milyon Türk lirası kar ettiğini duyurmuştur.

10. İş adamlarını rahatlatma adımları; Mümkün olduğunca fazla sayıda işçi istihdam edilmesi için iş adamlarının teşvik edilmesi ve alan oluşturulması adına, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti sigorta hak edişlerini %25 oranında düşürmüştür. Sigorta borçları nedeniyle devletteki alacaklarını alamayan iş adamları Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde sigorta borçları bulunmasına rağmen alacaklarını almışlardır.

11. Engelliler genç yaşta istihdam edilmişlerdir; Adalet ve Kalkınma Partisi şirketlerde 5 yıl boyunca çalışan 18 ve 29 yaş arası engellilerin sosyal sigorta bedellerini engellilerin şirket ve kurumlarda çalıştırılmasını teşvik etmek için ödemektedir.

12. Memurların toplu sözleşme haklarından faydalanması; Bu dosya ile birlikte aşağıdaki işlemler yapılmıştır;

a. Adalet ve kalkınma partisi hükümeti devlet memurlarına toplu sözleşme hakkı tanımak için anayasada değişiklikler yapmış, memurlara verilen cezalar hakkında mahkemeye başvurabilmek için alan oluşturmuştur.

b. Adalet ve kalkınma partisi hükümeti sigorta borçlarından feragat eden kanunlar çıkarmıştır.

c. Adalet ve kalkınma partisi hükümeti şahıslar üzerinde terettüp eden tüm sosyal sigorta borçlarından genel af çıkarmış, Türkiye daha önce böyle bir yeniden borç düzenleme ve banka faizlerinin muafiyeti gibi icraatları görmemiş ve hükümet vatandaşlara taksitli ödeme imkânı getirmiştir.

13. Kişi başına düşen milli gelir üç katına çıkmıştır; Türkiye’de kişi başına düşen milli gelir 2002 yılında 3492 doları geçmezken, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin

ekonomik politikaları sayesinde bu rakam 2010 yılında 10.500 dolara yani eskisinin üç katına çıkmıştır. Yapılan yerel ve küresel araştırmalardaki değerlendirmelere göre 2023 yılında kişi başına düşen milli gelirin 25000 dolara çıkması beklenmektedir. Öte yandan Türk hükümeti Türkiye'nin kuruluşunun 100. yılı olan 2023 yılında kişi başına düşen milli geliri bu rakamlara çıkarmayı hedef olarak belirlemiştir.¹²⁷

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ekonomik ıslahat programları ve bu programların neticeleri yaklaşık 20 yıldır ülkede yüksek enflasyona sebebiyet veren genel ekonomi yapısının dönüşmesine öncülük etmiş, Türk hükümeti 2001 krizinin akabinde enflasyon rakamlarını kısıtlamak üzere yeni enflasyon hedefi sistemi belirlemiş ve bu sistem içerisinde hareket etmiştir. Merkez bankasının sağladığı temel nakit politikası aracı kısa vadeli faiz fiyatı olup, merkez bankasının enflasyon ve ekonomik göstergeler ile ilgili beklentileri gelecekte oluşabilecek enflasyon baskınlarına karşı erken uyarı olmuş ve faiz fiyatları ile ilgili karar alma sürecinde merkez bankası yetkililerini yönlendiren bir ilke mesabesinde olmuştur. 2001 mali krizinde Türkiye'nin kur fiyatı üzerinden nakit siyaseti politikasından vazgeçerek alternatif olarak hedeflenen enflasyon politikasına geçmesi, Türk ekonomisine 2001 yılında kaydedilen %54.4 gibi korkunç bir enflasyon oranı sonrasında 2004 yılında %9.4 gibi tek rakamlı enflasyon oranlarının kayda geçmesine imkân sağlamıştır. Ekonomideki hızlı yükselme, bununla eş zamanlı olarak siyasi irade, halkın desteği ve ekonominin istikrarı Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2005 yılında Türk lirasından altı sıfır atma kararını vermesine olanak sağlamıştır. 2008 yılında yaşanan küresel mali kriz Türkiye'de tek rakamlı enflasyon oranlarının devam etmesine engel teşkil etsede 2008 yılında enflasyon ancak %10.1'e ulaşabilmiş, 2009 ve 2010 yıllarında ise tekrar tek rakamlı sayılara düşerek 2010 yılında %6.4 yıllık enflasyon yaşanmıştır. Nakit siyasetinin kontrolü altında bulunmayan hazır olmayan gıda petrol ve altın gibi ürünlerin talep şokları 2011 yılında enflasyonun %10.45'e ulaşmasına neden olsa da, bu rakam 2012 yılında 1968 yılından beri en düşük seviye olan %6.16'lara gerilemiştir.¹²⁸

¹²⁷Muhammed Zahit Gül, Türkiye'nin Kalkınma Deneyimi, s; 122.

¹²⁸www.rouyaturkiyyah.com/عقد-العدالة-الترويكي-خلال-عقد-العدالة-الترويكي-خلال-عقد-العدالة-الترويكي (25.6.2017).

Adalet ve Kalkınma Partisi ülkenin dış borç ve yükümlülüklerini ödemeye muktedir halde devam edebilmesi için toplam yerel yönetimden dış borca ayrılan miktarı düşürmekte başarılı olmuş, hükümetin 2002 yılından beri yürüttüğü yıllık toplam milli geliri artırma ve ihracat oranlarını yükseltme politikaları borçluluk göstergelerinde iyileşmesine yardımcı olmuştur. Türkiye birçok Avrupa ülkesinden daha yüksek kredi seviyesi gerçekleştirerek net dış borcu toplam yerel üretimin 2002 yılında %38.4'ünü temsil ederken, 2012 yılı itibariyle bu rakam %24.2'ye düşmüş, öte yandan kamu sektörünün dış borcuna ayrılan net oran toplam yerel üretimin 2002 yılında %25.2'sini oluştururken, 2011 yılında bu rakam %0.6'ya 2012 yılında ise tamamen sıfıra inmiştir.¹²⁹

Önemli bilgilerdeki Avrupa birliği tanımlamalarına göre Türkiye'nin kamu yönetiminin genel borç analizi de yapılmaktadır. Bu analiz Avrupa Birliği'nin ekonomik ve nakit birimlerine katılımın önkoşulu sayılan standartlar doğrultusunda Türkiye'nin Avrupa birliği ülkeleri ile kıyaslanması da sağlamaktadır. Bu standartlara göre herhangi bir ülkenin Avrupa Birliği'nde bulunabilmesi için yıllık toplam yerel üretiminin %60'ından fazla borç çatısı bulunmaması şart koşul olmaktadır. Avrupa birliği her ne kadar Türkiye 2002 yılında toplam yerel üretiminin %74'ü kamu yönetimi borçlarına geçmektedir diye tanımlasa da, 2004 yılından bu yana bu çatı hiçbir zaman belirlenen oranı aşmamıştır. Türkiye iyi bir performansla bu oranı 2004 yılında %59.6'ya 2012 yılında ise %36.9'a düşürmüştür. Tüm ekonomik göstergeler toplam yerel üretime kıyasla borç oranındaki bu büyük düşüşün ülkenin güçlü ekonomik performansı ve mali disiplinine dayandığını göstermektedir.¹³⁰ Aynı zamanda küresel ekonomik krizler Avrupa ekonomilerini vururken, Türk ekonomisi durumu başarıyla atlattığı ve krizin sadece asgari kaçınılmaz sonuçlarından etkilenmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri döneminde Türkiye kısa vadeli ıslahatlar yaparken, sosyal yardım programlarına ek finansmanlar sağlamak suretiyle dar gelirli ailelerin ekonomik kriz dönemlerinde mevcut ve geleceğe yönelik risklerden zarar görmesine engel olmuştur.

¹²⁹www.rouyaturkiyyah.com/الاقتصاد-التركي-خلال-عقد-العدالة-الت/27.6.2017.

¹³⁰www.rouyaturkiyyah.com/الاقتصاد-التركي-خلال-عقد-العدالة-الت/30.6.2017.

Sosyal riskleri hafifletme projesi SRMP 2001 ve 2006 yılları arasında fakirliği kontrol etmek, düşürmek ve ilgili kurumları desteklemek için 500 milyon dolar bütçe harcamış,öte yandan sosyal yardım sistemi dar gelirli vatandaşların tedavi harcamalarını garanti altına alarak, çocuk, öğrenci, yaşlı ve engelli programları sayesinde nakit ve aynı yardımlarda bulunmuştur. Bu esnada hükümet sosyal hizmetlerde bulunan devlet acentelikleri ve sınırlı gelirli aileler için temel finansmanlar sağlamış ve bu hükümetin sistemi koşullu nakit dönüşüm programlarına dâhil etmesi sonrasında gerçekleşmiştir. Bu sistem geliri en düşük sınıflara sosyal destek sistemi olup, temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin yeterliliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Öte yandan hükümet acentelerisınırlıgelire sahip olan vatandaşların sosyal hizmetlere ulaşması ve iş fırsatları bulması için en büyük olanakları sağlama adına gerekli adımlarıatmışlardır. Hak sahiplerinin sosyal yardım programlarından doğru bir şekilde faydalanması noktasında yürütülen çalışmalar çerçevesinde hükümet bağımsız bir surette sosyal yardımlardan faydalanmak hakkına sahip kimselerin değerlendirilmesi için nokta belirleme sistemini devreye sokmuştur. Nokta belirleme sistemi sosyal yardımları sınıflandırmakta ve bölgeler arasındaki farkları ortaya çıkarmaktadır. Sistem ülkedeki en adil gelir dağılımını geliştirmeyi hedeflerken, ev ziyaretleri esnasında sosyal araştırmacılar tarafından teyit edilen hakediş değerlendirme miktar verilerinden de faydalanmaktadır. Yeni sosyal sigorta sistemi emeklilerin ihtiyaçlarının doğru şekilde tanımlanabilmesi ve faydalanıcıların aynı anda birkaç farklı yardım kuruluşundan mali destek almasının engellenmesi noktasında merkezi veritabanının oluşturulması için farklı kurumlar arası bilgi paylaşımını kolaylaştırmaktadır. 2011 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin sosyal hizmetlerin kalitesini arttırma amacıyla attığı adımla aile ve sosyal politikalar bakanlığı adı altında yeni bir bakanlık oluşturulmuş ve hükümet aile ve sosyal politikalar bakanlığına 2013 yılında bakanlıklar arasındaki en yüksek bütçeyi ayırmıştır. 2012 yılında 8.8 milyar Türk lirası olan bakanlığın bütçesi, 2013 yılında 14.7 milyar liraya çıkarılmıştır. Bu sırada sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili harcamalar 2002 yılında Türkiye'nin yıllık toplam milli gelirinin %0.5'ini temsil ederken, 2011 yılında bu rakam %1.42'ye yükselmiş, yani 2002 yılında Türkiye'nin sosyal harcamaları 1.376 milyar Türk lirası iken, 2012 yılında bu rakam 18.216 milyar Türk lirasına yükselmiştir.

Türkiye'nin daha güçlü olabilme yolunda Latin Amerika, Afrika, Ortadoğu, balkanlar, öte yandan Rusya ve Çin ile ilişkilerini geliştirmesi Türk ekonomisinin 70'li yılların başından bu yana küresel ekonomik gelişmelerle uygun surette yenilenmesi için önemli bir adım olmuştur. Türk hükümeti bu metodun mali krizler sırasında ekonomik istikrarı tamamlayabilmek adına gelişen ekonomileri için başarılı bir reçete olduğunu ifade etmektedir. Türkiye üretimlerini yeni ihracat pazarları bulmak ve krizin zorluklarını yeni bir takım fırsatlara çevirmek suretiyle küresel mali krizin olumsuz etkilerini yok etmeyi başarmıştır. Ancak bu sırada bazı Avrupa ülkeleri genişletilmiş nakit politikaları nedeniyle bütçeleri yetersiz kaldığından krizi kontrol etmekte başarısız olmuşlar, dolayısıyla küresel ticaret pazarındaki özelliklerini kaybetmişlerdir. Türk hükümetinin uyguladığı mali disiplin ekonomik istikrarın korunmasında yardımcı olmuş ve güvenilirliğini desteklemiştir. Öte yandan Türk şirketleri sektör ve ülke açısından ticari ortaklarını çeşitlendirilmişlerdir. Bu manada Türkiye açısından öncelikli olan düzenli ihracat hacmini yakalayabilmek için halen daha dış talep şoklarından sakınılmaya çalışılmakta ve böylece Türkiye'nin yeni pazarlarda kalıcı rekabete daha fazla muktedir hale gelebilmesi için ihtiyaç duyduğu ticaret hacminde daha fazla gelişmeyi sağlamaya çalışmaktadır.

Böylece Türkiye ekonomisi krizin olumsuz etkilerini en alt düzeye indirme imkanı bulmuş ve bu amaç doğrultusunda Türkiye, Uzak Doğu, Hindistan, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika gibi bölgelerde yeni pazarlar açmıştır. Özellikle Ortadoğu ve kuzey Afrika ülkeleri Türk ürünleri için en fazla öne çıkan alternatif tüketim pazarlarını oluşturmuştur. Türkiye Ortadoğu ve kuzey Afrika ülkeleri ile ilişkilerini geliştirerek sektörleri çoğaltmak için 2010 yılından bu yana çok çaba sarf etmiştir. 2012 yılında ülkenin toplam ihracat hacminin %39.1'i Ortadoğuuuzakdoğu ve diğer Asya pazarlarına gerçekleşirken, bu rakam bir önceki yılda %28.3 olarak kayda geçmiştir. 2001 yılındaki ekonomik kriz sonrasında peş peşe devam eden güçlü ekonomik performans neticesinde her ne kadar 2009 yılında ihracat artışı yavaşlamış olsada, 2010 rakamları bunu fazlasıyla telafi etmiş ve 2012 yılında Türkiye'nin ihracatı tarihi bir rekora imza atarak sadece bir yıl içerisinde 36 milyar dolar gelişme kaydetmek suretiyle 151.8 milyar dolara ulaşmıştır.

Diğer bir açıdan IMF ile iş birliği sürecini teşkil eden 32 yıldır Türkiye 64 ülke arasında en fazla borçlu ülkelerden biriydi. IMF Türk hükümetlerine toplamda 50 milyar dolar yardım yapmıştı. 2002 yılından bu yana Türkiye'deki üretim kalkınma ve genel bütçe artışı ile birlikte ekonomi IMF'ye olan borçlarını hızlı ödeyerek kapatmıştır. Böylece Türkiye 11 yıl gibi kısa bir süre içerisinde 23.5 milyar dolarlık dış borcunu ödeyerek 2013 yılının başında borçsuz bir ülke haline gelmiştir. Bugün Türkiyede içerisinde olmak üzere IMF'ye borç vererek küresel mali istikrara katkı sağlayıp destekleyen bazı gelişen ülkeler bulunmaktadır. Bu bağlamda Türk hükümeti uluslararası para fonu rezervlerine 5 milyar dolar sunmayı taahhüt etmiştir.¹³¹

3.3.1. Türk Hükümetinin Başarılı Dış Yatırım Modeli

Türk hükümetinin 2011 ve 2012 yıllarında uyguladığı program Somali'yi açlıktan kurtarmak için yardım yapan ülkelerin düşünmesi gereken yepyeni bir vizyonu gündeme getirmiştir.¹³²

3.3.1.1. İnsani Yardımlar

Uluslararası insani yardım örgütleri ve acenteleri uluslararası toplumun bilincini artırarak Somali'de kurtarma çalışmalarına başlamıştır. Mart ayının başında Birleşmiş Milletler genel sekreteri AntonioGuterres kuraklıktan zarar gören Somali vatandaşlarını kurtarmak için yardım toplama adına uluslararası toplumu harekete geçirmek için Somali'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Hakikatte Guterres önceden Somali halkını destekleyen biriydi. Mülteci işleri yüksek komiserliği başkanlığına geçtiğinde mültecilerin insan haklarına saygı duymaları için Kenya ve Somali hükümetlerine baskı yaptı. 2011 yılının sonunda ise Somali halkı Afrika'nın maruz kaldığı en büyük açlık felaketlerinden birine maruz kaldı. Çeyrek milyondan fazla kişi hayatını kaybederken bir milyona yakın insanda evlerini terk etmek zorunda kaldı. 2011 yılında Türkiye başbakanı Recep Tayyip ErdoğanSomali'yi

¹³¹www.rouyaturkiyyah.com/عقد-العدالة-والت/الاقتصاد-التركي-خلال-عقد-العدالة-والت/ (4.7.2017).

¹³²[http://www.turkpress.com/node/34516\(7.7.2017\).](http://www.turkpress.com/node/34516(7.7.2017).)

ilk ziyaret eden yüksek düzeyde şahsiyetti. Böylece sivil toplumun bilincini artırmayı hedefliyordu. Aynı zamanda milyonlarca Somalili açlık çizgisinde bekliyorlardı. Uluslararası toplum tarafından son derece önem ve destek eksikliği bulunuyordu. Bu bağlamda gelecek haftalar kuraklığın zararlarını kontrol altına alma konusunda hayati derecede önemliydi. Belki de Körfez İşbirliği TeşkilatıSomali'deki insani çabaları yönetme konusunda kısa vadede iyi bir konuma sahipti. Körfez İşbirliği Teşkilatı ülkeleri ekonomik açıdan güçlü olduğu gibi, Somali halkı ile coğrafi ve kültürel yakınlıkları ve tarihi ilişkileri bulunuyordu.

3.3.1.2. Somali'de Türk Metodu

Somali'de kuraklığı kontrol altına alarak açlığa dönüşmemesi için gerekli tedbirleri alan etkin bir devlet bulunmaması nedeniyle bu durumun değiştirilmesi için Türkiye'nin 2011 yılında uyguladığı formülden bir kurum dxeveti çıkarılması konusunda bir kaç farklı ders çıkarabiliriz.

1. Türkiye formülü yardım ve kalkınmayı birlikte yürütmüştür. Örneğin Türk Kızılayı 2012 ile 2014 yılları arasındaki süreçte Mogadişu kentinde 29000 kişilik Rajo çadır kentini kurmuş, aynı zamanda çadırkentten sadece birkaç kilometre uzaklıkta Türkiye kalkınma acentesi ve özel bir şirket Mogadişu ana yollarını inşa etmek üzere büyük bir ekipman binası oluşturmuştur.
2. Türkiye yardım yapan batı devletlerinin aksine çoğunlukla Somali hükümetine doğrudan ve koşulsuz yardımlar yapmıştır. Bu bağlamda eski Mogadişu yönetimine doğrudan yardım yapan Ankara'nın yeni hükümet ile de aynı şekilde davranmasını ümit etmekteyiz.
3. Türk modeli büyük etkiye sahip altyapı geliştirme projelerine odaklanmış, bu projeler örneğin hastane, havalimanı ve yolları kapsamıştır.
4. Somali'deki şirketlerin gücünün zayıf olması nedeniyle Ankara projeler için tahsis edilen paraları iletmek üzere kamu ve özel sektör arasında ortaklık oluşturmuş ve Türkiye şirketleri MogadişuHavalimanı'nı geliştirerek, Türk hava yolları Mogadişu'ya düzenli olarak seferler düzenlemeye başlamıştır. Havalimanı

içerisindeki yeni istasyon inşaatı ile birlikte diğer havayolu şirketlerinin de Somali'ye sefer düzenlemelerini beklemekteyiz.

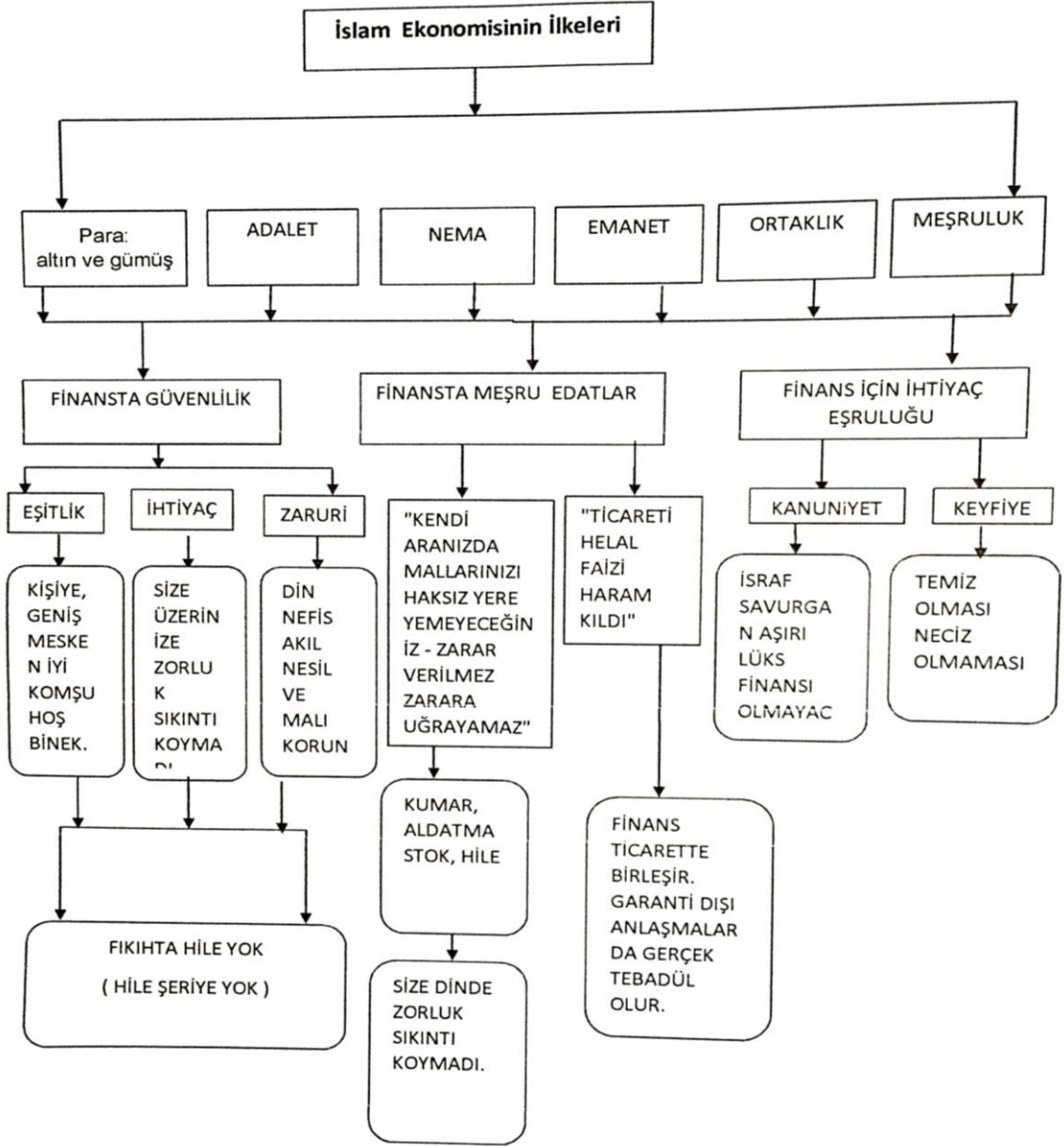
Türk şirketleri Somalilimevkidaşlarını rekabete zorlamışlar, daha fazla Türk şirketinin Somali'ye gitmesi ile birlikte Somalili şirketlerde iş fırsatı bulmuşlardır. Böylece fiyatlar düşmüş, hizmetler kaliteli hale gelmiş, bu durum Türkiye'nin Somalililerden geniş çaplı destek görmesindeki en önemli faktörü teşkil etmiştir. Türk diplomat ve yardımseverler ülkede kalmışlar ve böylece Somali halkını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamışlardır.

3.3.1.3. Sürdürülebilir Strateji

Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca yardım yapan ülkeler Somali'deki ihtiyaç sahiplerine milyarlarca dolarlık yardım yapmışlardır. Bu durum Somaliler tarafından elbette takdirle karşılanmaktadır. Son olarak uluslararası toplum 1991 ve 2011 yıllarında Somali'de milyonlarca vatandaşı açlıktan ölmekten kurtarmıştır. Avrupa birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer yardım yapan ülkelerin Somali halkına birçok açıdan yardımda bulunduğu bir gerçektir. Ancak batı ve körfez ülkeleri tarafından Somali'ye ulaştırılan milyarlarca dolardan çok daha farklı suretlerde istifade edilmesi de mümkündür. Bu bağlamda kesinlikle bugünkü yardım yöntemlerine bakmak gerekir. Türkiye'nin yardım yöntemi Somali halkının karşısında yeni kapılar açmış olup, bu bağlamda yardım yapan batı ve körfez ülkelerinin Türkiye'nin yaptığı gibi devlet kurumlarının yeniden oluşturulmasına, başka insani faaliyetlerin yapılmasına ve ülkenin ekonomisinin kalkınmasına katkı sağlayacak uzun ölçekli projelere yatırım yapmak suretinde yardım metodunu dikkate almaları gerekmektedir.

Özetle Somali'deki yüz binlerce insanı açlıktan ölmekten kurtarmak için elimizdeki tüm gayreti sarf etmeniz gerekmektedir. Bu geniş çaplı insani çabalarla eş zamanlı olarak 2011 yılında yaşanan deneyimden ve Türkiye'nin yardım ve kalkınma faaliyetlerini birlikte yürüten metodundan bir şeyler öğrenmemiz gerekmektedir.¹³³

¹³³<http://www.turkpress.com/node/34516> (10.7.2017).

3.4. Altın: Kurtuluşun Anahtarı

Petrol ve altın küresel açıdan en önemli mallar sayılmaktadır. Altın ve petrol sahip oldukları özellik ve bileşenleri sayesinde dünya düzeyinde en önemli ürün sıfatına sahip olup, ülkelerin ekonomisinin dayandığı en önemli faktörler haline gelmişlerdir. Öte yandan bu ikisi, özellikle de petrol ülkelerin siyasi gerilimlerinde temel rol oynamaktadır. Altın ise en önemli ve en yaygın değerli maden olup, sahip olduğu maddi ve manevi değerler nedeniyle gerek bireyler ve gruplar gerekse ülkeler daima altın biriktirme arzusu içerisinde olmuşlardır. Analistlerin büyük çoğunluğu altın ile petrol arasında sağlam bir ilişki olduğunu düşünmektedirler. Bu ilişki bir açıdan her ikisinin de Amerikan doları ile olan ilişkisine diğer bir açıdan petrol fiyatlarının gerek nakliye gerekse üretim açısından her bir ürünün maliyet bileşenlerinden birini temsil eden birçok ürünün üretimi ile ilgili olmasıdır. Petrol fiyatlarında meydana gelen en ufak bir değişiklik yerel ve küresel ekonomiye etki etmekte, gerek fiyatların yükselmesi gerekse düşmesi suretiyle yerel ve küresel ürünlerin fiyatlarında değişikliklere neden olmaktadır. Petrol ile altın arasındaki ilişki doğrusal bir ilişki olup, petrol fiyatlarının düşmesi mecburen altın fiyatlarında da gerilemeyi gerektirdiği gibi aynı zamanda petrol fiyatlarındaki herhangi bir yükseliş altın fiyatlarının da aynı yöne doğru hareket etmesini sağlamaktadır. Petrol fiyatlarının yükselmesi üretici ülkelerdeki milli gelirin artmasına neden olurken, diğer yandan yaşam koşullarının yükselmesine sebep olmakta ve bu durum altın alımına neden olmaktadır. Öte yandan petrol ile altın arasındaki ilişki bir mantık ilişkisi olup, petrol fiyatlarının yükselmesi altın fiyatlarının da yükselmesine neden olmaktadır.¹³⁴

Diğer tüm değerli madenler arasında altın yatırım sermayesi olarak en yaygın olanıdır. Yatırımcılar özellikle de vadeli sözleşme ve bu tür sözleşme türevlerini kullanım esnasında, genelde ticari riskleri çeşitlendirmek için altın satın alımına yönelirler. Diğer tüm piyasalarda olduğu gibi altın piyasası da spekülasyonlara ve dalgalanmalara açıktır. Altın diğer madenlere kıyasla en etkin ve güvenli liman sayılmaktadır. Bir yatırım aracı olarak kullanılan altın birçok ülkenin dikkat kesildiği noktalardan biridir.¹³⁵

¹³⁴[http://www.rawabetcenter.com/archives/10250\(15.7.2017\).](http://www.rawabetcenter.com/archives/10250(15.7.2017).)

¹³⁵[http://www.wikipedia.org/wiki/-\(19.7.2017\).](http://www.wikipedia.org/wiki/-(19.7.2017).)

Son dönemlere kadar altın tarih boyunca para olarak kullanılmış, farklı bölge ve ülkelerin ekonomileri içinde para birimlerinin değerlerini belirleyici ayar olarak istifade edilmiştir. Altın standartları on dokuzuncu yüzyılın son on yılına kadar Avrupa ülkelerinin çoğu tarafından uygulanmış, ancak birinci dünya savaşının patlak vermesi ile birlikte yaşanan krizlerin gölgesinde geçici olarak durdurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bretton Woods sistemi bir ukiye için 35 Amerikan doları olmak kaydıyla Amerikan dolarının fiyatını altına bağlamıştır.

Bu sistem 1971 yılında yaşanan Nixon kararına kadar devrede kalmış, bu tarihte Amerika Birleşik Devletleri doların doğrudan altına bağlı olması işlemlerini durdurmuş ve zorunlu nakit sistemine geçiş yapmıştır. Altından ayrılan son para birimi ise 2000 yılında İsviçre frangıdır. 1991 yılından bu yana altın fiyatlarının en yaygın olduğu standart gösterge, günde iki defa Londra külçe altın piyasasında külçe altın işlemi yapan ve şirketin temsilcisi ile telefon görüşmesi yapan Londra altın fiyatı belirleme merkezine bağlı bulunmaktadır. Bunun yanında altın küresel hızlı fiyatlandırma suretiyle devamlı işlem görmekte olup, dünya çapında ikinci büyük altın piyasası olan XAU tarafından sürekli kullanılmaktadır.¹³⁶

Uluslararası para sistemi 1914 yılı öncesinde altına bağlıydı. Para birimlerinin birbirleri karşısındaki değerleri doğrudan altın rezervi üzerinden değerlendiriliyordu. Bu noktada altın dünya ülkelerinin ekonomik durumlarını düzenleyici role sahip bulunuyordu. Dolayısıyla para basma hacmi ve döviz değerlerindeki istikrar tamamen altına bağlıydı. Birinci dünya savaşı ile birlikte dünyada birçok değişiklikler yaşandı. 1929 yılında yaşanan büyük depresyon krizi sonrasında dünyadaki nakit ekonomisi ve finansal sistemler sekteye uğradı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle de 1944 yılından sonra Bretton Woods sözleşmesi çerçevesinde Amerikan öncülüğünde yeni bir nakit sistemi doğdu. Bu sözleşme doğrultusunda IMF kuruldu ve altın ile değiştirilebilen Amerikan doları esasına dayalı uluslararası yeni bir nakit sistemi oluşturuldu. Bu sistemin adı altın ile bozma sistemi idi. Bu sistemle birlikte sözleşme doğrultusunda ülkelerin rezervlerinde altınla beraber Amerikan doları da kullanılmaya başladı.¹³⁷

¹³⁶<http://www.wikipedia.org/wiki/->(22.7.2017).

¹³⁷Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, Filistin Teknik Üniversitesinde Ders Sunumu, 2012, s; 1.

Bretton Woods sözleşmesi sonrasında Amerika Birleşik Devletleri altın rezervleri ile birlikte dünya ticaretinde önemli bir yeri tutmaya başladı. Aslında Amerika Birleşik Devletleri IMF'ye rakip olmuştu. Dünya ülkelerinin büyük çoğunluğunun rezervlerinde dolar bulundurmaya başlaması ile birlikte altının yanında doların da uluslararası para akışında önemli bir faktör haline gelmesi, Amerika'yı fonun eksik kaldığı yerleri tamamlayan bir konuma getirdi. Böylece doları ve döviz kurlarını savunma ve doların istikrarlı kalmasını sağlama görevi diğer ülkelere devredilmiş oluyordu. Artık Amerika döviz kurlarındaki dalgalanmalara aldırmıyordu. 1971 yılında ise Amerika doların altına dönüştürülebilme imkânını bozdu ve dolayısıyla doların altın karşılığı olduğunu ifade eden ve dolar fiyatını altına sabitleyen Bretton Woods sistemi iptal edilmiş oldu.¹³⁸

15 Ağustos 1971 tarihinde Amerikan Başkanı Nixon, Bretton Woods sözleşmelerinin iptal edildiğini duyurdu ve doları altından ayırdı. Bu durum Yahudiler hariç yeryüzündeki tüm halklara felaket olarak döndü. 1971 yılından önce Amerikan şirketler tarafından imzalanan büyük çaplı sözleşme ve ticari projelerin tamamı, para birimleri çöken, ekonomileri yıkılan ve ülkeleri dağılan fakir ve komünist ülkelerin halkları için ilk aşamada felaket niteliğindedir. Bu karar sonrasında fakir ülkelerin yerli para birimleri 15 yıl içerisinde çöktü ve bununla birlikte halkların, özellikle de komünist ülke halklarının geçim koşulları zor oldu. Bazı ülkelerin para birimlerindeki çöküş onlarca, bazılarında yüzlerce, bazılarında ise binlerce kata ulaşmıştı. Büyük proje ve ticari sözleşmelerin maliyetlerinin 35 yıl içerisinde %35 düşmesi ile 1971 yılından önce yani Amerikan dolarını altına bağlayan ve dünyanın dolara güven kazanmasını sağlayan Bretton Woods sözleşmelerinin iptal edilmesi öncesinde imzalanmış olan ticari sözleşmelerin değeri %9.5 oranında düşmüş oldu.¹³⁹

Ardından para birimlerine üst sınır uygulaması başladı ve dolayısıyla Amerika altın esasına dayanmayan yeni bir nakit sistemi oluşturdu. Bu sistem zorunlu kâğıt para sistemi diye bilinmektedir. Bunun nedeni ise Amerika'nın ödeme bütçesinde yaşadığı

¹³⁸Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, s; 1.

¹³⁹Muhammed Şerif Mazlum, Altın ve Dolar Hisse Oyunları ve Bunlar Arasındaki İlişki, Dünyanın Çöküşünde Siyonizm, El Esed Kütüphanesi, 2. Baskı, Şam, 2007, s; 28.

acizlik ve değişim işlemleri neticesinde Amerika'nın altın rezervlerindeki büyük eksilmedir. Bunun da ötesinde Amerika'nın asıl hedefi tüm dünyayı dolara boğduktan sonra, uluslararası nakit sistemini ve dünyayı kontrol altına almaktır. Çünkü dünya altına dayalı dolar sistemi ile işlem yaparken, nakit işlemlerinde bir nevi nakil istikrarı aşaması yaşıyordu. Ancak bu istikrarın kaybolmasıyla nakit sisteminde sıkıntılar baş gösterdi. Zira kur fiyatlarının altına bağlı olduğu sistemde maddesel bir değer bulunması nedeniyle para birimlerinin sabit değeri bulunuyordu. Ancak böyle olmayan zorunlu kâğıt para sisteminde krizler günden güne arttı. Çünkü ülkelerin siyasi ve iktisadi açıdan rekabet etmesi, piyasalardaki spekülasyonlar, ülkelerin başka ülkelere mal ihracat ve ithalatına ihtiyaç duyması, kredi ve diğer ihtiyaçlar yükselme ve alçalma noktasında para değerlerini önemli etkilerde bulunuyordu. Fiyatların sabit hale gelmesi ve ekonomik işlemlerinin istikrarı son derece zorlaştı. Çünkü bugünkü yerli ve küresel ekonomi işlemlerinde olduğu üzere, para birimlerinin diğer ürünler gibi arz ve talep işlemlerine maruz kalması nedeniyle artık istikrar olmayacaktı.¹⁴⁰

1971 yılında başkan Nixon tarafından alınan karar ile dolar ile altın arasındaki ilişkinin bozulması sonrasında mevcut küresel para sistemi para birimlerinin fiyatlarında istikrarsızlığa neden oldu ve enflasyonun artmasına yardımcı oldu. Burada tüm bunların arkasında yatan ve önce Amerikan milli güvenlik danışmanı sonrasında dışişleri bakanı olan Henry Kissinger'in özetlediği stratejiye değinmek gerekir;"Gıda malzemelerini kontrol eden halkları kontrol eder. Enerjiyi kontrol eden gıdaları kontrol eder. Parayı kontrol eden ise dünyayı kontrol eder." Doların ödeme aracı Fiat Money tarafından ödeme aracı olarak kabul edilme kararının ardından dolar, kâğıt bir para birimi birimine dönüşmüştür. Kâğıt bir parayı dayatmak için gücün kullanılması düşüncesi çok da yeni bir düşünce değildir. Young hanedanlığına bağlı bir Çin imparatoru 1273 tarihinde kâğıt para basılmasına öncülük etmiştir. Ancak aradaki fark Çin imparatoru bu para karşılığında altın vereceğini vaat etmemiş, bu parayı kullanmayı reddedenleri öldüreceğini vaat etmiş, ardından altın ve gümüşlere el koymuştur. Ardından kâğıt paranın kötüye kullanımı nedeniyle 14. yüzyılda kullanımdan kaldırılmış ve sonrasında Çin bir daha kâğıt paraya ancak yirminci yüzyılda geçiş yapmıştır. 1800-1900 yılları arasında dolar altına bağlı olduğundan fiyatlarını koruyor, hatta yıllık olarak basit bir

¹⁴⁰Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, s; 2.

düşüş bile yaşanıyordu. Bunun nedeni ise yapımı on yıllarca süren küresel altın deposuna yeni çıkan altın madenlerinin eklenmesi, altın miktarının ürün miktarının çok az altında kalmasıydı.¹⁴¹

Altın fiyatları diğer temel ürünlerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi spekülasyonların ötesinde arz ve taleplerden de etkilenmektedir. Ancak diğer ürünlerde olmadığı gibi altının depolanması veya elden çıkarılması, fiyatlarına ve tüketilmesine daha fazla etki etmektedir. Halen madenlerden çıkarılmış olan altınların büyük çoğunluğu altın külçeleri veya büyük üretim mücevherler asıl suretinde beklemekte olup, iyi bir ağırlığa sahip olması az da olsa kıymetini arttırmakta, dolayısıyla bu durum uygun fiyatlarla altın piyasasına dönüşünü muhtemel hale getirmektedir.¹⁴²

2006 yılının sonunda değerlendirmeler bugüne kadar (156.000 büyük ton ve 174.000 küçük ton olmak üzere) 158 bin ton altın çıkarıldığını göstermektedir. Yatırımcı WarrenBuffet yeryüzünde bugüne kadar çıkarılmış olan altınların tamamının 20 metre 66 ayak çapında bir küpün içerisinde toplanabileceğini söylemektedir. Bununla birlikte değerlendirmeler bugün mevcut altın miktarının çok önemli boyutlarda olduğunu göstermektedir. Altını içine alabilecek küpün büyük veya küçük olması mümkün olup fark etmez. Asıl konu yeryüzünde mevcut olan çok miktardaki altına rağmen, yıllık üretim sonucundaki sunumdan daha çok meydana gelen talep nedeni ile altın fiyatlarının değişiklik göstermesidir. Dünya altın komisyonuna göre geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde dünyadaki altın madenlerinin yıllık üretimi 2500 ton civarında olup, bunun yaklaşık 2000 tonu mücevher sanayi üretimine veya dış ile ilgili üretime gitmekte, kalan 500 ton ise bireylerden veya yatırım fonlarından altın işlemi yapan yatırımcılara gitmektedir.¹⁴³

Diğer ürünlerde olduğu gibi altın piyasası da, aynı şekilde özellikle de vadeli sözleşme ve türevlerinin kullanımında spekülasyonlara açık bir piyasadır. Merkez bankasındaki altın rezervinin rolü ve altının diğer ürün ve fiyatları ile ilişkili olması, öte yandan 2007 ve 2010 mali krizlerinde döviz karşılığında altının fiyatlandırılması, altının da mal gibi

¹⁴¹[http://www.rawabetcenter.com/archives/10250\(30.7.2017\).](http://www.rawabetcenter.com/archives/10250(30.7.2017).)

¹⁴²[http://www.wikipedia.org/wiki/-\(5.8.2017\).](http://www.wikipedia.org/wiki/-(5.8.2017).)

¹⁴³[http://www.wikipedia.org/wiki/-\(8.8.2017\).](http://www.wikipedia.org/wiki/-(8.8.2017).)

özelliklerinin bulunduğunu göstermektedir. Öte yandan altın tarih boyunca mal olarak kullanılmış ve bazı ekonomi bölgeleri veya ülkelerde para biriminin değer standardı olarak kendisinden istifade edilmiştir.¹⁴⁴

Altının dünya ekonomisine etkisi konusunda da büyük bir rolü bulunmaktadır. Altın ya ülkelerin ekonomisinin düzelmesine ya da bozulmasına sebebiyet vermektedir. Öte yandan altın dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan Amerikan ekonomisinde de önemli bir role sahiptir. Altın Amerikan genel ekonomi yapılanmasında başlıca rolü üstlenmektedir. Amerika en önemli altın müşterilerinden biri olup, altın fiyatları ne kadar düşerse dolar fiyatları o kadar güçlü hale gelmektedir. Bunun nedeni ise dolar düştüğünde yatırımcıların dolar satarak altın satın alması ve böylece altın ile sermayelerini korumayı umut etmeleridir. Dolar yeniden yükselmeye başladığında ise yatırımcılar altınlarını satmak zorunda kalmaktadır. Zira bunun sonuçları kabul edilemez olup, olumsuz sonuçları yatırımcıları olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla altın fiyatlarının düşmesi altına bağlı olan ülkeleri olumsuz etkilemekte ve maden maliyeti arttıkça bu ülkelerin ekonomilerinin durumu daha da kötüye gitmektedir.¹⁴⁵

Geldiğinde insanlar paralarını korumak için altın yerine mevduatlara yönelir ve altında faiz olmaması altın fiyatlarına baskıya neden olur. Bunun aksine altın fiyatları düştüğünde altında beklenen kar altın fiyatlarını yükseltir. Bazı ülkelerde yüksek borçlardan doğan sonuçlar ise istikrarsız bir ekonomik ortamın oluşmasına neden olur. Dolayısıyla altın bu durumda en güvenli seçenek olur. Bunun yanında likit nakit elde etmek için altın rezervlerini satmak gerekebilir ve böylece piyasaya altın sunularak fiyatları düşmüş olur.¹⁴⁶

Ancak dövizin zayıfladığını hisseden ülkeler ekonomiyi desteklemek için büyük miktarda altın alımı yaparlar. Bu durumda da ülkeler miktar açısından genişleme sorunlarıyla karşılaşır. Merkez bankalarının para basmak için yaptığı işlem bundan ibarettir. Bu işlem ile sanayi ve ekonomi canlandırılmış olur, ancak enflasyona ve para biriminin değer kaybetmesine neden olur. Bu durumdayatırımcılar altın almaya yönelir.

¹⁴⁴<http://www.wikipedia.org/wiki/->(15.8.2017).

¹⁴⁵www.gold-prices-today.com/26908/-(17.8.2017).

¹⁴⁶www.gold-prices-today.com/26908/-(22.8.2017).

Altın dünya ekonomisinde önemli etkilere neden olmuştur. Öyle ki 2012'nin ikinciçeyreğinde altın talep oranı 990,0 Tona ulaşmıştır. 0.07 oranında yaşanan düşüş ise talep oranları ile kıyaslandığında kısmen sözleşme talep oranları nedeniyle gerilemiştir. Bu gerileme ise küresel ekonomi iklimini sıkıntılara sokmuştur. Bilindiği gibi Hindistan ve Çin en fazla altın üreten ve tüketen ülkelerdir. Altın fiyatlarındaki düşüş dünya çapında büyük ölçüde altın talebinde düşüşe neden olmuştur. Bu belirsiz duruma rağmen temel altın varlıklarının servet rezervi saklama aracı olarak kullanılmak suretiyle likit kaynağı olarak devam ettiği görülmektedir. Bu durum kesinlikle en iyi uzun vadeli yatırımcılar sayılan merkez bankalarının yaptıklarını desteklemektedir. Öyle ki merkez bankaları rezervlerini çeşitlendirme ve yabancı para birimlerinden biri veya birkaçına bağlı kalma riskinden korunmak için altın rezervini artırmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak altının bir riskten korunma aracı ve likit kaynağı sayıldığını, altının seyrinin ekonomi kuralarını ve bu ekonominin karşılaştacağı iklimi belirlediği sonucuna varabiliriz.¹⁴⁷

Yatırımcılar kriz zamanında altını güvenilirlik için altına yönelirler. Bunun nedeni ise altının sahip olduğu birçok özelliştir. Altın zamanın geçmesiyle değerini kaybetmez ve bozulmaz. Bu nedenle kriz zamanlarında değerli madenleri ve güvenlisizlik sayılan mal varlıklarına yöneliş artar. İşte bu noktada Çin niçin altına bu kadar fazla yönelmektedir ve Çin niçin bu kadar yüksek miktarda altın birikimi yapmaktadır diye sormaktayız.

Bu konunun gizemi şu noktada toplanmaktadır. Çin'in ne yapmaya çalıştığı aslında tam olarak bilinmemektedir. Ancak bilinen bir şey vardır ki o da Çin kendi para birimini uluslararası para birimleri ve IMF sepetine koyarak kendisini dünya pazarına dahil etmek istemektedir. Çin her ne kadar dünyadaki en büyük ikinci ekonomik güç olsa da döviz savaşlarında en etkin rolü oynamaktadır. Son dönemde gördüğümüz gibi tüm dünya ekonomisi sarsılırken Çin ekonomisi hiç bir sarsıntı yaşamamıştır. Analizciler Çin'inÇinyuanı uluslararası para birimlerinden biri haline gelinceye ve Çin yuanı Amerikan dolarını tahtından ederek para piyasasında en güçlü döviz haline gelinceye

¹⁴⁷www.gold-prices-today.com/26908/-/25.8.2017).

kadar yüksek miktarda altın satın alma ve altın sahibi olmaya devam edeceğini düşünmektedirler.¹⁴⁸

Bunun birçok sebebi bulunmaktadır; 1- Çin ekonomisi son dönemde muazzam bir hızla büyümektedir. 2- Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin devletine birikmiş çok miktarda borcu bulunmaktadır. Öte yandan Çinli tüketicilerin Amerikan tüketicilerinden fazla satın alım gücü bulunmakta olup, son olarak Çinliler Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük miktarda gayrimenkul satın almış ve yatırım yapmışlardır. Bu durum kendilerine daha fazla nüfuz ve güç vermektedir. Altının küresel açıdan güvenli bir sığınak olarak görülmesi Çin para birimine duyulan güveni artırmakta ve bu durum rolü itibariyle Çin yuanına diğer para birimlerine özellikle de Amerikan dolarına karşı güç katmaktadır. Çin her ne kadar yuanın yedek para birimi haline gelmesini istese de değerinin yükselmesini istememektedir. Çünkü bu durum yuanın değerinin diğer para birimleri karşısında yükselmesine de neden olacaktır. Buradaki hedef ise yuanın değerinin düşük kalmasının başka ülkeler tarafından ürünlerinin fiyatını düşük bulunması suretiyle Çine fayda getirecek olmasıdır. Böylece Çin'in işsizlik sorunu çözülecek ve ekonomik kalkınma desteklenecektir, bu gelişmeler Çin halk bankasının rezervlerine 604 ton altın eklediğini duyurmasının sonucunda gerçekleşmiştir. Çin halk bankası tarafından altın rezervindeki artırıma dair yapılması beklenen bu açıklama piyasanın şüphelerine uygun gerçekleşmiş olup, Çin altın rezervlerini artırmaya halen daha devam etmektedir. Çin halk bankasının bu duyurusu altın piyasası beklentilerine uygun düşerken altının Amerikan dolarının dışında bir tedbir olması ve güvenli liman olarak görülmesini desteklemektedir. Öte yandan Çin halk bankası devletin uyguladığı teşvikler sonrasında altın satan alan Çinlilerden altın satın almak suretiyle rezervlerini artırmaya devam edeceğini vurgulamaktadır. Çin her ne kadar son dönemde yüksek miktarda altın satın almaya çalışsa da altın rezervi Çin'in toplam rezervinin sadece %2'sini temsil etmektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁸https://www.dailyfx.com/arabic/tadawul_forex_news/education/2015/08/27/Why-China-is-interested-in-buying-Gold-3665.html (5.9.2017).

¹⁴⁹ https://www.dailyfx.com/arabic/tadawul_forex_news/education/2015/08/27/Why-China-is-interested-in-buying-Gold-3665.html (15.9.2017).

Çin'in altın satın alma vizyonundan yola çıkarak, Türk hükümeti altının mevcut krizden kurtuluş anahtarı ve güvenlik vanası olduğunu idrak etmesinin ardından son dönemde bu yönde adım atmış ve Türkiye'nin altın ithalatı 17 kat artarak 28 tonu geçmiştir. Bu ise 9 yıl önce yaşanan küresel mali krizden daha şiddetli bir şekilde ekonomiyi etkileyen geçtiğimiz kasım ayındaki Türk lirasının hızlı değer kaybedişi sonrasında yerli para birimini desteklemek için Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkleri dolar yerine altın veya Türk lirası satın almaya çağırması sonrasında, anayasa değişikliği referandumdan iki hafta gibi bir süre önce vatandaşların yabancı döviz satın alım yerine altına yönelmesi sayesinde gerçekleşmiştir.¹⁵⁰

Türkiye önümüzdeki dönemde merkez bankasına yerli altın üretimini satın alma hususunda öncelik hakkı vermeyi planlamaktadır. Böylece döviz rezervine dokunmadan değerli maden rezervini desteklemek istemektedir. Önerilen plan gereği Türkiye merkez bankası yerli altın üretiminin fazlasını satın alma imkânına sahip olacak ve fiyatlandırma Türk lirası ile yapılarak siyasi riskler nedeniyle yerli para biriminin uğradığı baskıyı kaldırmak için yabancı döviz rezervinin korunmasına destek olunacaktır. Veriler 2015 yılı içerisinde Türkiye'de 27.5 ton altın üretimi yapıldığını ve bu miktarın mevcut fiyatlara göre 101 milyar dolara denk geldiğini göstermekte olup, merkez bankasının mevcut altın rezervi ise 17.25 milyar dolar tutarındadır.¹⁵¹

Genel anlamda yatırımcılar doğrudan altına yatırım yapmanın kendilerine “maddi mal varlıklarını”, “tedavülde bulunan yatırım fonlarını” ve “mal piyasasındaki seçenekleri vadeli sözleşmelerle” satın alma imkânı gibi üç seçenek sunduğunu düşünmektedirler.¹⁵²

3.4.1. Merkez Bankalarının Altın Fiyatlarında Oynamalar

1971 tarihinde Nixon tarafından alınan karar altın ons fiyatlarının hızla yükselmesine neden oldu. Bretton Woods sisteminin sonunun yaklaştığını hisseden spekülasyoncular altın satın aldılar ve sonrasında altın yükselişi ons fiyatı 800 dolara erişinceye kadar

¹⁵⁰[http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2017/4/5\(16.9.2017\).](http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2017/4/5(16.9.2017).)

¹⁵¹[http://www.turkpress; co/node/34516\(20.9.2017\).](http://www.turkpress; co/node/34516(20.9.2017).)

¹⁵²[http://www.wikipedia.org/wiki/-\(25.9.2017\).](http://www.wikipedia.org/wiki/-(25.9.2017).)

devam etti. Bu durum yüksek enflasyona neden olurken, 1978 yılında faiz oranlarının %21'e ulaşmasına neden oldu. Bu sırada gözler piyasaya altın sürmesi için farklı milletlerin altın bulunduran merkez bankalarına çevrildi. Ancak altın para değerini kaybetmiş, sadece ziynet sanayi gibi bazı sanayilerde kullanır hale geldi. Öte yandan piyasada sadece yılda 3500 ton altın gibi madenlerden üretim yapılan ve eski ziynet eşyalarından dönen altınlar bulunduğundan merkez bankaları tarafından piyasaya az bir miktar altın sürülmesi bile piyasanın altına boğulmasına ve fiyatların düşmesine yeterli olmuştur.

Buna ek olarak merkez bankaları altın rezervlerine alternatif oluşturmak için altın kredi vermek suretiyle pek de temiz olmayan bir yola başvurmuşlar ve 5000 ton kadar altın kredi olarak verilmiştir. Piyasa işlemlerinde altın borç alan kişilerin açık satış ShortSelling adı altında bunu satıp paraya çevirmek isteyecekleri bilinmektedir. Bu durum altın fiyatlarında daha fazla düşüşe neden olmuş ve bazıları enflasyonun kontrol altına alındığını zannetmişlerdir. Halbuki bu doğru değildir. Alman bankası altın satış fikrinin aksine tavrı takınmış ve 3417 ton altını elinde tutmuştur. Öte yandan Fransız bankası da bu düşünceye sahip olmuş ve 2622 ton altın ile dünyanın en büyük üçüncü altın rezervine sahip olmuştur. İngiltere bankası elinde bulunan altınların büyük çoğunluğunu satmış ve rezervleri sadece 310 ton kalıncaya kadar düşmüştür. Bu durum altın fiyatlarının hızla yükselmesi ve 1000 dolara ulaşması sonrasında anlaşılmış, Arap dünyası içerisinde 286 ton ile 2007 yılının sonuna kadar en büyük altın rezervine sahip olan Lübnan bankası gibi elinde altın tutanlar bu durumdan faydalanmıştır. Halbuki tüm Arap merkez bankalarındaki altın rezervi toplamda 1006 tondur. Arap dünyasının rezervlerindeki altın oranı dövizin %6'sını, Avrupalılar da %56'sını, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise %79'unu teşkil etmektedir. Arap merkez bankaları da Avrupalılarla aynı orana sahip olsaydı ellerinde 15000 ton altın bulunması gerekirdi. Altından uzaklaşma fikri altının kâr etmediği düşüncesiyle ortaya çıkmış, döviz ve hazine bonolarının yıllık bazda yaptığı düşünölmüştür. Yıllar önce elindeki altını satması için bu fikir Lübnanbankasına sunulmuş ancak bunu reddetmiştir¹⁵³

¹⁵³[www.albawaba.com/ar/413678\(28.9.2017\)](http://www.albawaba.com/ar/413678(28.9.2017)).

Bu sistemin önyargılarını açıklayabilmek için örneğin Çin'deki dolar ve döviz fazlalığı ile altın miktarını birbirine kıyaslamak gerekir. Çin 1.68 trilyon dolar gibi dünyadaki en büyük döviz rezervine sahip iken sadece bu rakamın %1'i oranında olmak üzere 600 ton altına sahip bulunmaktadır. Japonya ise 1.006 trilyon dolar ile en büyük ikinci döviz rezervine sahip ülke iken, bu rakamın %2'si oranında 765 ton altına sahip bulunmaktadır. Rusya 0.5 trilyon dolar dövize sahip iken, bunun karşısında sadece 438 ton altını bulunmaktadır.¹⁵⁴

Eğer Çin veya Japonya altın oranlarını dövizin %25'ine çıkarmak isteseler 30,000 ton civarında altını mevcut fiyatlarıyla satın almaları gerekecektir. Ancak dünyadaki bankaların toplam altın rezervi 29.955 tonu aşmamaktadır. Yani Çin'in altın satın alması altın fiyatlarını hızla yükseltecek olup, öte yandan Çin'in tüm döviz rezervi Amerika'nın sahip olduğu 8.31 ton kadar altın satın almaya imkân tanımamaktadır.¹⁵⁵

3.4.2. Dolar Siyasetinin Ertelenmesinde Altının Rolü

Petrol ile altın arasındaki ilişkinin aksine altın ile dolar arasındaki ilişki ters yönlü bir ilişki olup, bunları birbirine alternatif iki madde olarak dile getirebiliriz. Öyle ki ikisinden birine talep arttığında diğerinin fiyatı artmaktadır. Bu ilişkinin nedeni ise altın dövizlerin kur fiyatlarındaki değişiklik riskine karşı en iyi korunma yöntemidir. Öyle ki yatırımcılar ve yabancı nakit piyasasında işlem yapan kimseler doların ve dolayısıyla diğer dövizlerin zayıflaması nedeniyle doğacak riskleri karşılamak için altın satın almaktadırlar. Doların fiyatı diğer döviz türlerinin kur fiyatlarına dayanmaktadır, yani dolar fiyatı küresel bazda diğer döviz türlerine oranla düşmektedir. Uzmanlar bu ilişkinin 70'li yılların başında BrettonWoods anlaşmasının iptal edilmesi ve bir Ons altının 35 dolar esaslı üzerinden doların döviz türlerine bağlanmasının iptali sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin uyguladığı politikalara bağlı olduğunu düşünmektedirler. Bu politika küresel bazda enflasyona neden olmuş neticesinde dünya piyasaları halen daha Amerikan piyasasına bağlı bulunmaktadır. Örneğin mevcut krizde Amerikan doları birçok vakit düşme seyrine girmiş, ancak yine de altının fiyatı

¹⁵⁴[www.albawaba.com/ar/413678\(28.9.2017\)](http://www.albawaba.com/ar/413678(28.9.2017)).

¹⁵⁵[www.albawaba.com/ar/413678\(28.9.2017\)](http://www.albawaba.com/ar/413678(28.9.2017)).

düşmüştür. Yine Amerikan dolarının fiyatı yükselirken altın fiyatını yükselmeye devam ettiği birçok zaman olmuştur. Bu sıkıntılar kriz zamanlarında altın üzerine yapılan spekülasyonlar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Mevcut durumda altın talebinin temel faktör sayıldığı gibi dünya ekonomik riskleri ile ilişkili olarak yapılan spekülasyonlar neticesinde altın talebi gerçekleşmektedir.¹⁵⁶

Amerikan ekonomisi çerçevesinde Amerika’da faiz fiyatlarının yükselmesi gerekçesiyle ekonomik belirsizlik halen daha devam etmektedir. Öte yandan Amerika ekonomisi geçtiğimiz dönemde makbul enflasyon değerlerine sahip olmuştur. Buna ek olarak 2015 yılının aralık ayının ortasında faiz yükseltme kararı alınmadan önce iş sektörü ve istihdamın yaşadığı kısa vadeli ilişkiler, öte yandan faiz fiyatlarındaki artış kararının ekonomik açıdan devam edip etmemesi konusunda duyulan şüpheler, bu karar nedeniyle dolar fiyatlarının yükselmesine etki eden bir takım doğal endişeleri öne çıkarmış ve dolayısıyla Amerika’nın ihracat fiyatlarında artış görülmüştür. Özellikle de ekonomik sektörlerdeki vergilerin yükseldiği kayıtlı mali politika ve sağlık bakımkanununun uygulanmasının getirdiği yüklerle birlikte bu durum daha da hissedilmiş ve talebin azalabileceği ve Amerika Birleşik Devletleri’nin milli gelirine olumsuz etki edebileceği hissedilmiştir. Ki bunlar küresel talebin düşmesi ve Amerikan ekonomisinin küresel ekonomideki kaos durumunu daha da artıracak bir duruma gelmesi anlamına gelmektedir. Bu sayılanlar çerçevesinde küresel altın piyasasında beklenmedik bir hareket yaşanarak altının ons fiyatı üç hafta gibi bir süre içerisinde hızla yükseliş kaydetmiş ve 4.2.2016 perşembe günü kapanış saatlerinde 1156 Amerikan dolarına ulaşmıştır. Bu durumda altın yatırımcılarına üç yıldır olmadığı kadar %3 oranlarında kar sağlamıştır. Elbette bu durum Euro, Japon Yeni, İngiliz sterlini, Kanada doları, İsveç kronu ve İsviçre frangı gibi temel para birimleri karşısında düşüş göstergesi sergileyen Amerikan dolarının aleyhine olmuştur. Sonunda bu düşüş aynı günün kapanış saatlerinde belirtilen yeni ons fiyatında %96.25 gibi zirve bir noktaya ulaşmış ve uluslararası ekonomik bilince altın ile dolar arasında daha önce olmadığı kadar güçlü aksiyonlu bir ilişki olduğu izlenimini vermiştir. Fiyatı yüksek olmayan bir dolara ihtiyaç duyulması çerçevesinde bu durum gerek Amerika gerekse küresel piyasaya peş peşe sıkıntılar getirebilir sayılmıştır. Sadece ilkel de olsa manzaranın ekonomik olmayan

¹⁵⁶[http://rawabetcenter.com/archives/10250\(1.10.2017\)](http://rawabetcenter.com/archives/10250(1.10.2017)).

isteklere istinat etmesi ve Amerika'nın faiz fiyatlarının yükselmeye devam etmesi söz konusu olabilir. Bu durum ise hiç de hafife alınmayacak bir şekilde Amerikan federallerine içinde bulunduğumuz yıl boyunca bu durumu takip etmeye devam etme baskısı yapacak, altın Amerikan doları arasındaki asıl aksiyonlu izlenimin etkisiyle sıçrama yaşanmak istenecektir. Görünüşe göre konu Amerikan ekonomisindeki istihdam tekerleği ile ilgili Amerikan verilerinde geçen altın fiyatlarından etkilenerek daha dinamik ve aktif bir çizgi çizecek ve beklentilere göre bunun olumsuz/olumlu yansımaları altın piyasası ile ilgili yatırımcıların önündeki sisi daha da artıracaktır. Sonrasında ise altın erimeye başlayarak ballı üç haftadan önceki hale gelmesine neden olacaktır. Daha Amerikan ekonomisinin istikrar haberleri ve işsizlik oranlarındaki düşüş duyulmadan önce FED tarafından kabul edilen verilere göre 5.2.2016 tarihli cuma günü işlemlerde altının ons fiyatı 1150 doların altına düşmüştür. Bu durum otomatik olarak küresel finans piyasalarında rahatlamaya neden olmuştur. Halbuki böyle bir durumda Amerika'nın istihdam verilerinin olumsuz gelmesi altın piyasasının daha fazla istikrar kazanmasına ve geleneksel dolar karşısındaki eksi yönlü ilişkisine bağlı olarak değer kazanmasına neden olurdu. Daha geniş açıdan bakacak olursak Çin'in talep gelişmeleri ve küresel finans piyasasının Amerikan menşeli olmayan faktörler neticesindeki mevcut durumu altının değerini artırmaktadır.¹⁵⁷

3.4.3. Küresel Ekonomi Kaosunu Durdurmak için Kısmi Çözümler

Uluslararası sistem İslami ekonomik çözümlere ciddi bir şekilde inanarak derinleşmek yerine, başka her türlü yerli veya ithal çözüm yollarını düşünmektedirler. Ciddi İslami çözümler ise aşağıdakilerde gizlidir;

1. Malzeme ve dövizlerin fiyatlarının sabit olduğu altına dayalı bir ekonomik sistem oluşturulması.
2. Tüm beşeri işlemlerde faizin yasaklanması.

Gerek altın gerekse altın yerine geçen ancak koşulsuz ve şartsız altına dönüştürülebilen kağıtlarla tüm beşeri işlemleri gerçekleştirerek küresel ekonomik istikrarı yakalamak için altın temelli sisteme bakmak gerekir. Eğer Amerika'nın dünya üzerindeki ekonomik siyasi hegemonyasını ve kontrolünü kaybetme korkusu olmayıp, altın temelli

¹⁵⁷<http://www.eqtsad.net/read/12949/> (5.10.2017)

sisteme dönüşün önünde durmasa elbette bu sistem istikrarı garanti altına alır ve ekonomik kalkınmalara neden olurdu. Öyle ki hiçbir ülke dilediği vakitte nakit kütesinin hacmini arttıramazdı. Çünkü nakit, enflasyon oranlarının yükselmesine ve nakit birimine güvenin zayıflamasına neden olan zorunlu banknot sisteminin aksine altın rezervine bağlı kalmakla yükümlü olunurdu.

Bu sadece ekonomik araştırmalar açısından böyledir. İslam'a göre de ancak altın veya gümüş nakit olabilir. Bunun İslamdaki delilleri ise şunlardır

1. Allah Resulü s.a.v. dinar ve dirhemlerin tartıldığı Kureyş vezinlerini kabul ettikten sonra İslam devletinin nakit parası olarak altın ve gümüşün kullanılmasını ikrar buyurmuştur. Tavus İbn'î Ömer r.a.'dan rivayetle Allah Resûlüs.a.v.'in "*Vezinler Mekke ehlinin veznidir*" dediğini rivayet etmektedir. O dönemde dinar 4.25 gram altın iken dirhem 2,975 gram gümüştü. Ardından Müslümanlar Heraklius dinarı ve Kisra dirhemini Allah Resûlüs.a.v. ve Hulefa-i Raşidin dönemi boyunca kendi şekli ve basımı ile birlikte kullanmaya devam etmişlerdir. Sonunda halife Abdülmelik İslam'a ait özel dirhem ve dinar bastırmıştır.¹⁵⁸

2. İslam altın ve gümüşe bir takım şer-i hükümler bağlamıştır. Bu ikisinin biriktirilmesini yasaklamış ve yüce rabbimiz "Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlara elem verici azabı müjdele" buyurmuştur.¹⁵⁹ Ardından altın ve gümüş için zekat farz kılınmış ve çalınması durumunda el kesme cezası getirilmiştir. Öte yandan altın ve gümüş ile ilgili işlemlerde sarf hükümleri belirlenmiştir. Allah Resûlü s.a.v. altın-gümüş veya altın-altın değişimlerinde miktar eşitliğini şart koşmuş ve bu gibi değişimlerin ancak elden ele yapılabileceğini bizlere emir buyurmuştur.¹⁶⁰

Uluslararası sistem 1970 yılında Fransa Yahudilerinin sahip oldukları tüm altınları ve Fransız franklarını Amerikan dolarına çevirmeleri için Fransa'da bulunan Yahudi cemaatlere baskı yapmış ve altın destekli milyarlarca dolar toplanmışlardır. BrettonWoods sözleşmeleri ile birlikte Fransız hükümetinden Amerikan hükümetine

¹⁵⁸Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, s; 3.

¹⁵⁹Tevbe Suresi, Ayet;34.

¹⁶⁰Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü,s; 4.

baskı yapmasını ve sözleşme doğrultusunda bu milyarlarca doları altına çevirmesini talep etmesini, ardından bu milyarlardan her 35 dolar karşılığında Fransız Yahudilerine 1 ons altın verilmesini, yani değiştirdikleri her milyar dolar karşılığında dolar karşılığındaki altın rezervinden bin ton altın veya 2857142810 ons altın çekilmesini istemişlerdir. Çünkü eski her bir milyar dolar bir milyar gram altına denk gelmektedir. Amerikan hükümeti Fransa ve Fransa Yahudilerinin taleplerini mecburen kabul etmiş ve dolar karşılığı tutulan altın rezervlerinde binlerce ton altın Fransız Yahudilerinineline geçmiştir. Yahudi olmayan diğer ülkelerin zenginleri tarafından da erkendönüş bekleyen Yahudileri taklit ederek (Bretton Woods sözleşmesi iptal edilmeden önce olacağı gibi) altın fiyatları 20 katına çıkmadan önce altınla dolar değişimine yönelme yaşanması ve dolayısıyla Amerikan dolarının çökmesi korkusuyla basına hiçbir şey sızdırılmamıştır. Bu altınlar Fransız Yahudiler tarafından ödenen milyarlarca dolar karşılığında Fransa'ya intikal etmiştir. Zira bu yola Amerika'nın altın rezervinin bir kısmı ya da çoğu bölümü dışarıya gidecek, Amerika'da altın rezervi kalmayacak, böylece Amerikan ekonomisi ve dolayısıyla Amerika çökecektir. Bu sırada yapılan büyük ticari sözleşme ve projeler ise yakında altın karşılığı olmadan doğacak olan yeni doların altın rezervine büyük alternatif konumundadır.¹⁶¹

¹⁶¹Üstat Salim Muhammed Salim, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, s; 24.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ekonomisi geçtiğimiz 10 yıl da çok güçlü bir performans sergilemiş ve farklı göstergelerde gözle görülür bir iyileşme kaydetmiştir. Bu iyileşmelerinülkeyesiyasi ve ekonomik istikrar getireceğine inanmakla birlikte, Türkiye'nin nüfus yapısının özel sektörün gücüne ve faaliyetlerine yansıtacağı veaynı zamanda Türkiye'nin bölgesel olarak güven kazanmasında etkili olacağı şüphesizdir. Bu ekonomik istikrarın devam etmesi için aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktayız.

1. Sadece yabancı sermayeye bağlı kalınmaması, yerli üretimin arttırılması ve aktif hale getirilmesi;

Türk hükümeti hedeflerini kesinlikle 10 yıl içinde gerçekleştirmek istiyorsa Türk ekonomisinin kalkınmasını besleyecek birikim ve yatırımlar gibi yapısal sorunları çözmesi gerekir. Devlet yatırımları için gerekli sermaye sağlayacak milli birikimler için de ek bir yöntem uygulaması gerekmektedir. 2002 yılından itibaren Türkiye'de sağlanan ekonomik kalkınma ve gelir yerli birikimlere bağlı değildir. Çünkü Türkiye mali ihtiyaçlarını karşılamak için yerel kaynak bulmaktan aciz durumdadır. Bu nedenle özel sektör yabancı sermayeye yönelmiştir. Bu da ticaret işlemlerindeki açığın yükselmesinin temel sebebidir. Türkiye'nin standart sağlam birikimlerinin bulunmaması, birikimlerin çeşitliliği ve yabancı sermayeye büyük bağıllık yerli birikimlerin istenenden az olmasına neden olmakta ve bu durum Türkiye'deki birikim düzeyini kalkınmanın devamlılığını tehdit edebilecek bir şekilde düşürebilir bulunmaktadır. Her halükârda mali birikimlerin artması Türkiye'ye cari açığa tahammül etme imkânı tanımaktadır. Dolayısıyla ekonomi dış şoklar karşısında daha esnek olabilmektedir. Bu nedenle yerli birikimlere daha fazla önem verilmesi, bu noktada kamu ve özel sektörün birlikte hareket etmesi, toplam birikim oranının %20'nin üzerinde sabitlenmesi gerekmektedir. Diğer bir açıdan Türkiye'nin birikimlerinin seviyesi yüksek birikim sahibi hızlı gelişen diğer ülkelerle rekabet edebilecek güçte olması, böylece 2023 yılı hükümet hedeflerini gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sonuçta ülke birikimleri ile yatırımlar ve ekonomik kalkınma arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır.

Örneğin Çin ve Güney Kore birikim ve yatırımlar arasındaki dengeyi muhafaza etmektedir. Türkiye’de ise bu iki gösterge arasında olumsuz farklar kayda geçmektedir. Çin’de birikim seviyesi %52.6 iken bu rakam Güney Kore’de %29.3 tür. Türkiye’nin küresel piyasada rekabete imkân bulabilmesi için birikimlerini arttırma araçları geliştirmesi gerekir.

2. Enflasyon ve Faiz Oranlarının Düşürülmesi

2008 küresel mali krizi dünyanın farklı bölgelerindeki birçok ülkeyi finansal planlarını güncellemeye sevk etmiş, birçok ülke düzen ve kontrol açısından yeni yöntemler geliştirerek uluslararası işbirliklerine girmişlerdir. Türkiye’de finans sektörü kaynak, birikim ve kaynak dağıtımına muktedir olduğunu, uluslararası piyasalara girebileceğini ve ekonomik kalkınmanın arkasında başı çeken güç olması itibariyle yüksek katma değere sahip ürünleri sunma gücüne sahip olduğunu göstermiştir.

Aynı zamanda hükümetin 2023 hedeflerinden biri de enflasyon oranlarını ve faiz fiyatlarını %10’un altında sabitlemek ve İstanbul’un dünyadaki en büyük 10 finansal merkezden biri haline gelmesidir. Öte yandan sürdürülebilirlik finans sektörünün performansında en önemli faktörlerden biri sayılmaktadır. İstanbul’un en önemli finans merkezlerinden biri haline gelebilmesi için Türkiye’nin sürdürülebilirliği ve kalkınmayı garanti altına alması gerekmektedir olup, böylece hükümet İstanbul için hızla değişen küresel ekonomide stratejik bir önem arz edecek planları uygulamaya çalışmaktadır. Finansal altyapının geliştirilmesi ve gerekli vergi muafiyetleri politikası şüphe yok ki orta düzeyde Ortadoğu ve Arap Körfezi’nden sermaye çekecektir. Tasarrufların desteklenmesi konusunda finansal piyasaların oynadığı önemli rol yeni İstanbul’u tasarruf konusunda olumlu etkisi olan bir finansal piyasa haline getirecek ve bu da Türkiye’nin ekonomik kalkınmasına tetikleyici bir güç olacaktır. Bu bağlamda İstanbul’un bölgesel ve küresel uluslararası sermaye çeken bir finansal merkez olarak öne çıkması yerli tasarrufları da artıracak, kısa vadeli uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomik istikrarı zedelemesini de engelleyecektir. Herkesin ihtiyaçlarını karşılayan ve yatırımcıları memnun eden bir ortam oluşturulması yönündeki çabalar Türkiye’de daha şeffaf ve güvenilir bir piyasa oluşmasına yardımcı olacak ve

oluşturulan yeni yatırım ve tasarruflar ekonomik kalkınmayı ve yeni iş fırsatlarını garanti edecektir.

3. Kamu ve özel sektör arasındaki ortaklığın teşvik edilmesi, dış yardımların reddedilmesi ve krizlerin içeride çözülmesi.

Türkiye'nin kısa vadeli hedefleri açısından araştırma ve geliştirmeye harcama yapılması önemli bir konu sayılmaktadır. Özellikle de ekonomik kriz zamanlarında yüksek katma değerli ürünler konusunda araştırma ve geliştirme çalışmalarının iyileşmesi, küresel piyasada ekonominin rekabet gücünü gözle görülür bir şekilde artıracaktır. İleri araştırma ve geliştirme harcamaları ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Ancak araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin belirlenmesi noktasında kamu ve özel sektör arasında etkin bir işbirliği sağlanması için üniversitelerin gerekli rolü oynaması gerekmektedir. Bu nedenle hükümetin yüksek öğretime finansman ayırması ve farklı kurumlar arasında eş zamanlı çalışmaların koordine edilmesi gerekecektir. Öte yandan gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerde kamu sektörünün finanse edilmesi için araştırma ve geliştirme çalışmalarında özel sektör yatırımları daha fazla olmaktadır. Bu noktada Türk hükümetine düşen kamu ve özel sektör arasındaki işbirliğini destekleme ve sanayi sektörünün katılımını teşvik etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için kamu sektörünün bilişim ekonomisine daha fazla odaklanması ve özel sektör yatırımlarının artırılması gerekmektedir. Hatta bilime dayalı bir ekonomi geliştirilmesi için bilim adamlarının sayısının devlet tarafından artırılması gerekmektedir. Öte yandan hükümet gelecekte üniversiteden mezun olanların en iyi şekilde istihdam edilmesi için gerekli tedbirleri almalı, bilgi ve becerilerin kaybolmasını engelleyerek Türkiye'nin ekonomik hedeflerine uygun etkin bir şekilde iş piyasasına yerleştirmeleri için çalışmalıdır. Bu yöntemin uygulanması elbette ülkeye gerekli araçları sağlayacak ve böylece küresel piyasada fark yaratarak rekabete daha muktedir bir ülke haline gelecektir.

Enerji ekonomisi önem açısından en başta gelirken, Türkiye'nin yabancı enerjiye bağımlılık konusunu çözmesi, kısvadedeki hedeflerini gerçekleştirebilmek için uzun zamandır devam eden cari açığa bir çözüm bulması gerekmektedir. Sonuç olarak ülke yerel üretimde temel faktör olarak enerjiye büyük ölçüde bel bağlamakta ve bu durum

cari açığın temel nedenini oluşturmaktadır. Bu nedenle ülke yerel üretimde henüz bulunmayan ürünlerin üretimine odaklanmalıdır. Bu durum şüphesiz ithal mallara duyulan ihtiyacı azaltacak ve ülkenin cari açığını düşürecektir.

4. Malezya deneyiminden faydalanma ve kırsal kesimde yatırıma odaklanma.

Malezya kırsal kesimlerde yatırımı harekete geçirmesi ve sadece büyük şehirlere odaklanmayı terk etmesi nedeniyle kalkınma ve ilerlemeyi yakalamada başarılı bir tecrübe sergilemiştir. Çünkü kırsal kesimde yaşayan kimselerin şehirlere göre daha fazla birikimi bulunmaktadır. Ülke yatırımlarda birikim arasındaki uçurumu ortadan kaldırmayı denemiş ve bu konuda başarılı olmuştur. Malezya deneyiminin başarılı olmasının arkasındaki sır budur. Kendi rolümüz itibariyle bizlerde Türkiye devletine yatırım noktasında aynı yöntemi uygulamasını, sadece büyükşehir ve merkezlerde yatırım yapmayarak projelerini kırsal kesimlerde yönlendirmesini tavsiye etmekteyiz. Kırsal kesimler tarım sanayi ticaret ve turizm gibi alanlarda muhtelif canlı projeler için bakire yatırım alanlarına sahiptir. Bunun bir örneği Malezya'nın bolu kentindeki Nirvan Tatil Kova isimli proje olup, proje çevre köyleri ile birlikte tüm şehri ihya etmiş ve ahaliden yüzlerce kişiye iş imkanı oluşturmuştur. Farklı ülkelerden gelen ziyaretçiler bu projeye uğramakta ve Arap ve Türkler de dahil olan bu ziyaretçiler projeden çok memnun kaldıklarını belirtmektedirler. Büyük şehirlerde yatırıma odaklanmak ise “balon” veya “ekonomik şişme” diye bilinen doygunluğu meydana getirir ve bu doygunluk her an patlayabilir. Şu an gayrimenkul projelerinde yaşanan durgunluğun nedeni budur. O halde yapmamız gereken Malezya deneyiminden ders çıkarmak ve kurtarılması mümkün olan alanları kurtarmamızdır.

5. Altın standardı... Kurtuluşun anahtarı.

Tüm dünya finans piyasalarının değerli olduğu kabul edilen bir standart olan altın madeni dışında hiçbir şekilde disiplin altına alınamayacağını kabul etmiştir. Çünkü yeryüzündeki tüm mal ve ürün hacmi bir kefeye konduğunda diğer kefeye konulabilecek olan tek değer altındır. Öte yandan altın dünyanın diğer ülkelerinde de nakit akışına uygun özellikler taşımaktadır. Yeryüzünün tüm bölgelerinde para ve ürün yerine alternatif olarak konulabilecek tek maden olup, geçtiğimiz yüzyıl boyunca altına

olan güvensürmüş ve piyasalar ani bir artış veya eksilme yaşanmadan dövize göre kur fiyatlarında gözle görülür bir sebat ve ilerleme kaydettiği görülmüştür. Bunun nedeni ise bu madenin herkes tarafından kabul edilmesine dayanmaktadır.

Buradan yola çıkarak aşağıdaki nedenlerle Türk hükümetine stratejik altın rezervini artırmasını ve sadece menkul kıymetlere bağlı kalmamasını önermekteyiz. Birinci neden altının yatırım portföylerine olumlu etkisinin bulunmasıdır. Altın en önemli yatırım alanlarından biri olup, altının performansı ile diğer birçok varlığın performansı arasında ilişki yoktur. Altın ile İslami piyasanın hisselerinin göstergeleri arasındaki ilişki 0.13 ve 0.1 arasında değişmektedir. Altın ile İslami gayrimenkul yatırım fonları ve çekler arasındaki bağlantı ise sırasıyla 0.002 ve 0.1 arasında değişmektedir. Bu durum bizlere açıkça altın ile bu sınıf yatırım varlıklarının arasında ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Öte yandan altın, İslami hisse göstergeleri, İslami gayrimenkul yatırım fonları vetafül göstergeleri gibi varlıklarda bulunan dalgalardan çok daha az dalgalanmaya sahip olup, kredi risklerini de taşımamaktadır. Çünkü altının kıymeti kendindedir ve bu altına kriz zamanında serveti korumak için etkin bir rol oynamaktadır. Gücünü kanun gücüyle alan menkul kıymetlerde ise durum bunun aksinedir. Ancak finans kuruluşlarından altına yatırım yapmayı geliştiren bir başka önemli konu daha vardır ki o da yüksek likidite oranıdır. Dünyanın her yerinde altına yönelik yüksektir. Bu durum finans kuruluşlarının sıkıntı yaşadığı sınırlı likidite probleminde etkin bir çözüm imkanı sunmaktadır. Bunun en güzel örneği 1797 yılında İngiltere olup İngiltere’de bulunan bol miktarda banknotun karşılığında çok daha az altın miktarı bulunuyordu. Hükümet banknotları altına dönüştürmeye kısıtlama getiren kanunu onayladı. Böylece İngiltere bankası iflastan korunma durumundan kurtarılmış oldu. Rezervinde devam eden sıkıntılar İngiltere ekonomisine büyük bir yük getirdi. Paraya hükmetmek için bir altın standardı belirlemek gerekti. 1821 yılı itibariyle İngiltere resmi olarak altın konusunda kurallar koyan ilk ülke oldu. Öte yandan bu yüzyıl yaşanan küresel ticaret ve öğretimdeki büyük artış yeni büyük altın madenlerinin bulunmasına neden oldu ve bu durum bir sonraki yüzyıla kadar altın kurallarının sağlam bir şekilde ayakta kalabilmesine yardımcı oldu. Bu sırada milletler arasındaki ticari anlaşmazlıklar altın ile

çözümüne kavuşurken, hükümetler zor vakitler için altın rezervi bulundurmaya güçlü bir şekilde teşvik eder hale geldiler.

Küreselleşmenin en önemli olgu, tür, faktör, doğuş, sonuç ve hedeflerini aktardıktan sonra sözünü gördük ki küreselleşmeye çağıran güçler, ülkelerin oluşturduğu bölgesel sınırları ve milli değerleri ortadan kaldırmayı ve böylece istedikleri gibi oyun oynayabilecekleri bir alan oluşturmayı, bunun da ötesinde sahip oldukları kudret beceri ve yöntemler ile oyunun kurallarını sadece kendileri belirlemeyi istemektedirler. Böylece bir tarafın lehine diğer tarafın aleyhine olan kurallar çerçevesinde oynadıkları oyunda rakiplerine karşı daima kazanarak karlı çıktıklarında emin olmak istemektedirler. Başından beri bu yarışın taraflarının birbirine denk olmadığı ve bu yarışın sonuçlarının önceden bilindiği kesinlikle aşikârdır.

Gelişen ülkelerdeki mevcut ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel durumlar, küreselleşme ile birlikte gelişen dünya ile gelişmiş dünya arasındaki boşluğun azaltılmasına götüren olumlu etkileşime sahip bir stratejinin geliştirilmesini, böylece fakirliğin, başkasına bağımlılığın ve mevcut programların devamı halinde devam edecek olan zayıflığın azaltılmasını gerektirmektedir. Öte yandan hızlı devam eden küreselleşme projeleri nakit ve para piyasalarının (Asya mucizesinin) krize dönüşmesine neden olmuş olduğundan, Asya ve diğer kıtalarda meydana gelen küreselleşme deneyiminden istifade edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ARAPÇA KAYNAKLAR

Abdülhamit, Abdülmuttalip, Küreselleşme ve Banka Ekonomileri, El Camiyye Yayınevi, Dubai, 2001.

Bronkz, John, Milletlere Ekonomik Suikast, Tercüme; Mustafa El Tanani ve Dr. Akif Mutemet, Sunum; Şerif Dilaver, Mısır Genel Kitap Kurumu, Mısır, 2004.

Chosodovaski, Michell, Fakirlik Küreselleşmesi, Tercüme; Muhammed Müstecir Mustafa, Mısır Genel Kitap Kurumu Kütüphanesi, Mısır, 2012.

El Harraşi, Süleyman Bin Salih, Küreselleşme, Belnesiye Yayın ve Dağıtım Evi, Riyad, 1. Baskı, 1420, 2000.

El Mududi, Ebul Ala, Faiz, Suudi Arabistan Baskı ve Yayınevi, Suudi Arabistan, 1987.

El Müncira, Doktor Mehdi, Medeniyet Çeşitliliği Açısından Küreselleşmenin Küreselleşmesi, Zaman Yayınları, Fas, 2011, Baskı 2.

Garibi, Abdülhalim Ammar, Ekonomik Küreselleşme, 21. Yüzyılın Başında Bakış Açısı Vizyonu, Uluslararası Ebulfedat Yayın Dağıtım ve Tercüme Evi, Suriye/Hama, 2013.

Gül, Muhammed Zahid, Türkiye'nin Kalkınma Deneyimi, Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye'nin İlerlemesine Nasıl Öncülük Etti?, Nema Araştırma ve Çalışma Merkezi, 1. Baskı, Beyrut, 2013.

Mazlum, Muhammed Şerif, Altın ve Dolar Hisse Oyunları ve Bunlar Arasındaki İlişki, Dünyanın Çöküşünde Siyonizm, El Esed Kütüphanesi, 2. Baskı, Şam, 2007.

Mehdi, Adel, Uluslararası Finans, Al-Arabi Kütüphanesi, Irak, 1992.

Münir, Hamdi, Menkul Kıymetler ve Sermaye Piyasaları, Maarif Kurumu, İskenderiye, 1997.

Ömer, Muhyiddin, Kalkınma Ekonomilerinin Temel Eksenleri ve Küreselleşme Olgusu, Kahire, 1997.

Sadık, Mithat, Uluslararası Dövizler ve Yabancı Döviz İşlemleri, Garip Baskı Yayın ve Dağıtım Evi, Kahire, 1997.

Sakar, Ömer, Küreselleşme ve Modern Ekonomi Olayları, El Camiyye Yayınevi, Dubai, 2001.

Zeki, Remzi, Mali Küreselleşme, Müstakbel El Arabi Yayınevi, Mısır, 1999.

YABANCI KAYNAKLAR

Erdal Tanas Karagöl, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Dış Borçlar,” SETA Analiz, Ankara, (2010).

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), “Economic Outlook (2010),”from http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-interim-report-september-2010_eco_outlook-v2010-sup1-en.

IMF, Küresel Ekonominin Ufukları Raporu, (Küreselleşme; Fırsat ve Zorlukları), Washington, 1997.

DERGİLER ve SÜRELİ YAYINLAR

Martin, Hans Peter & Schumann, Harald, Küreselleşmenin Tuzağı, Demokrasi ve Refah Saldırısı, Çeviri: Adnan Abbas Ali. RamziZaki, Bilgi Dünyası Dergisi, Sayı 238 Ekim 1998.

Miftah, Salih, Muhammed Haydar Baskara Üniversitesi, Mali Küreselleşme, İnsani Bilimler Dergisi, Cezayir, İkinci Sayı, 2002.

KONFERANS VE RAPORLAR

Salim, Üstat Salim Muhammed, Küresel Ekonominin İstikrar Bulmasında Altın Nakit Sisteminin Rolü, Filistin Teknik Üniversitesinde Ders Sunumu, 2012.

Bin Zevayve, Nesrin ve Dardur, Esmâ, El Arabî, Mevcut Mali Kriz ve Mali Küreselleşmenin Geleceği, Cezayir EbulBekavi'de Bin Mehdi Üniversitesi Uluslararası Bilim Formuna Sunulmuş Araştırma, 20-21 Ekim 2009.

İNTERNET SİTELERİ

Abdi Almi Aviari, Al Jazeera English translation and editing Turkish Press, the Turkish model in ending the famine in Somalia, 21/3/2017, www.rawabetcenter.com/archives/10250 (15.7.2017).

Al Omran Amer, Research Center, Gold Prices and Its Relationship with Oil and the Dollar 29 July 2015, <http://rawabetcenter.com/archives/10250>, (01.10.2017).

al-Quaifli Iman, a news website, who fell into the trap of globalization? February 2017, <https://alaraby.co.uk/economy/2016/10/12/1> (06.06.2017).

Al-Sawy AbdulHafez, news website, the new Arab, the Turkish economy and face the challenges October 12, 2016, www.alaraby.co.uk/am/opinion (15.03.2017).

al-Sayed Samia, news website, Turkey 2016: The Challenges of Politics and Economy, January 12, www.turkey-post.net/p-102724 (02.6.2017).

Bajbeer Abdullah, Economic Newspaper, Economic Piracy, December 5, 2009, www.aleqt.com/2009/12/05/artical (20.03.2017).

bikna Mubarak Amer, Research Site, (Hunting benefits) concept of globalization and its origin, without a date. www.saaid.net/Doat/mubarak/5.htm (04.03.2017).

Buhandi Ibrahim, Al-Ayyam Newspaper, The Piracy of Economic Piracy, No. 9780, January 18, 2016, www.alayam.com/article/courts-article (22.03.2017).

Editorial Team of the Non-Post, a news site, the Turkish economy Outlook for the 2016 -22 December 2016, www.noonpost.org/content/11691 (06.03.2017).

Halabi Dr. Abdel Moneim, news site, a more prominent role of gold in postponing the strong dollar policy, 6/2/2016, <http://www..net/read/12949/> (05.10.2017).

<http://www.wikipedia.org/wiki/>- (15.08.2017).

Jalal Salmi, news website, The effects of globalization on the political entity of the national state: Turkey example, May 10, 2016, www.ida2at.com/current-and-future-turkish-lira-march-backward/ (15.05.2017).

Leila Lebad, Research Site, How Gold Affects the Global Economy, 21 November 2013, www.aljazeera.net/knowledgegate/boks/2011/10/10 (02.04.2017).

Magazine, Editor-in-Chief, No. 22, Presidential System, www.rouyaturkiyyah.com/الاقتصاد-التركي-خلال-عقد-العدالة-والت (25.6.2017).

Mahmoud Remy, news website, Why China is interested in buying Gold, 27 August 2015, https://www.dailyfx.com/arabic/tadawul_forex_news/education/2015/08/27/Why-China-is-interested-in-buying-Gold-3665.html (05.09.201).

News Center, <http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2017/4/5> (16.09.2017).

News website, The Secrets of the Global Financial System and the Gold / Currency Speculation Story February 20, 2012, www.albawaba.com/ar/-المنظومة-المالية-العالمية-أسرار-النظام-المالي-العالمي وقصة-المضاربات-بين-الذهب-والعملات-413678 (11.06.2017).